

NE PRIČAKUJMO
ODREŠENIKA!

Ce je kdo mislil, da so socializem, demokracija, humanizem, pravica in napredek le lepa pesem, samo nagelj v gumbnici, ne pa tudi prekleto težko garanje in izpostavljanje, se je pač hudo zmotil. To je oportunistem ne glede na to, v kakšno žido se zavija.

To pa ne velja le za intelektualne kroge. Velja tudi za delavce in za nadaljnji razvoj samoupravljanja. Sem za boj proti teokratizmu, birokratizmu in zoper vse, kar delavcem jemlje pravice. Sem za to, da se proti vsemu temu borimo s političnimi sredstvi, da obsojamo. Toda nisem za to, da ob vsem tem delavce in delovne ljudi samo objokujemo. Danes so zakoni na njihovi strani, politična stranka je na njihovi strani, vse deklaracije so z njimi, policija je z njimi, sodišča so z njimi; in čemu potem pasivnost ali celo strah in malodušje?! Enostavno ni mogoče pričakovati nekega odrešenika, ki bo prišel od nekod, recimo z vrha, pregnal vse, kar zavira samoupravljanje, in potem rekel delavcu: Sedaj je zrak čist, izvolite, uživajte.

Stane Kavčič
Delo 13. XI. 1971

UKREPATI JE TREBA
PRI VZROKIH IN NE
PRI POSLEDICAH

V razpravah komunisti in drugi soglašajo, da je na področju socialne diferenciacije treba ukrepati pri samih vzrokih in ne le pri posledicah. Prav Zveza komunistov je tista organizacija, ki mora predlagati rešitve, ker bi sedanji tok poglobljanja socialnih razlik oteževal nadaljnji razvoj samoupravnega socializma in omajal vero ljudi v vrednote socializma.

Komunist — 12. XI. 1971

POKOJNINA
ZA PODKUPNINO

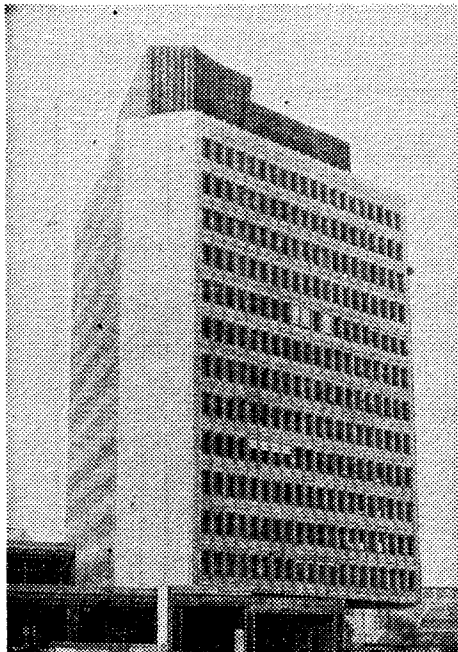
Zaradi sprejemanja podkupnine so včeraj v Zaječaru zaprli Brani-slava Radovanovića, načelnika pokojninskega zavarovanja v komunalnem zavodu za socialno zavarovanje.

Starejši tovarišici L. M. iz vasi Mali Jasenovac je zaprti Radovanović obljubil, da ji bo uredil pokojnino, če mu prinese 5.000 dinarjev. Ker pa ni imela toliko denarja kot ga je zahteval, mu je prinesla manjšo vsoto, ki pa jo je načelnik pokojninskega oddelka odklonil.

Tedaj pa je v zadevo posegla UJV. Zbrali so 5.000 dinarjev in vse bankovce premazali z nitratom, ki je na dnevni svetlobi neviden. L. M. je Radovanoviću oddala zahtevano vsoto in v trenutku, ko je on spravljaj denar v žep, so ga inšpektorji UJV aretirali in mu odvzeli tudi denar.

Politika ekspres — 6. XI. 1971

LJUBLJANSKA BANKA

PRAVI NASLOV
ZA DENARNE ZADEVE

TV-15 GLASILO ZZB NOV
IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX. - št. 47

18. nov. 1971

»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. — Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUŠTERŠIČ — Tisk in klišei ČGP »Delo«, Ljubljana, Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posamezna številka v kolportaži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

ZRVS ne more stati ob strani

KADAR DOBI KAKO VPRAŠANJE IZ DRUŽBENEGA DOGAJANJA TAKE RAZSEŽNOSTI, DA NA ČENJA OBRAMBNO MOČ IN PRIPRAVLJENOST NA SPLOŠNI LJUDSKI ODPOR

V zadnji številki našega lista smo napovedali, da bomo objavili izvlečke iz govora ing. Slavka Korbarja, predsednika republiškega odbora Zveze rezervnih starešin Slovenije, ki ga je imel na 4. seji republiškega odbora, dne 8. novembra.

Ko so zastopniki ZRVS obiskali tovariša Tita v Karlovcu, jim je le-ta dejal:

Rezervni starešine morajo delovati tudi politično. Tu smo že slišali, pa tudi iz vsakdanjega življenja vemo, koliko je problemov v razvoju naše socialistične družbe. Pri tem bi bili zelo kratkovidni in apolitični, če bi mislili, da gre samo

za razvojne probleme, torej probleme, ki se pojavljajo v burnem in dinamičnem razvoju našega gospodarstva, pa tudi samoupravljanja, kar je normalno. Mnogokrat gre namreč tudi za druge stvari. Večkrat smo pričeli poskusom razbijanja naše Jugoslavije in njene enotnosti. Ti nastopi se skrivajo pod plaščem demokracije, zaščite nacional-

nosti, skrbi za smer socialističnega razvoja in samoupravljanja. Glede na to vemo, kje je naše mesto, kje je mesto posameznikov, v kateremkoli mehanizmu delamo, kot mesto naše organizacije v družbenopolitičnem življenju. Vse skozi trdimo, da je vsebina dela naše organizacije globoko politična. Celotno tistem delu, ki zadeva vsestransko vojaško strokovno usposobljenost naših starešin in njihovo usposobljenost za vodenje bojnih enot. O takem položaju naše organizacije podrobno govori osnutek dokumenta »Vloga in naloge ZRVS Jugoslavije«, ki ga bo na svoji seji obravnaval zvezni odbor.

Kadar torej dobi kako vprašanje iz družbenega dogajanja take razsežnosti, da načenja obrambno moč in pripravljenost dežele za splošni ljudski odpor, mora naša Zveza skupaj z drugimi družbenimi dejavniki ali sama narediti vse za razčiščenje problemov ter za odstranitev slabosti in slabih namenov. Taka usmeritev, predvsem pa naša živa dejavnost in angažiranost nas bo uvrstila med pomembne silnice našega samoupravnega družbenopolitičnega sistema.

(Nadaljevanje na 3. strani)

S SEJE KOORDINACIJSKEGA ODBORA ZA VPRAŠANJA OBRAMBE PRI RK SZDL SLOVENIJE

Naloge so velike —
smo šele na začetku

Koordinacijski odbor za vprašanja obrambe pri republiški konferenci Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije se je 12. novembra sestal na deveto razširjeno sejo.

Dve točki dnevnega reda lahko opišemo čisto na kratko, ker gre bolj za vsakdanje zadeve, oziroma za redni postopek. Tudi letos bodo podelili priznanja JLA posameznikom in organizacijam. Zato so razpravljali o postopku predlaganja. Ustanovili so posebno komisijo, ki bi zbrala, uredila in pripravila predloge. Letos naj bi teh priznanj podelili glede na 30-letnico začetka oboroženega boja in minule manevre nekoliko več.

Nadalje so razpravljali o posvetovanju o splošni ljudski obrambi v Beogradu in, kako bi gradivo razširili. Predstavniki mladine pa je seznanil navzoče z načrti za akcijo »30 let slovenske partizanske vojske«, ki naj bi bila prihodnje leto kot proslava ustanovitve prvih slovenskih brigad.

Veliko bolj obširna je bila razprava po točki »Aktualne naloge SZDL na področju krepitve splošnega ljudskega odpora.«

Manevri »Svoboda 71« so bili izkušnja ne le za vojaške enote, ampak tudi za SZDL kot organizatorico in nosilko splošnega ljudskega odpora. Izkazalo se je, da smo oborožene oblike odpora zelo razvili oziroma smo jim posvetili zadostno skrb. Manj pa smo naredili na področju splošnega ljudskega odpora. Zato je zdaj naša poglobljena naloga, da natanko določimo mesto te dejavnosti in ga ustrezno izgradimo. Pri tem pa seveda ne smemo zanemarjati dejavnikov oboroženega odpora, to je operativne vojske in partizanskih enot.

V povojnem razdobju je bila v skladu s tedanjimi naperi vojska edini nosilec vseh priprav za obrambo. Drugi niso bili niti zaželeni niti pristojni. Kot posledica je nastalo mišljenje, s katerim imamo še zdaj opravka, ker ljudje ne morejo čez noč spremeniti svojih nazorov. O oblikah, v katerih se izraža v bistvu zastarelo mišljenje, je govoril tovariš Albert Jakopič-Kajtimir. Tako na primer ponekod sprašujejo, zakaj je potrebno toliko različnih odborov in teles, ko imamo vendarle že skupščinske oddelke na-

rodne obrambe oziroma odbore za splošni ljudski odpor pri krajevnih skupnostih in občinah. Vsekakor je tako mišljenje odraz gledanja na obrambo iz preteklosti.

Zadnji manevri so pokazali, da so naše naloge v zvezi s splošnim ljudskim odporom še zelo velike in da smo dejansko šele na začetku. Med ljudmi je veliko število takih, ki so pripravljeni sodelovati na različne načine. Predvsem pa obrambne priprave ne bi smele biti povezane s trenutnim položajem po svetu, morale bi biti stalne in enakomerne.

Da bi bile partizanske enote kar se da bolj učinkovite in da bi jih »odvezali« zadnjih ostankov navezanosti na določeno ozemlje ali objekte, bomo pri nas ustanovili narodno zaščito, ki bo opravljala službo dejanskih teritorialnih enot. Tako bomo spet oživili že med osvobodilno vojno ustanovljeno organizacijo, ki se je že takrat izkazala. S tem se bomo tudi približali tristopenjski organizaciji oboroženih sil, kakršna je bila med osvobodilno vojno pri nas in kakršna je tudi zdaj v Vietnamu, kot nekakšni univerzi za splošni ljudski odpor v sodobnih razmerah.

Reševanje taktične naloge na terenu
(Z vaje v občini Ljubljana-Vič-Rudnik).

Iz vsebine:

- Naloge so velike — smo šele na začetku (1. stran)
- Ali vedo, kaj je nacizem? (3. stran)
- Slovenski izgnanci v Šumadiji (6. stran)
- Vojne sile na Sredozemlju (8. stran)
- Zgled sodobnega Belokranjskega odreda (9. stran)
- Nagradna križanka (10. stran)
- Vojaški dijaški dom »Franca Rozmana-Staneta« (14. stran)

DOGODKI TEDNA

● Republiški IS je na svoji seji — vodil jo je Stane Kavčič — glede na nujnost pospešene modernizacije cestnega omrežja podprl predlog, naj bi zvišali cestne pristojbine v ceni pogonskih goriv, prav tako pa tudi pristojbine za cestna motorna vozila. IS je tudi sprejel stališča glede kreditiranja razvoja manj razvitih republik in pokrajin.

■ V Kranju je bilo dvodnevno posvetovanje o temi »Republika kot država in samoupravna skupnost«. Uvodno besedo je imel predsednik slovenske skupščine Sergej Kraigher. Razpravljali so predvsem o naslednjih vprašanjih: o pogojih za usklajeno delovanje in razvoj republike kot države in samoupravne skupnosti, o ekonomskih temeljih za razvoj nacionalne skupnosti ter funkciji republike na tem področju, o razvoju političnega sistema ter vlogi družbenopolitičnih organizacij pri določanju izhodišč, osnovne smeri in ciljev družbene razvoja.

■ V gospodarski zbornici SRS so se zamislili nad neugodnim razmerjem med uvozom in izvozom ter se vprašali, kaj bi bilo treba v Sloveniji storiti, da bi se izboljšala republiška zunanjetrgovinska bilanca. Menili so, da bo treba tudi z različnimi republiškimi intervencijami prispevati k takšnemu usmerjanju investicij, da bi se izdatneje izboljšalo sedanje neugodno razmerje med uvozom in izvozom. Iz tega pa izhaja, da povzroča večjo škodo preveliko stimuliran uvoz kot neracionalno obnašanje pri izvozu. Poudarili so, da bi morali tudi z delnimi ukrepi za pospeševanje izvoza spreminjati stvari še preden bomo dobili kompleksne sistemske rešitve.

■ Član ZIS dr. Anton Vratuša se je vrnil iz Lime, kjer je vodil jugoslovansko delegacijo na drugem zasedanju »skupine 77« držav v razvoju. Sestanek v Limi je ocenil kot uspeh države udeležben in še posebej, če se računa, da je bil ta sestanek v dokaj zapletenih mednarodnih gospodarskih pogojih. Države v razvoju, je dejal, so se spoprijete s ključnim vprašanjem razvoja sveta. Sestanek v Limi je bil pomemben tudi zato, ker je bila to prva konferenca, na kateri so se začele uresničevati zamisli in sklepi konference neuvrčenih držav v Lusaki.

■ Na skupni seji predsedstva in izvršnega sveta odbora republiške konference SZDL so med drugim razpravljali o problemih otroškega varstva in o njihovem urejanju v prihodnjem obdobju. Za prihodnje leto predlagajo tako politiko, s katero naj bi družba z odločno višjim otroškim dodatkom podprla predvsem socialno ogrožene družine, razširila družbeno denarno pomoč tudi na nove kategorije upravičencev, to je na najpotrebnejše kmečke otroke, motene v razvoju. Ob podatku, da so v Sloveniji že tolikšne socialne razlike, da so osebnih dohodki na člana družine celo v razmerju 1:24, se velja zamisliti, kako živi družina, kako vzdržuje otroke, zlasti v primerih, ko s svojimi dohodki ne more pokrivati minimalnih življenjskih stroškov? Ta družina nedvomno upravičeno pričakuje od družbe, da takoj nekaj stori za izboljšanje standarda, pričakuje višji otroški dohodek, saj ji je že čez glavo raznih filozofskih marenj, obljub, izhodišč in stališč.

■ V republiškem zboru hrvatskega Sabora so poudarili, da »naša diplomacija ni dovolj aktivna in vztrajna, da bi dokončno rešili vprašanje meje med Jugoslavijo in Italijo. Italijanska Iredenta vedno glasneje nastopa proti dokončni rešitvi tega vprašanja in organizira velike akcije,« pri nas pa ne storimo nič drugega razen to, da časopisi včasih poročajo o ravnanju Iredente. Na seji so poudarili, da je nerazumljivo, da lahko tako ne definirane meje med dvema državama veljajo dlje časa, kot pa italijanska okupacija naših krajev med dvema vojnami. To je bila glavna vsebina vprašanja poslanca Iva Šiljana, ki je zahteval od republiškega izvršnega sveta informacijo o tem, kaj je ta storil, da se problem, ki je izjemnega položaja za Istro, Hrvatsko in Jugoslavijo kot celoto, takoj reši. »V Istri nismo več vojni, da bi v imenu dobrososedskih odnosov prenašali žalitve in poniževanje, s čimer nastaja drugje po svetu prepričanje, da je naš obstoj v mejah domovine nezanesljiv,« je dejal poslanec Šiljan.

■ V Kopru je bilo 17. redno zasedanje stalne jugoslovansko-italijanske komisije za izvajanje videmskega sporazuma. Ta se nanaša na osebni promet in na celoten promet po kopnem in po morju med obmejnima območjema v obeh državah. Komisija bo na zasedanju pretresla izvajanje sklepov prejšnjega zasedanja, spregovorila o listinah za prehod čez mejo, o mejnih prehodih, o carinskih in deviznih olajšavah, avtobusnih in prometnih linijah ter o sodelovanju lokalnih oblasti ter izmenjavi statističnih podatkov.

■ Diplomati socialističnih držav pričakujejo, da bodo ZDA in Sovjetska zveza v »bližnji prihodnosti« sklenile sporazum o omejitvi obrambnega raketnega orožja. Menijo namreč, da bo tla za ta sporazum pripravila šesta »runda« ameriško-sovjetskih pogovorov o omejitvi strateškega orožja, ki se je začela v ponedeljek na Dunaju.

■ Predsednik ZIS Džemal Bijedić je sprejel avstrijskega veleposlanika Walterja Peinsippa, ki mu je izročil pismo povabilo kanclerja Kreiskega, naj obišče Avstrijo. Bijedić je povabilo sprejel, natančen datum obiska pa bodo še določili.

■ Med poljsko vlado in Vatikanom so se začela pogajanja, katerih cilj je urediti stike med državo in katoliško cerkvi. Vatikansko delegacijo v Varšavi vodi nadškof Casaroli.

■ Kubanski predsednik Castro se je mudil na uradnem obisku v Čilu, kamor ga je povabila Allendova vlada ob praznovanju prve obletnice. To je prvi Castrov obisk v Latinski Ameriki po zmagi kubanske revolucije pred 13 leti. Kubanski premier je bil zadnjič zunaj države leta 1964, ko je obiskal Sovjetsko zvezo. Castro je v Čilu izjavil, da si Latinska Amerika pridobiva svojo »drugo neodvisnost«. Najprej se je bojevala za neodvisnost Kuba, sledil ji je Čile, zatem pa bodo prišle na vrsto druge latinskoameriške države.

■ Tri japonske opozicijske stranke so v parlamentu predložile skupno resolucijo, v kateri zahtevajo, da Japonska čimprej naveže diplomatske stike in s tem prizna dejanski položaj po sprejemu LR Kitajske v OZN. Resolucijo so predlagale japonska socialistična stranka, stranka Komeito in demokratično-socialistična stranka.

■ V kratkem bomo zvedeli, ali se bo premog podražil, ali bodo še naprej veljale stare cene. Do 22. novembra se mora zvezni zavod za cene dokončno odločiti, ali bo potrdil ali pa zavrnil zahtevo jugoslovanskih premogovnikov, naj se premog podraži povprečno za 20 odstotkov. V zavodu pravijo samo, da so od rudnikov zahtevali dodatne podatke, ker prejšnji niso zadoščali za odločitve.

■ Odbor za nagrade AVNOJ bo imel letos zahtevno in kočljivo delo. Izmed 69 predlogov, morajo za to visoko priznanje izbrati 12 najboljših. Iz Slovenije je bilo predlaganih 6 kandidatov: Milan Osredkar, redni profesor ljubljanske univerze, direktor inštituta Jožef Štefan, Ciril Kosmač, pisatelj in prevajalec; Matej Bor, akademik, pesnik; Boris Kalin, akademik, kipar, profesor akademije za likovno umetnost; Vladimir Skrbinek, režiser in igralec ter Boris Andrijač, generalni direktor tovarne zdravil Krka, Novo mesto.

POLITIČNI RAZGLEDI

„Izbrisati narod, prestaviti mejnike...“

Neenakopraven položaj slovenskega življenja v treh pokrajinah dežele Furlanije-Juljske krajin, tržaški, goriški in videmski, ter zavlačevanje z dokončno rešitvijo vprašanja meja med Italijo in Jugoslavijo sta še kar naprej voda na mlin nekaterih sil v Italiji, katerih cilj ni kaj dosti bistveno drugačen od cilja tistih, ki so ravno pred pol stoletja pripravljali zloglasni »pohod na Rim«: »Izbrisati narod, prestaviti mejnike«. Tako so te dni neofašisti v poslanski zbornici znova izzvali italijanskega zunanjega ministra Alda Mora z vprašanjem o usodi bivše cone B svobodnega tržaškega ozemlja. Neofašisti so namreč izrazili »zaskrbljenost«, da se italijanska vlada pripravlja »prepuštili cono B Jugoslaviji«.

Italijanski zunanji minister je vprašanje kajpada pričakoval in tokrat ni ponovil svojega zadnjega »spodrsilaja«, zaradi katerega je bil predsednik Tito lani odločil svoj napovedani obisk v Italiji. Potrudil se je torej, da je po eni strani »pomiril vsakršno zaskrbljenost« iredentistično razgretih poslanskih glav, po drugi strani pa se zavzel za nadaljnjo krepitev sodelovanja z Jugoslavijo. Skratka odgovor, ki si ga lahko vsak kroji po svojih potrebah. In res so desno obarvani časopisi kot »Il Piccolo«, »Il Messaggero« in »Il Gazzettino« takoj z mastnimi naslovi oznanili svojim bralcem, da se Italija ne namerava odpovedati coni B, medtem ko so vodstva velikih političnih strank kot krščansko demokratske in socialdemokratske pozdravljale tisti del Morovega odgovora, ki govori o stikih z Jugoslavijo, zastran mejnega vprašanja pa se zavzela za priznanje stvarnosti.

Stvarnost je pa takale. Takoj po vojni — ki je nismo hoteli mi, katere žrtve smo bili in v kateri smo bojevali pravičen boj za svojo svobodo in svoje stoletja teptane pravice — je bila leta 1947 sklenjena mirovna pogodba, ki je začasno rešila mejno vprašanje med Jugoslavijo in Italijo: ustanovljeno je bilo Svobodno tržaško ozemlje, razdeljeno v cono A in B. Leta 1954 je londonski sporazum dodelil cono A (Trst in bližnja okolica) Italiji, cono B (današnje Slovensko Primorje) pa Jugoslaviji. Člen 5 londonskega memoranduma je zahteval narodnostno enakopravnost na obeh področjih.

Naša država je sprejela londonski sporazum kot veljavno in obvezujočo stvarnost, četudi so nove meje odrezale del slovenskega narodnostnega telesa. Za Italijo pa je bil to le začasni sporazum, ki je ni kaj prida obvezoval: tako ne zastran vprašanja meja, kot tudi ne zastran vprašanja dobrih 120.000 Slovencev, ki so ostali v Italiji. Očitno so vse dozdajšnje italijanske vlade nalašč puščale ta vprašanja odprta, ker so jim pomenila nekakšen pripraven adut za njihove notranje in zunanje politične igre.

To pa je dajalo veter in jadra čedalje bolj samozvestnih neofašističnih sil, ki so med drugim organizirale v začetku novembra v Rimu dvodnevno zborovanje »Zveze Istranov« in »Svobodne po

krajine Istre v begunstvu«, v Trstu pa je nedavno neofašistični prvak Almirante odkrito govoril o »italijanstvu cone B«. Italijanski vladi se ni zdelo potrebno javno izjaviti, da so te neofašistične zahteve povsem neutemeljene in v nasprotju z njeno uradno politiko.

Prav tako italijanska vlada ni pokazala velike pripravljenosti, da bi ustregla pravičnim zahtevam slovenske manjšine o narodnostni enakopravnosti. Zadnji zgovoren primer za to je bil pravkar končani italijanski popis prebivalstva. Predstavniki slovenske manjšine iz treh pokrajin dežele Furlanije-Juljske krajin so pred začetkom popisa skupno zahtevali od italijanske vlade, da rezultatov štetja ne uporabi za ugotavljanje števila slovenskega življenja: poprejšnji nepravilni popisi so namreč naštevili za polovico manj Slovencev, pri čemer so se zatekali k najrazličnejšim prijemom.

Tako je bilo tudi pri tem popisu. Slovenske popisnice so razdelile samo v tržaški pokrajini, v zelo omejenem številu, pa še te naj bi ne imele veljavo, ampak naj bi bile samo pripomoček pri izpolnjevanju italijanskih. Ko so Slovenci zaradi takšnega stališča protestirali, so oblasti privlekle za lase izgovor, da so slovenske popisnice neveljavne »zaradi tiskovnih napak«. Šele dva dni pred koncem popisa je slovenski popisni obrazec končno postal enakopraven z italijanskim.

Vsekakor majhna in skromna zmaga Slovencev, ki niso zahtevali ničesar drugega kot spoštovanje londonskega sporazuma in italijanske ustave (ki daje pripadnikom drugih manjšin pravico do izražanja v materinem jeziku). A boj za enakopravnost s tem še zdaleč ni končan.

Ravno te dni je namreč predsednik italijanske vlade napovedal, da se bo predvidoma 20. novembra sestal z delegacijo slovenske narodnostne skupnosti iz goriške, tržaške in videmske pokrajine, torej leto dni potem, ko je prejel skupno spomenico slovenske manjšine z zahtevami po celoviti zakonski ureditvi odprtih vprašanj. Do srečanja bi moralo priti že spomladi, Colombo pa je datum najprej prestavil na oktober, zdaj pa na konec novembra.

Predstavniki slovenske manjšine bodo od predsednika italijanske vlade zahtevali, naj jim v njihovem vsakdanjem življenju ne kratijo več tistih osnovnih narodnostnih pravic, ki jih predpisuje tako londonski sporazum kot italijanska ustava in zaradi česar so bili Slovenci doslej v Italiji neenakopravni in manjvredni državljani. Med drugim je na primer še vedno nerešeno vprašanje slovenskega šolanja v videmski pokrajini dežele Furlanije-Juljske krajin, kjer živi tretjina oziroma 40.000 vseh v Italiji živčih Slovencev. Tako se ne more v materinem jeziku šolati kakih 2000 do 4000 slovenskih otrok, ki jih trga od slovenskega narodnostnega telesa premišljen raznoročalni proces: to je proces, ki traja že 105 let, od leta 1866, ko je to področje prišlo pod Italijo.

Predstavniki slovenske manjšine se torej borijo samo za svoj narodnostni obstoj, ki jim je priznan po mednarodno veljavnih načelih, med drugim tudi z ustanovno listino OZN. Tostran meje, kjer živi slovenski narod v svoji neodvisni državi, ne smemo biti ob tem boju ravnodušni, saj gre za ljudi, ki so narodnostno, kulturno in zgodovinsko del nas. Prizadevati si moramo, da bo slovenski narod v vseh svojih delih zadiral kot narodnostna in kulturna celota, navkljub mejam — ki naj bi ne bile več povod za razne špekulacije.

KOMENTATOR

VSAK TEDEN ENA...

»Stike so ukradene, lahko pa vam pokažemo odlične nove alarmne naprave...«

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE
Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne kličse v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnice in plastificirnice
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

ZRVS NE MORE STATI OB STRANI

(Nadaljevanje s 1. strani)

Nadalje je tovariš Korbar govoril, kakó je zaradi spremembe zvezne ustave prišlo do pomembnih sprememb družbeno-ekonomskih odnosov in sistema, do enakopravnosti odnosov med narodi Jugoslavije. S spremembo republiške ustave bo naša republika dobila popolno podobo v okvirih Jugoslavije. Zveza rezervnih starešin je v javni razpravi o spremembah ustave, tako zvezne kot republiške, podprla tak razvoj. Tudi v delovni razpravi je ZRVS podala nekatere pripombe. Tako smo na primer mnenja, da bi republiško vodstvo splošnega ljudskega odpora in obrambnih priprav spadali na podlagi osnutka republiške ustave poleg drugih tudi predstavniki ZZB NOV in ZRVS. Sprememba ustave pomeni nadaljnji korak v razvoju socialistične Jugoslavije kot skupnosti enakopravnih, med seboj čvrsto povezanih narodov in narodnosti. Ni pa, kot se morda zdi in kot so nekateri razumeli, oziroma kot je to menda ocenil sovražnik, izraz slabosti naše socialistične družbe.

Govoril je tudi o tem, kdo je ta sovražnik. Iz dogajanj vidimo, da sovražnik ne nastopa s klasičnih kontrarevolucionarnih položajev, temveč izrablja naše razvojne slabosti, slabosti našega gospodarskega razvoja. Iz nacionalizma in šovinizma je napravil oporišče za boj proti socializmu. Prav mu pridejo razni nesporazumi, do katerih prihaja včasih v raznih slojih naše družbe samo po sebi, včasih tudi v vodstvih. Neodgovorno ravnanje posameznikov v gospodarstvu in na drugih področjih izkorišča ob gospodarskih težavah kot dokaz mnenju, da samoupravna pot socialističnega razvoja ni uspešna in mogoča. Po drugi strani izkorišča socialno razlikovanje kot dokaz, da se naša družba ne razvija v socialistični smeri. Nasprotniki tudi zanikajo vse, kar smo dosegli v materialnem in družbenem pomenu. Skratka, nočejo take Jugoslavije, kot je naša, ne gre jim za delavski razred in delovne ljudi, na katere se sklicujejo, dejansko jim gre samo za oblast.

Zato mora biti boj proti sovražnikom stalen in celovit. Ta boj ne pomeni prikrivanja napak in slabosti v našem razvoju. Glede tega je potrebno samo prišluhiti delovnim ljudem in pričetiti ukrepati. V tem boju naj bi bila ZRVS trdno organizirana in složna sila, rasla iz vrst delovnih ljudi, ki bi bila sposobna delovati po skupinah in v različnih zadevah.

V ljudeh je globoko zasidrana težnja po trdnem gospodarstvenem življenju, po resničnem nagrajevanju po delu, po trdnem gospodarstvenem položaju posameznika, pa tudi po družbenem, če je temu podlaga delo. Če razvoj zahteva žrtve in odrekovanja, so ljudje za to, samo če okrepi prizadenejo vse in vsakogar glede na možnosti. Tudi pri tem ljudi zelo motijo družbene razlike. Vemo tudi za vzroke teh razlik. To so pomanjkljivosti v davčnem sistemu, slaba zemljiška politika, napake pri stanovanjski gradnji itd. Tako na primer skoraj več ne poznamo zvrsti najemnih stanovanj, tudi ne socialnih. Tudi kmečka politika ni taka, kot bi morala biti, v delitvi dohodka so hude pomanjkljivosti, prav tako v odnosu do kapitala in minulega dela itd.

Ljudem je nerazumljivo, zakaj je včasih treba okoli kakšnega vprašanja uporabljati pravo poplavo besed. V tem smo najbrž zaradi vse bolj razvitega forumskega načina dela postali pravi mojstri, namesto da bi bili mojstri v dejanjih. Taka inflacijska besedna politika seveda potrebuje ustrezne ljudi. Tako v vodstvih naših družbenih mehanizmov skoraj ni več delavcev, kmetov in nižjih uslužbencev. Posledice so že zdaj vidne. Velik del dejavnosti se je namreč s terena preselil na razne forume. Ponekod prihaja do nastajanja skupin in skupnic, kjer vsaka zasleduje svoje cilje, vsaka išče svoje zaveznike in med njimi prihaja do sporov. Prihaja do vse večjega formalizma, do učenjaških razprav, kjer delavec res nima kaj iskati in tudi težko razume, za kaj dejansko gre. Vedno bolj pogosto prihaja do tega, včasih tudi do onemoglosti razpravljajo o raznih statutih. Nekateri od teh najbolj glasnih posameznikov že dolgo niso videli delavca in kmeta. To so pogospodeni politiki. V akcijah na svoji ravni seveda ubirajo pota, ki so škodljiva, dovoljujejo si vse, ker jim po njihovem prepričanju nihče ne seže niti do pete. Sem spada po svojem značaju akcija treh poslancev okoli kandidiranja delegacije v predsedstvo SFRJ, sem spada primer ljubljanske »partijske situacije«, pisanje raznih pism in blatenje posameznih ljudi, delo ljubljanske študentske filozofske grupacije, ki se ima z nekaterimi drugimi za najbolj revolucionarno v Sloveniji in Jugoslaviji, čeprav bi bilo bolje, da bi se ti ljudje več ukvarjali s študijem. Zlasti pa bi nekateri izmed njih morali čimprej zapustiti vrste ZKJ.

Zadnje pisanje Tribune zasluži še posebno ostro obsodbo. Če nekateri mislijo, da v imenu demokracije lahko počenja, kar hočejo, če mislijo, da je prišel čas za razdiralni nastop v naši družbi in da lahko pljujejo po vseh pridobitvah naše revolucije, se hudo motijo. Takim moramo preprečiti možnost javnega nastopanja. Študentska organizacija pa bi morala videti, kdo predstavlja uredniški odbor Tribune.

V tem pogledu — če želimo slediti tovarišu Titu in njegovemu pozivu ter izvajati sklepe brionskega in drugih plenimov ZKJ — je želeli bolj energične akcije. ZRVS Slovenije se trudi in se bo tudi v prihodnje, da bodo naši člani pri reševanju vseh teh vprašanj — oziroma izvrševanju nalog, kakor tudi nalog s področja splošnega ljudskega odpora — čimbolj delavni. Ta delavnost naj se razvija v dveh smereh, pri splošnih nalogah in pri strokovnem izpopolnjevanju.

Zadnji posveti po območjih so pokazali, da so se občinski odbori okrepili in da so občinske Zveze v družbenopolitičnem smislu poglobile svoje delo. Stiki z drugimi organizacijami v občini kot tudi z občinskimi skupščinami so dobri. Zatorej je zdaj treba posvetiti vso pozornost dejavnosti spodaj, v okviru krajevnih skupnosti.

Velike naloge pa nas še čakajo v povezovanju z mladino. Tu mislim šolsko mladino, na razne organizacije in dejavnosti, kot so strelstvo, taborniki, taktično-orientacijski pohodi, pohodi po poteh revolucije itd.

V številnih občinah so že premagali ozko gledanje na našo Zvezo kot na nepolnoklicno vojaško društvo, ki naj se ukvarja z zadevami svojih članov in strokovnim izpopolnjevanjem.

VII. kongres ANPI goriške pokrajine

V Gorici je bil v soboto, 13. novembra 1971, VII. kongres ANPI za Goriško pokrajino. V slavnostno okrašeni dvorani z napisi v slovenskem in italijanskem jeziku se je zbralo nad 200 delegatov in gostov italijanske in slovenske narodnosti. Uvodno besedo je imel tov. Giovanni Padovan, nakdanji komisar divizije »Natisone-Garibaldi«, ki se je borila v sklopu IX. korpusa na Primorskem.

Zatem so se zvrstili gostje s pozdravi. V imenu Zveze združenj borcev NOV Slovenije je kongres pozdravil Vladimir Senk, v imenu obmejnih slovenskih občin pa predsednik Zveze združenj borcev NOV Nova Gorica France Pajnter. Nato so kongres pozdravili številni domačini in predstavniki političnega in upravnega življenja iz Goriške, Tržaške in Udinske pokrajine, med katerimi so bili tudi predstavniki slovenske manjšine na tem obmejnem področju.

Po pozdravnih besedah, ki so obujale spomine na borbena pot prebivalcev tega področja med drugo svetovno voj-

gresu, kjer so zbrani s petjem slovenskih in italijanskih partizanskih pesmi končali to prijetno srečanje.

LOJZE BUKOVAC

OBISK PREDSTAVNIKOV ZZB NOVJ V SOVJETSKI ZVEZI

Na povabilo Sovjetskega komiteja vojnih veteranov je pred kratkim odpotovala na večdnevni obisk v Sovjetsko zvezo delegacija Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije.

Petčlanska delegacija, ki jo je vodil generalni sekretar zveznega odbora ZZB NOV Dušan Sekić, se je s predstavniki sovjetskega komiteja vojnih veteranov pogovarjala o nekaterih vprašanjih razvoja med sebojnega sodelovanja in o prihodnjih akcijah borcev Evrope.

Delegacija je poleg Moskve obiskala še Volgograd in Taškent.

ODPRLI SO VIŠJO ŠOLO ZA PROTETIKO

Zavod za protetiko v Beogradu, ki se ukvarja z izdelavo in izpopolnjevanjem ortopedskih pripomočkov za invalide, je ustanovil višjo protetično šolo, v kateri se bodo izobraževali strokovnjaki za izdelovanje protez in drugih ortopedskih pripomočkov za invalide. Učni program te šole, ki je v Beogradu, je izdelan na temelju pobud specializiranih predstavnikov Združenih narodov, ki se ukvarjajo s to problematiko. Ta program je obravnavalo in sprejelo tudi Mednarodno združenje za protetiko s sedežem v Kjebenhavnu.

VAŽNO OBVESTILO

Zvezni odbor Zveze upokojencev in invalidov dela SFRJ ter Zvezni sekretariat za narodno obrambo — center za organizacijo socialnega varovanja vojaških oseb pozivata vse upokojene vojaške osebe (starostne — invalide in družinske upokojence), da se pred koncem novembra 1971 javijo pri svojih občinskih združenjih upokojencev v zvezi z važnim obvestilom.

no, je obširno poročal o delu ANPI njen predsednik Mario Fantini-Sasso, nekdanji komandant divizije »Natisone-Garibaldi«.

V razpravi so vsi govorniki poudarjali potrebo, da se še naprej čvrsto razvija bratstvo in enotnost slovenskega in italijanskega naroda, ki se je rodilo in skovalo v najtežjih dneh skupnega boja proti fašizmu ter da se še bolj strnejo nekdanji borci in v kali zadušijo posamezne poskuse, da bi se ponovno povrnil fašizem, ki je prizadejal toliko gorja italijanskemu in slovenskemu ljudstvu.

Govorniki so se dotaknili tudi vprašanja pravic slovenske manjšine v Italiji in zahtevali, da se jim prizna enake pravice, kot jih imata nemška in francoska manjšina v Italiji. Nikakor ne razumejo, kako je mogoče, da ne more priti do sprejema predstavnikov slovenske manjšine pri predsedniku vlade.

Ob sklepu kongresa je govoril predstavnik nacionalnega združenja partizanov Italije ANPI Vincenti Federico in priznal borbem tega področja, da so nosilci bratstva in enotnosti med narodi Italije in Jugoslavije, in jih pozval, da vztrajajo pri tem tudi v prihodnje.

V novo vodstvo ANPI so ponovno izvolili stare prekaljene borce obeh narodnosti.

Kako pristno je tovarštvo med nekdanjimi borci proti fašizmu, je pokazalo združje na skupni večerji po kon-

GRADBENO PODJETJE SLOVENJ GRADEC

opravlja in izvršuje vsa dela na visokih in nizkih gradnjah solidno in po konkurenčnih cenah.

Za cenjena naročila se priporočamo.

OB TABORNEM OGNJU

Ali vedo, kaj je nacizem?

Nedavno je jugoslovansko časopisje poročalo — nekateri listi tudi s komentarji — o obsodbi študentskega lista »Vidici«, ki izhaja v Beogradu. Javni tožilec v Beogradu je prepovedal razpečevanje številke tega lista, ker je vsebovala menda kar 76 slik največjih zločincev vseh časov — Adolfa Hitlerja in njegovih pajdasev Göbbelsa, Hessa, Bormanna... Slike teh pošasti so bile opremljene že z nacističnimi gesli in citati.

Res, da je od obdobja nacistične strahovlade in zločinov minilo že več desetletij, tako da je le še žalostna zgodovina, kar je mlajšim rodovom že precej odmaknjeno. Toda mladina se nevedno ne bo poučila z usodnimi zgodovinskimi dogodki tako, zlasti še, če ji bodo prikazovali z bombastičnimi slikami nacistične Hitlerja kar čez celo časopisno stran!, kakor da jih povečujejo kot nekakšne junake.

Vprašujem se, ali ni dovolj žalostno, da je kaj takš-

nega izšlo prav v Beogradu, v glavnem mestu Jugoslavije, v mestu, kjer se ljudje nevedno še spominjajo Banjice, glavničje, kandelabrov z obešenimi rodoljubi, strahotnega nacističnega bombardiranja mesta, še preden je Hitler napovedal vojno stari Jugoslaviji — v mestu, ki se je nacizmu pred izbruhom vojne, ko so pokvarjeni protiljudski politiki in paktirali s Hitlerjem zaradi pristopa Jugoslavije k »osia«, uprlo z mogočnimi demonstracijami pod geslom »Bolje rat nego pakt!«

Ali je res mogoče, da bi bila sedanja mladina, ki ji je zmagovita revolucija med drugim omogočila, da lahko študira, mladina, ki bi sicer postala suženj nacističnega imperija — tako pokvarjena, nezavedna in zabita, ter bi potrebovala prav nacistične idole? Ali bi se smelo glasilo študentske mladine tako ponižati, tako oblatiti vse, kar nam je najsvetejše v vsej naši zgodovini — boj proti fašističnemu in nacističnemu nastopu in naša revolucija? Kdo bi mogel verjeti, da je ta naša mladina lačna takšne bolezni, blazne propagande — mladina, ki nastopa, da bo prevzela kot odločilni dejavnik našo samoupravno družbo — na čelu najnaprednejših družbenih tokov sedanjosti?

Kdaj pa bo študentsko glasilo prikazalo svojimi bralci, kaj se je dogajalo v okupiranem Beogradu in drugih srbskih mestih, zlasti v Kragujevcu, Kralje-

vem, Čačku itd.? Ali so v uredništvu (in kdo se skriva za njim?) tega lista kdaj kaj slišali o nemških koncentracijskih taboriščih, o milijonih v krematorijih sežganih žrtvah, o tisočih talcev, o nešteti požganih vaseh — o pravi podobi nacizma? Ali sploh vedo, kaj je nacizem? Ali se zavedajo, kaj je pravzaprav bil Hitler? Ali vedo, da bi kaj takšnega ne bilo mogoče objaviti ne v Nemčiji ne v frankistični Španiji in najbrž niti ne v rasistični Južni Afriki?

Človek se navsezadnje čudi, da ta nezasišana nesramnost prestitih, bebastih izrodov ni zanimala pravega množičnega izbruha ogorčenja tako v Beogradu kot po vsej državi. Vprašujem se tudi, kako je mogoče dovoljevati, da v uredništvih sedijo takšni pokvarjenci, ki si drznejo pljuvati na vse, kar je dejansko temelj naše družbe in prihodnosti mladih rodov.

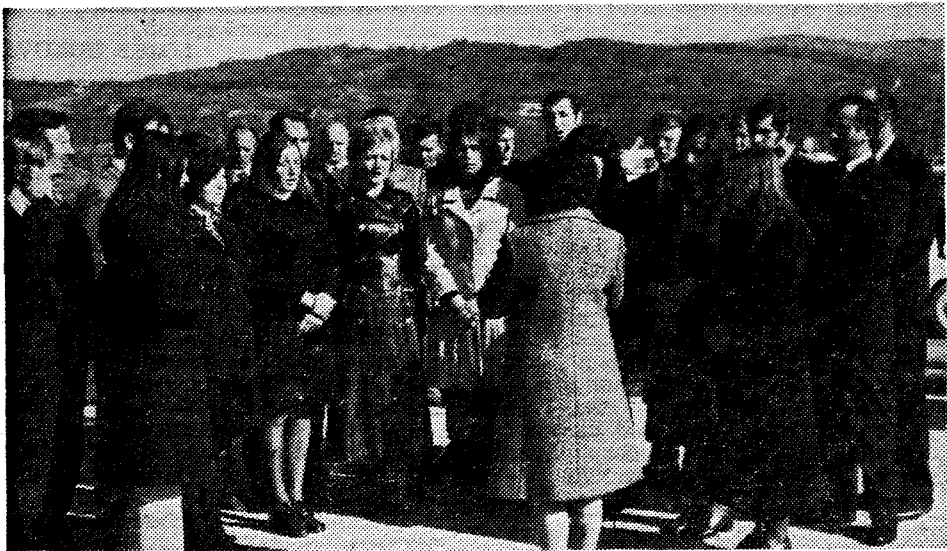
Mislím, da bi naša demokracija, ki jo včasih nekateri tako hinavsko povzdigujejo, prav nič ne izgubila, marveč bi bilo v njen prid, če bi bila res naša, to se pravi ljudska, tako da bi se znala tudi braniti in vrniti s primerno strogostjo nesramna izzivanja. Ne gre toliko za prepoved samo kakšnega lističa, marveč, da naša družba pokaže svojo zavednost ter da zna braniti svojo čast.

F. H.

DOPISNIKI NAM POROČAJO

GORIŠKA BRDA

ZA PADLE NI PREGRAD

Mešani pevski zbor »Briški grič« iz Števerjana

Na dan mrtvih so prebivalci Brd z obeh strani meje združeno in svečano počastili spomin borcev, ki so padli za svobodo.

Ze ob osmih so se občani z jugoslovanske strani zbrali na Humu. Od tod so v koloni avtomobilov šli polagat vence k spomenikom na Vrhovlje, v Snežatno in v Gornje Cerovo. Ko so se vrnili na Hum, se jim je pridružila delegacija z italijanske strani, ki jo je spremljal mešani pevski zbor »Briški grič« iz Števerjana.

Dolga kolona, v kateri je bilo okrog 60 vozil, je nato krenila k glavnemu spomeniku v Gonjače. Tudi tu so položili venec. Zbranim je spregovoril Peter Lenardič-Skala, števerjanski zbor pa je pod vodstvom Pavline Komelove zapel dve žalostinki.

Komemoracija, ki jo je organiziral Odbor združenja borcev NOV Kojško, je potekala brezhibno. Bila je obraz globokega spoštovanja do padlih in tesne povezanosti ljudstva ob meji. ZMAGA

BREŽICE

V SPOMIN HRABREGA IN ZASLUŽNEGA MAJORJA TONETA KOSA

V nedeljo, 17. oktobra, so se zbrali v Domu armije v Brežicah borci za severno mejo spodnjega Posavja in slovesno razvili svoj novi prapor. Zbrane borce, predstavnike občinske skupščine, vojske, družbeno-političnih organizacij in delegacij borcev za severno mejo iz Ljubljane, Maribora, Celja, Novega mesta in drugih krajev Slovenije je pozdravil predsednik brežiškega občinskega odbora Zveze borcev za severno mejo tov. Karel Vašcer, nato je moški pevski zbor brežiške Svobode zapel državno himno.

Pokrovitelj proslave, predsednik občinske skupščine Brežice Vinko Jurkas, je nato opisal zasluge generala Maistra in njegovih prostovoljcev za osvoboditev severnih krajev Slovenije v letih 1918 in 1919. Dejal je, da je bil tudi sam borec za osvoboditev Slovenske Koroške, toda četrto stoletja pozneje, ko se je kot koroški partizan boril za osvoboditev tega dela slovenske zemlje. Zato tembolj ceni napore borcev za severno mejo, ki so se četrto stoletja prej borili na tem področju in katerih zasluga je, da danes meja na severu Slovenije ne teče nižje od današnje.

Predsednik Jurkas je nato razvil prapor občinske zveze prostovoljcev borcev za severno mejo, ki je s tem dobila naziv »Prostovoljska enota majorja Toneta Kosar, brežiškega rojaka, ki se je kot poveljnik 3. bataljona takratnega celjskega pešpolka v bojih za severno mejo posebno proslavil.

KOPER

IZPITI REZERVNIH OFICIRJEV IN PODOFICIRJEV

Na podlagi letnega programa strokovnega izpopolnjevanja rezervnih oficirjev in podoficirjev so sedaj na obalnem območju v telku izpiti, ki jih opravljajo člani organizacije Zveze rezervnih vojaških starešin (ZRVŠ). Na podlagi 51. člena zakona o vojaških obveznostih so dolžni pristopiti k izpitu vsi rezervni oficirji do 50. leta in pa podoficirji do 45. leta starosti. Po omenjenem zakonu se vsem tistim oficirjem in podoficirjem, ki uspešno položijo izpit, razda 6 dni, kot da so bili na orožnih vajah, v enotah JLA ali pa v partizanskih enotah. Vsak kandidat odgovarja na vprašanja iz splošnega in posebnega dela programa, katerega so obravnavali na predavanjih in vajah v letošnjem letu. Prav tako so omenje-

na vprašanja podrobno obdelana v reviji Naša obramba, ki jo izdajata republiški odbor ZRVŠ Slovenije in Partizanska knjiga iz Ljubljane.

Vsi rezervni oficirji in podoficirji so dobili osebne pozive, v katerih sta določena kraj in čas izpita.

Obalni odbor ZRVŠ pričakuje, da bodo letošnji rezultati in udeležba na izpiti še boljše kot lani, ko se je izpitov udeležilo 96 odstotkov rezervnih oficirjev in podoficirjev obalnega območja.

Ob 30-letnici vstaje jugoslovanskih narodov in ustanovitve JLA se je tudi obalni odbor ZRVŠ vključil v tekmovanje pod naslovom »Iščemo najboljšo organizacijo ZRVŠ v Sloveniji«.

ALBERT KLUN

RAVNE

KOMEMORACIJA NA BARBARI

Ravne in Prevalje imata že več let skupno pokopališče na Barbari. Po prekopi borcev NOV imajo padli borci tudi skupno počivališče na novem pokopališču. Ob dnevu mrtvih vsako leto poskrbijo za primerno počastitev spomina mrtvih borcev izmenično združenja borcev NOV na Ravnah in Prevaljah. Letos je ZB NOV na Ravnah priredilo žalno slovesnost 1. novembra na pokopališču. Sodelovali so: godba ravenških

železarjev, pevski zbor društva upokojencev in dijaki z ravenške gimnazije. Slovesnosti se je udeležila skupno tudi šolska mladina osnovne šole Prežihovega Voranca na Ravnah in šolska mladina iz Prevalj.

Žal letos še niso odkrili spomenika padlim in žrtvam fašističnega nasilja. Pravijo, da bo zamisel uresničena prihodnje leto. Denar je že zbran pri občinskem odboru ZB NOV Ravne. FRANJO SREBOTNIK

TUDI PRAVI IZBOR POHIŠTVA IN STANOVANJSKE OPREME POGOJUJE VAŠE ZADOVOLJSTVO DOMA!

Če se boste selili v novo stanovanje ali želite stanovanje preurediti in dopolniti

obiščite

specializirano

BLAGOVNICO S STANOVANJSKO OPREMO

v Ljubljani

Nudimo vam primerno, kvaliteto in ceneno

- SOBNO POHIŠTVO — v sestavljenem in klasičnem programu
- DNEVNE SOBE IN SEDEŽNE GARNITURE
- OPREMO ZA KUHINJE, JEDILNICE IN DNEVNE KOTE — v sodobnem in klasičnem stilu
- POPOLN ASORTIMENT OBLAZINJENEGA POHIŠTVA

in vse druge potrebščine, brez katerih stanovanje ni popolno:

- LESTENCE — stilne in moderne
- PREPROGE — od preprostejših do dragocenih
- ŠTEVILNE DESENE ZAVES IN DEKORATIVNEGA BLAGA

skratka,

NUDIMO VAM BOGATO IZBIRO CELOTNE STANOVANJSKE OPREME, POD ENO STREHO. POCENI IN TUDI NA POTROŠNIŠKI KREDIT.

Imeli smo ljudi

Skolastika Mlakar

Dne 5. novembra so v Babnem polju položili k zadnjemu počitku partizansko mater Skolastiko Mlakar, po domače Blaškovo mamco.

Šestinosedemdeset let ji je namenila usoda. Na tej razmeroma dolgi življenjski poti je morala prestat pravo golgoto. Kmalu po prvi svetovni vojni ji je umrl mož Franc. Ostala je sama s kopico neposkrbljenih otrok. Malo pred drugo vojno je umrla 18-letna hčerka. Vrhunec gorja pa je doživela 30. julija 1942, ko so italijanski okupatorji ubili njena dva sinova Jožeta in Janeza. Oba sta bila aktivista OF, prvi je bil med organizatorji odpora v rodnem kraju. Njen najmlajši sin Valentin pa je bil takrat že partizan v 2. četi Zidanškovega bataljona. Jeseni leta 1942 se je morala Blaškova mama s snaho Anico in dvema vnukoma umakniti v gozdove — v »civilni logor« pod Snežnikom. Ne da se popisati, kaj vse so pretrpeli v hudi zimi v gozdu, zlasti ko so 24. decembra 1942 belogardisti napadli taborišče.

Minila je huda vojna. Ob 10-letnici OF so Blaškovi materi pripeli odlikovanje za zasluge v NOB. Potem je pestovala vnuke in obujala spomine na težke dni.

Skolastika Mlakar je bila ena izmed tistih tihih, požrtvovalnih mater, ki so največ žrtvovala za našo svobodo. Čast njenemu spominu!

Jože Poles

Rodil se je pred 69 leti v vasi Ritomeče v sežanski občini v številni kmečki družini. — V osvobo-

dilnem gibanju je začel delovati leta 1942; bil je vaški terenec, vojaški referent. Opravljal je vestno vse odgovorne naloge med vojno. Od leta 1943 je bil član KP. Bil je oče osmih otrok, ki jih je zgledno vzgajal in preživljal na skromnem posestvu. Njegov dom je bil zmeraj odprt partizanskim kurirjem, obveščevalcem in vsem borcem. Po vojni je več let deloval kot predsednik krajevnega odbora v Gradišču, pozneje pa kot član občinskega ljudskega odbora. Bil je član ZB NOV Slivje.

Tone Rome-Miha

Za vedno smo se poslovili od njega na pokopališču v Stepanji vasi. — Rodil se je v delavski družini in kot proletarec delal usodo trpinov v stari Jugoslaviji. V usodnem času se je takoj uvrstil med zavedne aktiviste OF. Kmalu je padel v okupatorsko ječo. Leta 1943 se je pridružil borcem. Sprva je bil Rome v enoti specialne čete IV. operativne cone, nato v zasavskem odredu in potem na kurirski postaji TV 3. Med težavno kurirsko službo si je nakopal hudo bolezen in invalidnost. Kljub temu je po osvoboditvi nadalje požrtvovalno delal pri obnovi. Izčrpal je svoje najboljše moči, tako da je moral v pokoj razmeroma mlad. — Vojni tovariši se bodo težko sprijaznili, da so ga izgubili, zlasti bivši kurirji ga bomo zelo pogrešali. Vsako leto se je udeleževal partizanskih srečanj in letos smo se v deli zadnjič v Jevnici. — Zastopnik ZB NOV Kodeljevo mu je izrekel slovo, pevski zbor pa mu je zapel zadnjo pesem.

UTRINKI IN ODMEVI

IŠČEMO SVOJCE PADLIH

Kot vsako leto smo se tudi letos poklonili žrtvam in talcem ustreljenih v Radvanju pod Pohorjem v Maričoru. Tukaj so padli talci iz mnogih krajev naše domovine in celo iz zamejstva. Do sedaj, znani rojstni kraji pobitih so: Ptuj, Šoštanj, Stoparče pri Sentjurju, Trbovlje, Sv. Rok pri Rogatcu, Gačnik pri Jarenini, Markovci pri Ptufu, Mozirje, Gaj pri Makolah, Šentlari v Slov. Gorici, Sevnica ob Savi, Podreda, Celje, Siter pri Majšperku, Velikovec v Avstriji, Zalec, Jarše, Velika Pirašica, Črnomelj, Srednje, Miklavž pri Slov. Gradcu, Greifendorj v Avstriji, Hum na Sutli, Presarje na Gorenjskem, Beričevo, Loka pri Zusmu, morda tudi kje drugje, Sent Peter v Savinjski dolini, Bosiljevo, Ruše in sigurno so še žrtve vojne tudi v drugih krajih. Znan nam niso niti vsa imena tukaj postreljenih, katerih je bilo sigurno nad sto, nekateri tri navajajo celo število dvesto. Okupator se je zelo potrudil, da bi zabrisal sledove svojih grozodejstev. Vsa dosežanja prizadevanja, odkriti kaj več o pobitih, so prinesla le skromne rezultate. Zato se tokrat obračamo na vso javnost, organizacije ZB NOV in njene člane, predvsem na svoje ustreljenih s prošnjo, »Pomagajte nam razjasniti temo!« Prosimo pošljite nam naslove svojcev, morda še imena, rojstne in druge podatke ustreljenih. V mislih imamo talce in žrtve, ki so jih Nemci pobrali predvsem iz mariborskih zaporov in jih 30. 3., 3. 4. ter 7. 4. 1945 postrelili ob starem vojaškem strelišču v Radvanju tik pod Pohorjem.

Pozivamo tudi morda še živeči priče teh dogodkov. Baje se živi šofer, ki je žrtve moral voziti z avtobusom, nadalje neki mesar, ki je bil skupaj z ustreljenimi zaprt in se je zadnji trenutek rešil. Nedoločeno število zapornikov je dan ali dva pred pokolom bilo odpuščenih domov, so še živi in poznajo nekatere žrtve. Tudi vas prosimo za vaše naslove in vsaj v grobem, česa in koga se spominjate. Za vsak podatek, pa naj bo še tako skromen, vam bomo hvaležni. Če je vam ugodneje, nam sporočite in organizirali bomo ustmen pogovor.

Mislím, da bi prav letos, ko praznujemo 30. letnico vstaje jugoslovanskih ljudstev, bilo prav in pošteno do vndlih, da se jim oddolžimo tudi na ta način. da

jih dvignemo iz anonimnosti in njihova imena zapišemo v zgodovino NOB.

Dobrodošla bo sleherna malenkost. Ni važno, če bo vejica ali pika na pravem mestu. Važno je ime, naslov, misel, beseda ali dve o padlem — zaslužili so si to prav gotovo.

Vse podatke pošljite in pišite na naslov: Združenje borcev NOV Radvanje 62 000 Maribor Ilichova 17.

Za sodelovanje prav vsem iskrena hvala!
Za odbor predsednik
FRANC ŽAGAR

VOJAKA JE BILO SRAM PONOVI ŽALJIVKE...

Prvomajski prazniki so že zdavnaj za nami; skorajda smo pozabili, kje in kako smo jih praznovali. Mene je na to spomnilo okrogno sodišče v Ljubljani, ki me je v petek povabilo kot pričo na obravnavo, ko so sodili moškemu srednjih let, ki je na nenavadno čuden način slavil ta dan.

Tistega večera (za prvi maj) je prišel v gostilno Bricej »Na peč« v Ljubljani moški, star okrog 35 let, in naročil pijačo. Dvakrat, trikrat se je ozrl po gostih, da bi po obrazih ocenil, kakšna družba je okrog njega, nato pa je začel udrihati čez državo, socializem in državne voditelje. Njegov glas je bobneče odmeval v gostilniški sobi. Ljudje so po navadi za prvi maj veselili, ker je to pač praznik delovnih ljudi. Ta človek pa je javno blatil vse od delavca do voditelja države.

V gostilni so vsi molčali. Nihče ni želel prepričati, ki bi lahko pripeljal do pretepa. Odšel sem proti kuhinji, kjer imajo telefon, da bi o čudnem obnašanju neznanca obvestil postajo milice. Pred vrati kuhinje sem se obrnil ter se vrnil nazaj v gostilno. Mislil sem namreč, da bi lahko gost medtem zapustil gostilno. Vprašanje pa je, če bi gosti potrdili, da je bil v gostilni res človek, ki je hudo žalil državo in njene voditelje.

Medtem so v gostilno prišli trije vojaki. Mirno so sedli za mizo in naročili pijačo. Neznanec pa je spet začel staro pesem. Čez dobrih deset minut sem zapustil gostilno, ker nisem mogel več poslušati takšnih besed. Tedaj pride za menoj vojak in reče: »Tovariš, prosim, počakajte še malo v gostilni, ker smo poklicali milico in prijavili tistega človeka. Potrebujemo vas bomo za pričo.«

Bilo me je sram; mene in vse goste, ki

tega nismo storili prej. Kot da so bili tistega večera samo vojaki dolžni braniti čast in ugled socialistične skupnosti.

Medtem je eden od omenjenih vojakov odšel že domov, drugi je bil na dopustu, le eden je prišel kot priča na sodišče. Zaslišali so ga za menoj. Ostal sem v dvorani in poslušal njegovo izjavo. Ko je predsednik senata zahteval, naj dobesedno ponovi besede, s katerimi je obtoženi žalil čast predsednika republike, je vojak molčal. Sodnik ga je moral kar večkrat prositi, naj vendarle pove, kar ve in kar je tistega večera slišal v gostilni.

Le s težavo je spregovoril. Menil je, da tako hude žalitve ne kaže ponavljati niti pred sodiščem. Ko se je končno usedel poleg mene, je bil ves znojen in nesrečen. Nesrečen, ker je moral ponoviti besede, ki mu nikakor niso šle iz ust.

Obtoženec je prišel pred sodišče v spremstvu miličnika, ker že prestaja kazen zapora (14 mesecev) zaradi drugih kaznivih dejanj. Za žalitve na račun države in njegovega voditelja je bil obsojen na štiri mesece zapora. Njegov izgovor na sodišču je bil, da se zaradi vinjenosti ničesar ne spominja.

Ob slovesu mi je vojak dejal, da od tistega dne ne gre več v gostilno, ker ne želi več slišati takšnih žaljivih besed.

JOŽE VIDIC

Kdo je bila neznana partizanka?

ZB NOV Dobrova pri Ljubljani obnavlja grobnico v Hruševem pri Dobrovi, to je na področju Polhograjskih dolomitov. V grobnici počiva sedem partizanov, med njimi tudi ena tovarišica. Dva partizana sta znana, vsi drugi pa so ostali doslej še neznani. Pokopana partizanka je bila začetek jeseni 1942 nekje v Polhograjskih dolomitih ranjena. Prenesli so jo v Belo pri Polhovem Gradcu. Tam je potem umrla. Tovariši so jo pokopali niže vasi Bele. Bali so se, da bi sovražnik ne odkril groba, zato so na gomilo zapeljali voz gnoja.

Partizanki je bilo kakšnih dvajset let. Imela je čudovito lepe zobe in dolge kostanjeve lase. Drugih podatkov ni. — Na grobnico bi radi vklesali njeno ime. Združenje borcev v Dobrovi prosi tovariše in tovarišice, ki bi karkoli vedeli o neznani partizanki, da mu to sporočijo. To velja seveda tudi za druge neznane v Hruševem pokopane partizane. Sporočite na naslov: ZB NOV Dobrova pri Ljubljani.

OBVESTILO

Ob tridesetletnici vstaje slovenskega ljudstva in v počastitev dneva republike bo Komisija za bivše politične zapornike, internirance, deportirance in vojne ujetnike v Kočevju pripravila razstavo o koncu taboriščih »Buchenwald« — »Dora«.

Razstavo bo 22. 11. 1971 ob 17. uri odprl v dvorani množičnih organizacij v Kočevju predsednik Ob K SZDL Igrac Karničnik. Poskrbljeno je za kratek spored in tolmačenje ob ogledu razstave. Razstava bo odprta od 22.—30. 11. vsak dan od 9.—17. ure s strokovnim vodstvom in tolmačenjem. Vabimo občane Kočevja, Kočevske in Ribnice, zlasti pa mladino, da si polnoštevilno ogledajo razstavo, ki bo pokazala del trpljenja našega ljudstva v času nacističnega strahovlade.

Komisija za bivše politične zapornike internirance, deportirance in vojne ujetnike občinskega odbora ZZB NOV Kočevje

ŽAŠTIČENO

Novo na našem tržišču
glavnik, ki sam striže —
10-letna garancija

TRIMERJEVA POŠTA

Pred nekaj dnevi sem prejela vaš Trimer, ki je odličan. Zato naročam še enega za svojo družino. Mirjana Petrovič, 14000 Valjevo, Sindjeličev blok 46/10.

Da sem s Trimerom zadovoljna, izpričuje tudi to, da priporočam vsem, naj ga naročijo.

Janez Škof

Prenehalo je utripati plemenito srce Janeza Škofa — Kovačevega očeta iz Dragomlje vasi v Beli krajini. — Janez Škof se je rodil leta 1896 v kmečki družini. Bilo mu je komaj osemnajst let, ko je moral oditi na bojišče med prvo svetovno vojno. Z ruskega bojišča so ga poslali na italijansko, potem pa spet nazaj. Na ruski fronti je bil ranjen, nato pa ujet. V letih 1918/19 se je pridružil kot prostovoljec Maistrovim borcev za severno mejo. — Med drugo svetovno vojno je njegova družina zelo trpela — nekateri so bili v taborišču, Janezovega brata pa so Nemci ubili. Janez je pomagal našim borcev z živžem, s prevozi itd. — Kovačev oče je bil izredno priljubljen med domačimi. Ob odprtem grobu so se svojemu ustanovnemu članu poklonili domači gasilci in zastopniki Zveze borcev za severno mejo 1918/19. Poslovilne besede sta mu izrekla soborec na Koroškem Jože Južna in predsednik gasilskega društva Ivan Težak.

Stane Majnik

Hudo nas je prizadelo, da se je tako zgodaj za vedno poslovil od nas; bilo mu je komaj 46 let. —

Lovro Gorišek

Mnogo prezgodaj smo ga spremili na zadnji poti na pokopališče v Rečici pri Laškem — bilo mu je komaj 46 let; smrtno se je ponesrečil na postaji v Laškem. — Rodil se je v kmečki družini. V osvobodilnem gibanju je bil mladinski aktivist od leta 1942, leta 1944 pa je odšel k partizanom. Bojeval se je v različnih brigadah. Posledice vojne so mu pustile hudo trpljenje. Zaradi bolezni v kolenu je bil operiran in bil potem za vse težje delo nespособen. — Za njim žaluje tudi 78-letna mati; vzgojila je dva sinova partizana; Lojze je padel, Lovro pa je zdaj postal žrtev nesreče.

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Dr. Avgust Reisman:

Slovenski izgnanci v Šumadiji

Doma sem od severne meje v Slovenskih gorah, kjer so znameniti vinogradi. Ti vinogradi so bili v moji mladosti večinoma v rokah bogatih tržanov iz Črnureka in iz drugih krajev na severu onkraj Mure. Kot šolarček sem s starši vozil česnje čez Muro do Gleichenberga, Gnasa in še dalje na sever. Tja so hodili poleti na delo vinarji, da so si z mlačvo prisluzili žito in kruh. Že v mladosti sem torej prav doma spoznal gospodarski pritisk s severa — odvisnost slovenskih kmetov in vinarjev od nemške gospode. Čeprav so bili hlevi polni živine, kleti polne vina, ni bilo v hiši nikoli denarja. Denar je imela trgovina, ta pa je bila popolnoma v nemških rokah. Po prvi svetovni vojni se razmere na severni meji niso mnogo spremenile. Vinogradi so ostali v tujih rokah, le nekaj so jih pokupili Primorci, ki so se uveljavili kot dobri gospodarji. Toda po mestih in ob vrinih rud sta nastali tuja industrija in veletrgovina. Naš človek je bil delavec pri njih — ob klavrnih mezdah.

Kot odgovorni koncipient sem začel najprej delovati v Slovenski italnici. Z dijaki smo prirejali »cvetlične nabiralne dneve« in tako zvečali število knjig na 15.000 — To varnarji so izkoriščali splošno gospodarsko stisko ne le tako, da so delavce slabo plačevali, marveč tudi, da so izigravali sicer precej napredno socialno zakonodajo. Zastopal sem delavce v obrambi njihovih pravic, zato sem postal trn v peti kapitalistom.

Hitlerjevci so 8. aprila 1941 vdrli čez severno mejo in zvečer zasedli mariborske ulice. Naslednje jutro, 9. aprila, je prišel v spremstvu vojakov gestapovcev v našo hišo v Prešernovi ulici v nemški uniformi kot novi direktor policije, zastopnik kulturnega, vinski veletrgovca Gerhard Pfrimer. Spremljal ga je tudi gestapovec. Vprašal je, ali smo v hiši vsi Slovenci, nakar nas je vse izgnal ven. Tudi iz sosednjih hiš so izganjali ljudi. V stanovanjih smo morali pustiti prav vse, češ da se bodo tam nastanile družine gestapovcev. Meni je Pfrimer izrecno naročil, da moramo postlati šest postelj, sicer pa zapustiti hišo le s tem, kar smo imeli na sebi.

Brahi smo sicer, da so Hitlerjanci ravnali s ljudmi tako že na Poljskem, vendar nas

je ta nastop mariborskega milijonarja, kulturnodovca v gestapovski uniformi, udaril kot strela z jasnega. Oče Pfrimerja je bil baže priseljenec z Nizozemskega. Pfrimer je lagal, da je to le začasno in da moramo prav zato vse pustiti v hiši. Večine stanovalcev ob vdoru gestapovcev sploh ni bilo doma. Ko sem vprašal Pfrimerja, če bom lahko ostal v hčerkinem stanovanju v Vrtni ulici, se je znova lagal, da me tam ne bo nihče preganjal. Pohitel sem po stopnicah za gestapovci in še pred hišo ujel Pfrimerja. Brez premisleka je bruhnilo iz mene pred gestapovci: »Ali je to maščevanje, ker sem vas tožil za terjatev vaše služkinje?« Pfrimer je prebledel in na vprašanje, kako naj poslej živim, odgovoril, da imam za izselitev uro časa in si lahko vzamem najnujnejše stvari iz stanovanja. V hiši je bila še hišnikova družina, ki bi mi lahko pomagala pri izselitvi med kratko uro, a je izginila. Potem je ostala med vso vojno v hiši in službi gestapovcev. Čez štiri leta po vrnitvi iz Srbije sem jih spet našel v hiši, kakor da se medtem ni nič zgodilo.

Izseljevanje, zapori ...

V sosedni vili, zdaj Aškercova ul. 7, so imeli gestapovsko pisarno; 10. aprila so začeli delovati: izseljevati slovenske družine. Odvažali so jih v meljsko vojašnico. Plenili so prav vse, kar so našli, in ropali po trgovinah. Ljudi so pobirali po več let starih seznamih. Iskali so celo mrtve, ker so pač izdajalci predlagali za izgon ljudi, ko so še živeli. V parku pred realno so podrli pravoslavno cerkev — to se jim je zlasti mudilo, a ne zaradi cerkve same na sebi, marveč, ker jih je dražila kot simbol jugoslovanstva. Po stopnicah v realni so razgnili preprogo za Hitlerjevega zastopnika. Samega Hitlerja so vlačili skozi mesto. Obljubili jim je, da bo spodnje štajersko spet penemčil. Okupator pa domačim kulturnodovcem ni dolgo zaupal vodstva. Zamenjal jih je s svojimi ljudmi iz Gradca in drugih krajev na severu. Pfrimer se je moral umakniti dr. Walnerju iz Gradca, sicer domačinu iz Velke, bivšemu dijaku mariborske gimnazije in sinu učitelja na Velki. Walner je strahoval Maribor vso vojno. Ob polcmu se je na begu leta 1945 z ženo vred zastrupil nekje na Koroškem.

Z ženo sem se umaknil k hčerki v Vrtno ulico. Čez nekaj dni nas je nekakšna varnostna policija izgnala v podstrešno sobo in si pridržala večino hčerkinega pohištva. Ko so me drugič vrgli iz stanovanja, sem se čudil, zakaj me še niso odpeljali, saj so bili že nešteti znanci v meljski vojašnici. Bilo me je kar sram... Zato mi je bilo celo v olajšanje, ko sem kmalu zvedel, da me je ponoči v stanovanju hranilniškega ravnatelja iskal gestapo. Na seznamu sem bil zapisan, da stanujem v Prešernovi ulici. Zato me niso našli, dokler kulturnodovci niso izdali, da stanujem v Vrtni ulici. Na velikonočno nedeljo zjutraj me je na pragu hiše ustavil stražar z vprašanjem, če sem dr. Reisman. Velel je, da moram ostati tam. Že dopoldne se je potem pripeljal gestapovski oficir. Prvo vprašanje je bilo, ali imam kaj zlatnine. Ko sem mu pokazal, da imam le črno, jekleno žepno uro, se je razočaran namrdnil. Zapeljal me je h gestapu na Zrinjski trg. Od tam sem moral peš v sodne zapore. Ko se je žena opogumila in šla v naše bivše stanovanje vodjo gestapa Lurknerja prosit za nekaj posteljnega perila, da bi mi malo pomagala v zaporu, jo je Lurkner — poznejši mariborski rabelj, nadržal, da sem največja mariborska komunistična svinja. Tako so me očrnili domači kulturnodovci.

Zasliševanje

Poprej sem prihajal v zapore le kot zagovornik in sem prišel najdalje do železnih vrat. Ko pa so se 3. maja 1941 za menoj zaloputnili železna kaznišiška vrata in ko sem doživljal ponižanje od paznikov, se je v meni nekaj prelomilo. Med sprehodom na dvorišču jetnišnice sem srečeval mnogo znancev, a se z njimi nisem smel pogovarjati. Kljub temu smo zvedeli najrazličnejše novice tudi iz zunanega sveta...

V umazanih celicah smo nestrpno čakali na zaslišanje pred gestapom. Dne 3. maja so me končno odvedli iz sodnih zaporov na zaslišanje v gestapovske pisarne na Zrinjskem trgu. Zasliševal me je gestapovec Seidl ali Stelzel, bančni uradnik iz Gradca. Po kartoteki so me dolžili treh »zločinov«: »deutschfeindlich, Kommunist und ganz tschechisch eingestellt« (sovražan do nemštva, komunist in največji čehofil). Zasliševanje je zajelo vse moje življenje, od samega rojstva nadalje. Ko je gestapovec končal dolg zapisnik, me je poslal nazaj na sodišče. Tam so me potem 1. julija kar med raportom na sodnem dvorišču pred gestapovskim »prezidentom« iz Gradca znova zaslišali, nakar so me poslali v meljsko vojašnico za izgon v Srbijo.

Na poti v Šumadijo

V povojnih procesih v Mariboru in Ljubljani se je pokazalo, da so gestapovci že tedaj, ko so začeli zapirati Slovence v meljski vojašnici, iskali sodelavce med žrtvami. Tako sem šele pozneje spoznal, kaj se je skrivalo za vsem tistim, ko me je maja 1941 zasliševal vljuden gestapovec.

Meljska vojašnica je bila ločena od zunanjega sveta z bodečo žico. Tam so zbirali ne le izgnance, marveč celo vojne ujetnike. Delala je tudi nekakšna komisija, ki je izločala posamezne izgnance za »prevzgoj« na Borlu, kamor so jih prevažali s tovornjaki. Med njimi sem videl tudi sorodnika Nikla iz Šomata ob Muri. Iz taborišča se ni več vrnil. Domnevali so, da bodo na Borlu le nekaj časa, nakar se bodo vrnili domov... Mnogi so čakali na dvorišču, da se bodo vrnili v svoja stanovanja, ker so podjetja posredovala, češ da jih ne morejo pogrešati; zlasti so bili nepogrešljivi železničarji. Iz vojašnice smo šli skozi ponovno kontrolo. Tedaj so še marsikomu zaplenili skrite dragocenosti.

Na industrijskem tiru nas je čakal vlak. Bil je močno zastražen. Vendar so čakali ljudje, kolikor se je pač bilo mogoče približati, da bi se poslovili od izgnancev. V vagonih je bilo čudno razloženo; združili so izgnance iz meljske vojašnice in s sodišča. Pisana družina pa se je začela kmalu bratiti, če se že ni poprej strnila v eno samo družino.

Trajalo je precej časa, preden so pregledali ves transport in se je dolg vlak dopoldne počasi premaknil. Iz hiš meljskega predmestja so gledali za nami ljudje. Stiskalo nam je grla, vendar smo začeli peti: »Oj zdaj gremo, nazaj še pridemo...«

Bili smo šele na začetku poti na Golgotu, pa se mi je nekje ob Savi v notranjosti nekaj prelomilo: Ne maščevanja! Tako človeštvo ne pride nikamor! Končati je treba sovraštvo in prelivanje krvi, hujškanje narodov drugega proti drugemu! Šel sem po hodniku od kupeja do kupeja. Besede od srca so nekako trgale meglo, ki nas je dušila in vzbujala se je zavest, da moramo živeti in biti zato močni. Tu in tam smo si stisnili roke. Postajalo je jasneje; sijalo je julijsko sonce. In potem sem se vsa štiri leta izgnanstva zavedal, da moramo biti zmeraj močni že zaradi drugih, če še hočemo imeti kakšno prihodnost. To je bilo potrebno, ko so naročili še mnogo hujši trenutki dvoma v beograjskih zaporih, ko

smo gledali skozi okna vojašnice na Banjici, kako so vozili žrtve na ustrelitev v Jajince.

V Zagrebu

Na vlaku sem zvedel, da je priklapljen tudi vagon za vlačuge, postopače, berače in bivše kriminalce, ki so odsedeli kazni; z njimi so hoteli obljuditi Srbijo... Okupatorski oblastniki so se dogovorili junija v Zagrebu o izgonu Slovencev. Načrti z vlačugami in tatovi pa so se jim izjalovili. Ko so jih 4. julija izvagonirali v Čačku, so se podjetno razkropili po mestu. Že naslednji dan so jo mahnilli nazaj proti Mariboru. Izginili so kot kafa.

V Zagrebu nas je ljubeznivo sprejel Rdeči križ oz. tamkajšnji Slovenci, ki so nas pod okriljem Rdečega križa pogostili s čajem in kruhom. Ta čaj je bil edina naša topla hrana tistega dne. Nekaterim izgnancem iz naših vrst se je v Zagrebu posrečilo izmuzniti stražarjem in se skriti v mestu. — Ko smo se po osvoboditvi vračali v domovino še s tovornimi avtomobili, nas je zagrebški Rdeči križ spet gostoljubno sprejel in nas vzel pod streho, da smo prenočili v barakah pri kolodvoru. Na kolodvoru pa smo imeli že vlak za vrnitev v Maribor.

V Slavonskem Brodu smo morali prestopiti iz udobnih pulman vagonov in iti v Bosanski Brod do vlaka bosanske ozkotirne železnice. Vlak so napotili v Srbijo skozi Sarajevo, železniški most čez Savo je bil še razdejan, zato smo reko prešli po pontonskem mostu. Pešali smo do postaje v Bosanskem Brodu. Med počasno vožnjo nas je veselo presenetilo in opogumilo pozdravljanje domačinov z dvignjeno pestjo, s protifašističnim pozdravom. Čisto preprosti ljudje so povsod vedeli, kdo se vozi zastražen z gestapovskimi stražarji. Zato pa nas je toliko bolj osupnil hladen sprejem zvečer na sarajevski postaji.

V Srbiji

Ko smo naslednje jutro prispeli skozi Višegrad in Užice do Užske Požege, se je vlak ustavil, da bi tam izstopili. V Požegi pa so se nas branili, češ da nismo tja namenjeni. Malo smo si ogledali kraj, nakar smo spet pospravili prtljago in se odpeljali v najlepše šumadijsko mesto — Čačak.

Čačak nas je že pričakoval in nas res bratsko sprejel. Na postaji so nas čakali s kočijami. Prepeljali so nas v mesto, kjer smo se nastanili v gimnaziji in sokolskem domu. Za vse nas ni bilo vozov, zato smo šli peš v tistem nenavadnem spredu po ulicah, kjer so bila še okupatorska znamenja. Prebivalci so stali ob strani in tiho so očutno jokali... Med nadaljnjimi vojnimi leti je tudi Čačak občutil vse strahote okupatorjevega nasilja, pa bombardiranja in vojskovanja. Tudi Slovenci so bili tam žrtve boja za svobodo. Ustrelili so mariborskega zdravnik dr. Benčana, Pravnika dr. Schaubacha in poštnega uradnika Ferjančiča, oba iz Maribora, pa so odpeljali na Banjico in od tam v Nemčijo, od koder se nista vrnila.

Prve dni smo živeli v skupnem prenočišču, kjer smo spali na slamni. Tam smo sklepali nova prijateljstva. Kmalu pa so občine poslale kmete z vozovi, ki so bili vanje vpreženi volli ali krave. Odpeljali so izgnance v šumadijske hribovske vasi h kmetom. Gestapovski aparat za prevoz izgnancev je končal svojo nalogo s tem, da je izgnance prepustil občini v Čačku. Potem so bili izgnanci prepuščeni vsak svoji usodi. Nekaj časa je še delovala skupna menza, a njena zaloga je bila kmalu izčrpana. Kmetje po vaseh so živeli zelo preprosto.

Slovenski izgnanci so se morali postaviti na lastne noge predvsem s svojo iznajdljivostjo in delavnostjo. Marsikdo je tiste dni komaj še vzdržal, zlasti še, če je moral preživljati družino. V Beogradu je začel delovati slovenski Rdeči križ. Pri srbski vladi pa je bil socialni oddelek za izgnance. V tem oddelku je delal uradnik Pirc, ki si je prizadeval, da bi izbil kakšne olajšave, tako da so dobivale »kolonije« izgnancev s popustom nekatere potreščine.

V Gornji Milanovac

Ljudje so trpeli v pobitosti zaradi izgnanstva še bolj, ker so bili osamljeni v oddaljenih vaseh in ker jih je bolelo, da so v nadlego domačinom. Zato so se nekateri z zadnjimi dinarčki odpeljali v mesto in si skušali najti kakšno delo, bodisi s pomočjo Rdečega križa bodisi znancev. Nekateri pa so dobili listine iz Ljubljane o domovinski pravici »na Kranjskem«, pa so se preselili tja.

Z ženo in hčerko se nisem mogel odločiti za prevoz na »lojtrskem« vozu v hribe. V Gornjem Milanovcu, kakšnih 25 km od Čačka, je živel ženin brat, veterinar. Zato smo se 1. julija odpeljali tja. Tam smo se naselili pri tastu svaka, veterinarja, pri upokojenem žandarju Čedomiru Marjanoviću. Svak (veterinar) je bil tedaj še mobiliziran.

(Nadaljevanje prihodnjic)

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

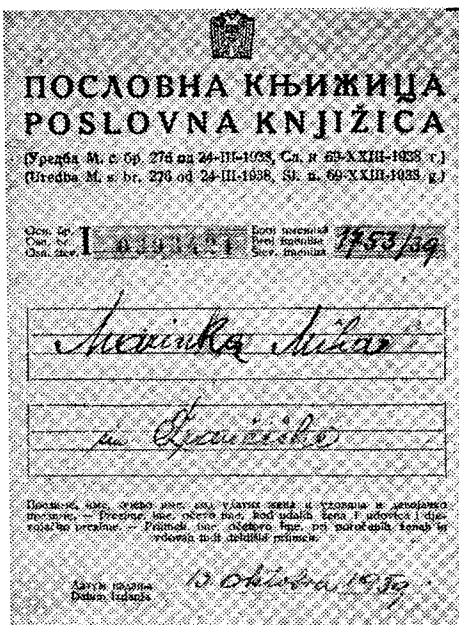
V prejšnji številki (TV-15 št. 46 z dne 11. novembra 1971) smo objavili fotografijo petih partizanov. Anton Intihar-Ljubo, ki živi v Lancovem 18 pri Radovljici, doma pa je iz Stange pri Litiji, nam sporoča, da so tovariši na sliki kurirji, ne more pa se spomniti, kateri reledni postaji so pripadali. Poznal je vseh pet, nadrobne podatke pa pošilja le za srednjega, ki drži puško ob nogi. To je Viktor Marolt, po domače Jožmanov Viko iz Stange pri Litiji, ki tam tudi živi. Meni, da bi nam on lahko pomagal ugotoviti, kdo so drugi štirje kurirji, fotografija pa da je nastala verjetno pred njegovo hišo (Jožmanovo v Stangi). Za pismo se najlepše zahvaljujemo! Danes objavljamo fotografijo neke partizanske enote ob izjemni slovesnosti — podelitvi odlikovanj. Prosimo, sporočite nam, katera enota je to, koga od tovarišev poznate, v kateri vasi in v katerem času je fotografija nastala ter kdo je fotografiral!

KULTURNI OBZORNIK

Podravski motivi

Založba »Liber« v Zagrebu je pred kratkim izdala ponatis zbirke štiriin- tridesetih risb iz Podravine — zapori, predmestja, sejmi in gradbišča — ki so prvič izšle leta 1933. Takrat jih je natisnila zagrebška založba »Minerva«, uvod pa je napisal Miroslav Krleža. Odločno se je postavil po robu takratnemu gledanju na likovno ustvarjanje, prostaščini, poenostavljanju in popolnemu propagandnemu angažiranju. Branil je umetnikovo doživetje, talent in vrednost. Krležev uvod je bil tedaj kršenje partijske discipline v mednarodnem merilu. Zaradi tega je prišlo do razhajanja tudi v likovni skupini »Zemlja«, vendar se Hegedušić ni hotel odreči Krleževemu predgovoru, saj sta se v isti knjigi neverjetno ujela. Dolga leta so pokazala, da so imeli »Zemljaši« prav, pot do priznanja pa je bila dolga in trda. Ta embargo je zajel vso družino likovnikov, ki so se zelo zgodaj borili v prvih strelskih jarkih revolucije: naša »Gruda« se je predstavila novim generacijam po tridesetih letih, »Zemlja« letos v Zagrebu po šestintridesetih letih in »Podravski motivi« so na ponatis čakali skoraj osemtrideset let.

SK

V založbi Mladinske knjige so pred kratkim izšli »Moji spomini« Mihe Marinka, ki nam bodo — kot je zapisal urednik te knjižne izdaje — še bolj razkrili in še bolj prav po svoje približali našo socialistično revolucijo. Branje teh spomin nam bo še bolj približalo človeško in revolucionarno podobo enega prvih protagonistov naše socialistične revolucije. Iz slikovnega, zanimivega gradiva, ki ga je v glavnem oskrbel avtor sam, objavljamo dve fotografiji. Na prvi je poslovna knjižica, v kateri so bile dvakrat spremenjene končnice Marinkovega imena (najprej v Marinković Mihajlo, zatem nazaj v pravo ime), na drugi pa je Miha Marinko kot ilegalce v Zagrebu, s črno obarvanimi brki, lasmi in obrvmi.

BELEŽKE

»ŠPANIJA 1936—1939«

Založba JLA »Vojno delo« bo v kratkem izdala delo »Španija 1936—1939« (v petih knjigah). V njej bodo zapisani spomini preživelih Jugoslovancev, ki so se udeležili španske državljanske vojne. Predgovora zanj sta napisala predsednik republike Josip Broz-Tito in generalni sekretar KP Španije Santiago Carilo. V zborniku bo objavljeno 295 člankov, 10 pesmi, 9 koračnic in 20 dokumentov od 21 avtorjev, dalje 48 ilustracij (v glavnem vojni fotografiji), nekaj grafik in vojnih plakatov, 20 skic, 1 zemljevid Španije in večje število vinjet.

ŠTIRI MILIJONE — ZA NIČ

Ružica Sokić je močno nejevoljna, kadar jo sprašujejo o »Sutjeski«. »O tem filmu bi ne želela govoriti — želim samo, da ga čimprej pozabim...«, pravi nesojena igralka glavne ženske vloge v Delićevem filmu. Štiti pa je tudi, da bo Ružica Sokić za to nedokončano vlogo prejela štiri milijone starih dinarjev!

STO KNJIG — STO ZMAG

Pred kratkim je Državna založba Slovenije proslavila pomemben jubilej: stoto knjigo zbirke »Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev«. To je jubilej, ki ne pomeni samo hrbtnice založniške dejavnosti Državne založbe Slovenije, tem-

Obeta se nam Knjižnica OF

»Že dalj časa čutimo potrebo, da bi na Slovenskem imeli razen Knjižnice NOV in POS, ki jo ureja komisija za zgodovino Sveta za razvijanje revolucionarnih tradicij pri predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, še eno zbirko poljudno znanstvenih zgodovinskih del. Ta bi obravnavala in objavljala knjige o politični zgodovini revolucije, o razvoju Osvobodilne fronte kot ljudske oblasti, o dogajanju po območjih in v celotni Sloveniji v letih 1941—1945 kot tudi prej.«

Te besede smo povzeli iz poročila Sveta za razvijanje revolucionarnih tradicij pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, ker izražajo vse, kar je potrebno vedeti o načrtovani akciji za pisanje politične zgodovine našega osvobodilnega in revolucionarnega boja.

Knjižnica NOV in POS se je s svojimi deli tako po količini kot po kakovosti močno uveljavila. Knjige, ki so že izšle, so zapolnile veliko praznino v našem zgodovinsko-pisnem, žal samo glede vojaških enot, služb in posameznih večjih akcij ali dogajanja. Politična zgodovina pa je pri tem ostala nekje ob stra-

ni, pisci jo obdelujejo predvsem v zvezi z delovanjem in nastankom enot ali v zvezi z vplivanjem na posamezne pojave in dogodke.

Toda dogajanje v osvobodilnem gibanju in njegovih organizacijah je prav tako pestro, kot je bilo v kasnejšem razdobju v vojaških enotah. Nikoli ne smemo pozabiti, da brez predvojne in medvojne Partije ne bi bilo Osvobodilne fronte, brez te pa ne vojaških enot, ki so se prav tako kot vse drugo razvijale iz enostavnih v popolnejše.

Tudi gibanje se je spreminjalo v organizacijo postopoma, organizacijske oblike so se izpopolnjevale. Iz sistema zaupnikov so rasle skupine zaupnikov ali simpatizerjev Partije, iz teh pa odbori OF in iz teh voljena telesa po upravni razdelitvi našega ozemlja. Vsaka pokrajina je imela svoje značilnosti kot odraz sovražnikovega pritiska, civiliziranosti, izobrazbe ali razredne pripadnosti večine prebivalstva. Glede tega je še veliko nejasnosti tudi pri ljudeh, ki se ukvarjajo z zgodovino, kaj šele pri drugih. Posamezniki pri tem izkazujejo brez potrebe ogorčenje zaradi domnevnega zapostavljanja svojega kraja ali območja ali pa skušajo prikazati organizacijske oblike osvobodilnega gibanja že v začetku takšne, kot so bile dejansko v drugem razdobju vojne. Prav tako mnogi ne ločijo, kaj je gibanje in kaj organizacija, oziroma se ne zavedajo, da je organizacija višja oblika gibanja.

Poglejmo, kakšni so načrti za knjižno zbirko, ki bi odpravila te pomanjkljivosti.

Komisija za zgodovino, ki je doslej urejala Knjižnico NOV in POS, naj bi pritegnila poleg sedanjih članov še nekaj novih. Zbirka naj bi imela svoj sklad, ki bi ga upravljal upravni odbor. Vanj bi se stekal denar iz prispevkov SZDL in ZZB. Upravni odbor bi bil

družbenopolitično telo SZDL, ker je ta naslednik OF.

Komisija bo vsekakor lahko pri svojem delu uporabila izkušnje iz urejanja Knjižnice NOV in POS. Za vsako knjigo bi oblikovali poseben odbor, ki bi bil povezan z ustreznimi telesi SZDL in ZZB po področjih ali službah oziroma panogah. Tako na primer pri odboru pripadnikov varnostno-obveščevalne službe, za narodno zaščito, delavsko enotnost itd. Tak odbor bi bil lahko tudi uredniški in bi urejal tudi druge zadeve okoli izdajanja knjig. Za zgodovino po posameznih območjih pa bi odbori delovali pri pristojnih občinah ali medobčinskih telesih.

Odbori bi nastopali tudi kot izdajatelj, medtem ko naj bi bil založnik Partizanska knjiga, spet zaradi izkušenj pri Knjižnici NOV in POS.

Celotna zbirka naj bi se imenovala Knjižnica OF. To pa zaradi tega, ker je OF združevala vse organizacije v enotno gibanje. Zaradi velikega pomena politične zgodovine naj bi akcija za pisanje knjig iz te zbirke dobila ustrezno mesto v temeljnih dokumentih SZDL in ZZB. Pri teh neke bi deloval tudi odbor, ki bi usklajeval vse zadeve zbirke za celotno Slovenijo.

Upajmo, da se bodo načrti kaj kmalu začeli uresničevati in da bomo kmalu, dokler so še dostopni živi viri, dobili prepotrebno zgodovino, zaokroženo celoto vsega, kar se je godilo pri nas v slavni časi osvobodilnega boja.

MP

PARTIZANSKA
LJUDSKA
PESEMPOZDRAV
IZ TABORIŠČA

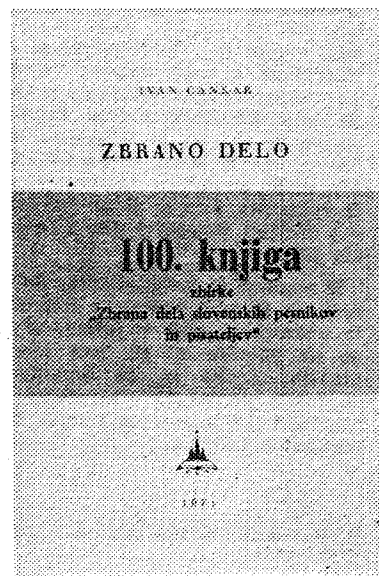
Trkam, trkam na tvojo dver,
rad bi ti voščil dober večer,
dober večer, lahko noč!

Draga, dolga je še moja pot,
prek polj gre, preko zmot
in čeprav si preveč mi trosila dobrot,
še bom potkal na tvojo dver,
voščil ti dober večer,
dober večer in lahko noč!

JAN PLESTENJAK

Posnetek naslovne strani knjižice partizanskih pesmi, ki jo je med vojaškimi vajami SVOBODA 71 tiskala partizanska vojna tiskarna in založilo vodstvo splošnega ljudskega odpora — namenjena pa je bila belokranjskim ljudem v »prisrčno zahvalo za vse, kar so nekoč in danes dali za našo revolucijo, zmago in socialistično graditev«

več velja za našo edino znanstveno zasnovano zbirko, namenjeno kritičnemu bralcu in raziskovalcu slovenske besede tvornosti. Zato je jubilej zbirke hkrati tudi priznanje celotni narodovi kulturi ter sodobnemu slovenskemu literarnozgodovinskemu delu.

NA SODIŠČE ZARADI
NERETVE

Premiera je bila pred dvema leti, repriza se pričakuje te dni na sodišču. Po polemичnem dialogu o komercialnem uspehu »Bitke na Neretvi« je zdaj na vrsti nov spor o istoimeni knjigi. Založniškemu zavodu Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti ter osemindvajsetletnemu Ranku Munitiću, sicer avtorju mnogih znanih del s področja filmske literature in tudi razkošno opremljene knjige »Bitka na Neretvi«, ne preostane drugo, kot da prek advokata prejmeta plačilo za svoje delo.

UMRL JE MIHAIL ROM

Velikega sovjetskega režiserja Mihaila Roma, avtorja filmov »Trinajsterica« (1937), »Lenin v Oktobru« in »Lenin 1918« (1937 in 1938), »Številka 217« (1945), »Rusko vprašanje« (1948), »Devet dni v letu« (1962), »Vsakdanji fašizem« (1966) in mnogih drugih, ni več. Umrl je drugega novembra letos — kmalu potem, ko je praznoval sedemdesetletnico življenja in se je po hudi bolezni pripravil, da se vrne k svojemu delu za filmsko kamero in v moskovski filmski institut, kjer je bil dolga leta predavatelj.

ZANIMIVOSTI

DVESTO MILIJARD DOLARJEV ZA VOJAŠKE NAMENE

V poročilu, ki so ga pred nekaj dnevi objavili v OZN o socialnih in ekonomskih posledicah tekinovanja v oboroževanju, piše, da na svetu porabijo za vojaške namene že 200 milijard dolarjev letno, kar znese 6-6,5 % bruto nacionalnega dohodka vseh dežel na svetu. Ta znesek je za 250 % večji od vseh izdatkov za zdravstveno zaščito, za 150 % večji od kreditov, namenjenih za izobraževanje, in tridesetkrat večji od celotne gospodarske pomoči, ki jo vlade industrializiranih dežel dajejo razvoju.

Če bodo stroški za oboroževanje naraščali tako, kot so v zadnjih desetih letih, potem bodo konec tega desetletja znašali že po 300 do 350 milijard dolarjev letno. V poročilu je rečeno, da približno 80 % teh stroškov gre na račun šestih velikih industrijskih dežel (ZDA, Sovjetska zveza, LR Kitajska, Francija, Velika Britanija in Zvezna republika Nemčija), na dežele v razvoju, ki imajo polovico vsega prebivalstva na svetu, pa le 16 %. Dejstvo pa je, da prav v teh deželah stroški za vojaške namene naraščajo hitreje kot v drugih državah.

POSKUSI S POSEIDONI

Pred kratkim so iz neke ameriške jedrske podmornice poskusno izstrelili izstrelke poseidon ne iz morskih globlin kot običajno, ampak s površja. Podmornice, ki so oborožene s temi izstrelki, imajo po šestnajst raket, vsaka pa je dolga nekaj čez deset metrov. Zanimivo pa je to, da je izstrelitev ves čas opazovala neka sovjetska ribiška ladja, za katero domnevajo, da je vohunska. Isto se je zgodilo tudi pri prejšnji izstrelitvi dne 2. avgusta 1971.

S poskusi te vrste skušajo dokazati, da je moč poseidone izstreliti iz podmornic tudi v primerih, če so na površju ali tik pod vodno gladino. Znano je, da Američani 31 svojih podmornic oborožujejo z raketami tipa poseidon, katerih doomet znaša 3.200 km.

SOVJETSKI ORBITALNI IZSTRELKI

Voditelji ameriškega letalstva menijo, da ima Sovjetska zveza svoje orbitalne izstrelke pripravljene že za operativno uporabo. To orozje poznajo na Zahodu pod nazivom FOBS — frakcionalni sistem orbitalnega bombardiranja. Gre za je drske izstrelke, ki jih spuste v vesolje, kjer krožijo okrog Zemlje vse dotlej, dokler jih ne usmerijo na kak cilj na Zemlji.

Znano je, da Sovjetska zveza že od leta 1967 redno preskuša te izstrelke vsako leto vsaj po enega, toda Pentagon doslej ni še nikoli objavil, da bi Sovjeti imeli to orozje tudi že v silosih in pripravljeno za uporabo.

Američani poleg tega poročajo, da so menda nedavno zvedeli za obstoj neke nove vrste sovjetskih izstrelkov, ki ima še močnejšo bojno glavo kot SS-9. Moč novega izstrelka ni znana, toda SS-9 ima eno 25-megatonsko ali tri 3-megatonske bojne glave.

IRANSKO LETALSTVO

Iran vsako leto troši v vojaške namene približno 300 milijonov dolarjev. Posebno pozornost pa posveča vojnemu letalstvu. Pred kratkim je prišlo v Iran 75 ameriških fantomov, 65 letal te vrste, od katerih stane vsako 2.800.000 dolarjev, pa jim bo še sledilo. Poleg tega bodo nabavili še 60 transportnih letal C-130, imajo pa že skoraj sto helikopterjev.

Kopenska vojska šteje 244.000 mož, opremili pa so jo med drugim tudi s 300 britanskimi tanki tipa chieftain, ki jih nekateri imajo za najboljše na svetu.

Na Sredozemsko morje so še nedavno gledali kot operacijsko področje V. ameriškega ladjevja in ameriških zaveznikov. Zadnje čase pa se je presoja o tem precej spremenila zaradi pričujočnosti sovjetske sredozemske eskadre. Vsekakor pa so pomorske sile ZDA in držav NATO še nadalje potencialno največja sila na tem področju, toda njihova akcijska prostost je precej omejena.

Angleška vojna mornarica je bila konec druge svetovne vojne glavna sila na Sredozemlju. Nadzirala je pristope na Sredozemsko morje, na Blaznem vzhodu pa je imela precej obalnih oporišč. Francija pa je bila v ozadju, čeprav je imela svojo veliko kolonialno posest ob sredozemskih obalah. Francija bi si šele morala razviti svojo mornarico. Sovjetska zveza se je tedaj omejevala le na ladjevje za obrambo svojih obal.

Združene ameriške države so po nemški kapitulaciji leta 1945 zadržale le nekaj manjših mornariških oddelkov na Sredozemskem morju, da bi zavarovale svoje čete v Italiji in pomorsko trgovino. Navzočnost ZDA na Sredozemskem morju se je začela močnejše čutiti šele ob začetku državljanske vojne v Grčiji. Ta okrepitev se je pokazala v preimenovanju »sredozemskih mornariških sil« v »VI. bojno silo« (1943) in končno v »VI. ladjevje« (1950). Nezadržano nazadovanje angleške moči je prisililo ZDA, da so prevzele dediščino Združenega britanskega kraljestva na Sredozemlju. Anglija in Francija sta se morali sprijazniti, da sta izgubili svojo svetovno veljavo, zlasti po neuspešni invaziji leta 1956 v Egiptu.

Ameriško VI. ladjevje ima zdaj nad 50 ladij, 200 letal in 25.000 mož. Sestavljajo jo naslednje enote:

»Task force 60«, t.j. ofenzivna formacija letalonosilk (dve skupini), ki sta v njeni sestavi dve ofenzivni letalonosilki, dve križarki, oboroženi z raketami zemlja-zrak, raketnimi topovi, orožje za obrambo pred podmornicami in 20 rušilcev;

»Task force 61« — amfibijska formacija, ki jo sestavljajo amfibijske ladje, ofenzivne transportne ladje, minolovci in pomožne ladje;

»Task force 62« — desantna enota z 200 mož mornariške pehote, s tanki, topništvom, tovornjaki in helikopterji;

»Task force 63« — preskrbovalna enota s tankerji, remontnimi in pomožnimi ladjami.

Če bi nastopil nevaren položaj, bi VI. ladjevje okrepili z enoto »Task force 66«, to je formacija za boj proti podmornicam, ki jo sestavljajo letala in posebni rušilci, namenjeni nalašč za boj proti podmornicam. Povrh tega VI. ladjevju redno dodeljujejo še »Task force 68« z ofenzivnimi podmornicami in »Task force 69« z raketnimi podmornicami.

Šesto ladjevje je v mirni dobi podrejeno poveljniku »ameriške mornarice v Evropi«; njegov štab v Londonu. Če bi izbruhnila vojna ali med vajami pa bil njen poveljnik, ki poveljuje silam držav NATO-jug; to pa mora biti ameriški admiral.

Najpomembnejše ameriške pomorske oporišče na Sredozemlju je Rota na španski atlantski obali pri Cadisu. Druga oporišča VI. ladjevja so: Carthage, Valencia, Neapelj in Kreta. Sicer pa ameriško ladjevje prevzema gorivo in druge potrebščine na odprtem morju.

Sovjetska zveza je jasno pokazala zanimanje za Sredozemlje na začetku šestdesetih let. Že leta 1955 je pomembnejše vojaško pomagala Egiptu, naslednje leto pa so ladje njenega črnomoškega ladjevja priplule na Sredozemsko morje, kar se je tedaj zdelo senzacija.

Od leta 1964 plovejo sovjetske ladje na Sredozemskem morju uradno imenovane »sredozemski odred črnomoškega ladjevja«. Poprečno ta odred sestavljajo: križarka, raketni rušilci — od dveh do štirih — tri ali štiri podmornice in več manjših hitrih ter pomožnih ladij. Leta 1965 in 1966 je bil odred okrepljen, tako da ima 20 do 25 ladij. Po izbruhu izraelsko-arabske vojne leta 1967 so ladjevje preimenovali v »sredozemsko eskadro«. Njeno jedro so bili poslej: raketna križarka (ena ali dve), osem rušilcev, atomska podmornica (ena ali dve), šest do osem navadnih podmornic, več hitrih raketnih čolnov, štiri amfibijske desantne ladje, 12-15 preskrbovalnih in pomožnih ladij. Zadnje čase ima eskadra tudi nosilke za helikopterje.

Sredozemska eskadra je postopno naraščala. Občasno je bilo v nji celo 70 ladij. Toda Sovjetska zveza nima nobenega oporišča na Sredozemlju. Sovjetske ladje redno pristajajo v sizijskem pristanišču v Latakiji in v Egiptu v Aleksandriji, oskrbujejo pa se na odprtem morju, to se pravi na področjih, ki so naravno zavarovana na mednarodnih vodah. Takšna področja so pri španskem otoku Alboranu, dalje zahaj Hamamet pred Tunisom, področje pri grškem otoku Kiteiri itd.

Sredozemska eskadra je del črnomoškega ladjevja, ki ima štab v Sevastopolu. To ladjevje baje šteje okrog 700 plovnih enot. Med najpomembnejšimi so: šest križark,

Obrambna vzgoja

Vojne sile na Sredozemlju

50 rušilcev, 40 podmornic, dve nosilki helikopterjev in 100 manjših ladij, razen pomornih manjših in zelo zelo majhnih ladij (čolnov).

Anglija, ki je bila nekda, najmočnejša sila na Sredozemlju, je zdaj zastopana zgolj z dvema fregatama in z enim raketnim rušilcem. Občasno pošilja na Sredozemlje eno letalonosilko, poveljniško ladjo in nosilko helikopterjev. Najpomembnejše angleško oporišče — njegov pomen pa še narašča — je na Cipru. Tam so stacionirane tudi močne letalske enote. Sodobno podmorniško oporišče pa gradijo v Limasolu. Pomena

gibraltarskega oporišča ni treba posebej poudarjati. Medtem pa slabi angleška moč na Malti.

Francija ima glavnino svoje vojne mornarice ob atlantski obali, tako da le tretjina njenega ladjevja križari po Sredozemskem morju. To pa so navadno po ena lahka križarka in 12 podmornic, včasih pa še letalonosilka.

Mornarico zahodnih držav na Sredozemlju podpira italijansko, grško in turško ladjevje. O turški mornarici pa sodijo, da ni pomembnejša bojna sila Španija ima ladjevje z veliko tonažo, toda precej zastarelo.

NOVI PRAVILNIK O OCENJEVANJU VOJAKOV IN STAREŠIN JE ZLASTI PRI VOJAKIH NALETET NA UGODEN ODMEV

Vzpodbudno skrajšanje

S prvim marcem letos je pričel veljati novi pravilnik o ocenjevanju vojakov in starešin v naši vojski. Njegovo praktično vrednost pa smo lahko ugotovili šele sedaj, po nekaj mesecih, ko se je končalo učno leto za vojake, ki se prvi ocenjujejo po novem pravilniku.

V vsem pravilniku je za mlade vojake zanimiv predvsem V. odlok, saj točka 58 govori o stimulativnih merah med samim učnim letom in ob njegovem koncu.

Ta tovariš si je z zglednim opravljanjem dolžnosti med služenjem vojaškega roka zaslužil poseben dopust

Navedeno je, da se lahko dobre vojake med samim šolskim letom nagradjuje s pohvalami, dodeljevanjem raznih odlikovanj, z izrednimi izhodi v mesto in podobno. V tem odloku pa je še nekaj specifičnega, saj je navedeno, da lahko odidejo vojaki, ki so končali šolsko leto z odličnim uspehom, domov kar 30 dni prej, tisti, ki so bili prav dobri, pa petnajst dni prej. Seveda morajo biti dobri vojaki tudi v vseh drugih ozirih.

Sedaj, ko je dobil novi pravilnik tudi praktično vrednost, smo povprašali majorja Slavka Vasiljeviča, kako so se novi stimulativni ukrepi obnesli v praksi. Dejal je:

»Vojake smo s pravilnikom seznanili že takoj, ko so prišli na odsluženje vojaškega roka. Vedeli smo, da mora biti pravilnik prisoten v zavesti vojakov samih. Tako pri izvrševanju nalog vojak ni bil nikdar v dvomih, kaj lahko dobi za svoje uspešno delo. Zavedal se je, da lahko s svojim trudom in dostojnim vedenjem doseže svoje pravice. Pravilnik je deloval na vojake tako, da se je med njimi razvil kar nekaj tekmovalni polet, kar je verjetno tudi glavno vodilo novih določil. Zanimivo je tudi to, da pravilnik dopušča da se lahko izvrši tudi klasifikacija med najboljšimi vojaki in se temu primerno razporedi tudi število dni, ki jih bodo lahko izkoristili za predčasen odhod domov.«

Pravilnik je ponekod, v nekatere enote vnesel tudi nekoliko zmede, saj je izračunavanje posameznih uspehov precej zamudno in zamudno, tako da v vseh enotah še niso prišli do dokončnih rezultatov. Ponekod so posvečali premalo pozornosti tudi samemu seznanjanju vojakov z novim pravilnikom, kar pa je vsekakor le v škodo tako enim kot drugim. Sicer pa se mora vsa stvar še nekoliko uteči, da bo dobila svoj praktični pomen. Šele tako bo lahko novi pravilnik deloval tako, kot je zamišljeno. Njegovo bistvo pa je seveda zelo vzpodbudno.

TEKST IN FOTO: (mc)

Še en puškomitraljez več

Šumadijska partizana Ljubo in Pavle sta jeseni 1943. leta nekajkrat prišla na železniško postajo Kadina Luka. Vselej sta bila pripravljena po kmečko, s torbo na rami ali pa s sekuro in žago v roki.

Na železniškem mostu čez reko Ljig ju je bodel v oči s puškomitraljezom oborožen nemški stražar, ki je svoje orožje imel na tleh, sam pa se je sprehajal po mostu.

Ljubo in Pavlu se je dozdevalo, da je na straži vselej isti človek, ker se je ta obnašal vselej enako: na ljudi in železniške kompozicije, ki so peljale mimo njega, sploh ni obračal pozornosti. Celo po mitraljezu se ni oziral. Naša partizana je prav mitraljez še najbolj zanimal, ker ta ga Sklenila Nemcu ukrasti.

Ugotovila sta, da vlak vozi čez most nekoliko počasneje. Sicer pa hitreje že zato smel voziti, ker bi se na ovinku utegnil iztrgiti.

Strojvodja in kurjač sta se s partizano dobro poznala, saj sta jima pogosto sporočala, koliko Nemcev sta idela na vmesnih postajah in objektih. Tokrat pa so se dogovorili naslednje: iz Kadine Luke bosta to popoldne vozila proti Lajkovcu čimbolj počasi, čez most na Ljigu pa še počasneje kot sicer.

Ko se je »Cira« zaustavil v Kadini Luki, sta bila na postaji med kmeti tudi Ljuba in Pavle. S seboj sta imela vreče in košare z jabolkami. Voz je krenil. Počasi. Vsa-

kega dne je bilo tako. Potniki so sedeli in stali na odprtih vagonih. Med njimi sta bila tudi dva partizana.

Na mostu je, kot vedno, stal nemški stražar. Zraven njega je bil puškomitraljez in škaf, polna šaržerjev. Nemec in puškomitraljez sta bila tako blizu, da ju je vlak skoraj oplazil. Nemec domišljavo ogleduje vlak. Prepričan je, da se mu ne more nič dogoditi.

Medtem ko je vlak lezel čez most, se je Pavle pripravil na napad. Pravzaprav se mu ni bilo treba kaj pripravljati. Pavle je le z očmi sledil Nemcu in čakal, da bi se mu vlak še bolj približal.

Nato je nenadoma brcnil in z nogo zadal Nemca v trebuh. Ta je izgubil ravnotežje, omahnil, kričnil in prek nizkega robnika strmoglavil v Ljig. Takoj nato je Ljuba stegnil roke: z eno je zgrabil mitraljez, z drugo pa škaflo z municijo.

V istem hipu je vlak potegnil hitreje. Čez nekaj kilometrov, ko je peljal skozi večji gozd, je spet zmanjšal hitrost. Ljubo in Pavle sta izkočila in se s puškomitraljezom izgubila med drevjem.

Preiskava potnikov, ki so se bili iz Kadine Luke pripeljal v Lajkovac, ni dala nobenega uspeha. Partizana s mitraljezom sta tedaj bila že zelo daleč. Nemški stražar na mostu ni nikoli več nastopil svoje službe: še istega dne so iz Ljiga izlekli njegovo truplo.

in ljudska zaščita

Pot komandanta Imreta

Pokopali smo ga dva dni pred dnevom mrtvih na soboškem pokopališču. Na pogreb so prišli mnogi tomlšičevci in borci s pohoda 14. divizije na Stajersko, mnogo mladine in njegovih rojakov, prijateljev in znancev. Vod JLA mu je v slovo izstrelil častno salvo. Z besedami žalosti in slovesa so se od njega poslovili kar štirje govorniki, med njimi borec in pisatelj Ferdo Godina. S čim si je Imre zaslužil toliko časti?

Ignac Horvat — Imre

Ignac Horvat se je rodil 15. novembra 1905 v Rakičanu. Oče je tlakoval na graščini. Nace pa odrasčal v siromaštvu kot vsa prekmurska deca. Izučil se je zidarske obrti, toda v rodnem Prekmurju ni našel kruha. 1926. leta je prišel v Ljubljano in se zaposlil kot zidarski pomočnik pri gradbenem podjetju Tönies, nato pa pri mestnem nadzorstvu. Kadrovski rok je služil pri Vozarskem eksadromu v Zagrebu, nato pa se je spet zaposlil pri mestnem nadzorstvu v Ljubljani. Malo pred vojno se je poročil s Franciko, dekletom iz Dolenjske, ki mu je rodila sina Petra. Toda ta mala družinska sreča se je kaj hitro končala — prišli so okupatorji. Nace pa se je že takoj v začetku priključil borcem za svobodo.

Ze julija 1941 so pri mestnem nadzorstvu ustanovili organizacijo Osvobodilne fronte, v kateri je delal skupaj z Blažičem, Sedem in Pekolom. Sprva je zbiral denar in orožje, nato pa se je udeleževal tudi oboroženih akcij in postal eden najpogumnejših članov narodne zaščite. Ker so fašisti izsledili njegovo dejavnost, je 12. maja 1942 odšel k partizanom. Najprej je bil borec Zdravkovega bataljona 2. grupe odredov in

se udeležil silovitih bojov na Jančah. Nato je z Varetovim bataljonom odšel na Gorenjsko, kjer pa so bili razbiti in vrnil se je v 1. bataljon Zapadnodolenjskega odreda. Njegov brat Mihael, predvojni revolucionar in španski borec, ki je nosil veliko brado in smo ga poznali pod imenom Kavkaz, je tedaj že bil v Tomšičevi brigadi. Pri napadu na nemško postojanko Drušče pri Klevčevu 20. avgusta 1942 je padel. Kmalu za tem je v 3. bataljon Tomšičeve prišel tudi Imre, ki je mlade borce takoj osvojil s svojo hrabrostjo, preprostostjo in tovarištvom. 6. novembra 1942 je bil sprejet v komunistično partijo in postal politdelegat, kmalu pa je postal bataljonski intendant. Ta dolžnost pa mu ni ležala. Odložil jo je 9. maja 1943 in postal vodnik voda 3. čete. Posebno se je izkazal v bitki pri Rajhenauu 25. junija 1943 in tedaj napredoval za namestnika komandirja čete, nato je vodil uspešno zasedo pri Kanizarici 26. avgusta 1943, kjer si je priboril »beretov«, skupaj s tovariši pa še puškomitraljez in drugo pištolo ter ujel 3 italijanske vojake. Tedaj je napredoval za komandirja 3. čete. Kot tak se je posebno izkazal pri uničenju Skalarjevega belogardističnega bataljona na Velikem Osolniku 14. septembra 1943 in v cerkniški bitki 19. septembra 1943. Postal je namestnik komandanta, že v bojih okoli Rakeka, 28. septembra 1943 pa komandant 3. bataljona Tomšičeve brigade. Pod njegovim vodstvom je bataljon izbojeval veliko zmago. Med najpomembnejše spadajo preboj s Konjiške gore na Lindek 15. in preboj pri Spodnjem Doliču na Pohorje 18. februarja 1944. Ostal je v ofenzivi ves čas, ko je preostala divizija izčrpana celila rane, in se prve dni aprila združil z brigado. Pri napadu na Radomlje 6. aprila 1944 je bil komandant 3. bataljona poročnik Imre hudo ranjen v nogo — razbilo mu je pogačico v kolenu, natanko po mesecu dni pa je bil v kolovški bolnišnici nemočno ujet. Tako se je nehala njegova vojaška kariera. Če bi bil ostal, bi bil še v letu 1944 napredoval najmanj do komandanta brigade. Tako je v svojem času dosegel najvišji vojaški položaj, kar jih je v partizanih dosegel kateri Prekmurec.

Zaprta je bil najprej v Kamniku, nato v Begunjah, nato pa so ga odveli v Mauthausen. Tu je malo živ dočkal konec vojne. Bil je še vedno stari komandant Imre. Zato ni čakal na repatriacijo, temveč se je napotil v domovino peš in z »avtoštopom« ter se javil na razpolago naši armadi. Tudi ta strašna pot je spričevalo o njegovem heroizmu in nezlomljivi volji. Tak je Imre ostal do konca dni, ne glede na krivice in težave povojnega življenja.

Zgled sodobnega Belokranjskega odreda

V sodobnem življenju, polnem nepričakovanih preobratov in vsakdanjih zanimivosti, je en mesec, kolikor je preteklo od manevrov »svoboda 71«, že kar dolga doba. Toda kljub temu se v naših običajih še vedno pojavljajo krajsa ali daljša obvestila o teh manevrih, da ne omenjamo dela, ki ga opravljajo in ga še bodo najbrž več kot leto pristojni vojaški strokovnjaki, politiki in gospodarstveniki.

V 44. številki revije »Fronta«, ki jo izdaja založniško podjetje »Narodna armija« v Beogradu, je izšel tudi članek Milana Rakovca. Naslov članka, opremljenega s številnimi fotografijami, se glasi »Partizani kot izbrane enote«.

V tem članku je nekaj ugotovitev, ki kažejo, kako odločilno so prispevali manevri, da smo se znebili zastarelega in tozega gledanja na partizane, o čemer smo že pisali tudi v našem listu.

Kaj vse je Rakovca presenetilo in kaj mu je všeč? Najprej uniforme, ki so takšne kot v operativni vojski (opisan je Belokranjski odred). Da ne gre za kako enoto operativne vojske, kaže samo to, da so v odredu tudi starejši ljudje in dekleta. Drugače pa nosijo partizani uniforme gorske pehote, imajo tudi takšno opremo, ki se je obnesla že prej v enotah operativne vojske. Te uniforme in opremo ima vsak borec doma, ko pa je mobilizacija, intendant in orožarji samo razdelijo orožje in strelivo.

Druga značilnost, ki jo je opazil Rakovec, je orožje. Ugotavlja, da imajo navadno teritorialne enote starejše orožje, kar pa ne velja za Belokranjski odred, ki je oborožen z najsodobnejšim orožjem, med drugim tudi z novimi polavtomatskimi puškami. Prav tako ima tudi zadosti najbolj izpopolnjenega in učinkovitega protitankovskega orožja, predvsem netrzavnih topov in

ročnih reaktivnih minometov. Podobno je tudi glede sredstev za zvezo, ki so prilagojena zahtevam sodobne partizanske vojne.

Zanimivost se zdi piscu tudi označevanje čina in položaja. Čini so isti kot v vojski, toda velika je raznolikost glede položaja. Tako se zgodi, da ima lahko poročnik položaj, ki ga v vojski zaseda major ali polkovnik ali narobe. Zato so dodali še položajne oznake, ki so dejansko enake partizanskim in prvega razdobja naše osvobodilne vojne.

Zgled Slovenije in zlasti Belokranjskega odreda bo vsekakor vplival tudi na druge republike, da bodo spremenile stališča do partizanstva kot učinkovitega načina obrambe. Pri nas v Sloveniji je do tega že prišlo, kar se vidi tudi iz spremembe naziva. Po novem zakonu o splošni ljudski obrambi pri nas v Sloveniji nimamo več enot teritorialne obrambe (tudi ne teritorialnih enot) ampak partizanske enote. V tem je zajeta tudi bistvena razlika.

Marsikje so namreč pojmovali teritorialne enote kot vojsko, oboroženo z zaplenjenimi ali zastarelimi orožjem in izpopolnjenimi s starejšimi ter bolehnimi ljudmi, nespošobnimi za operativno vojsko. Njena naloga naj bi bila v zaledju operativne vojske stražiti mostove, urade, skladišča in podobne objekte. Torej nekaj podobnega kot so bili v stari Avstriji črnovojniki ali domobranci, v bivši Jugoslaviji pa »posadni bataljoni«.

Sodobno gledanje pa je, da tudi takrat, ko sovražnik zaradi premoči uspe zasedati del našega ozemlja, odpor ne preneha, ampak dobi samo druge oblike. Med temi je partizansko vojskovanje najbolj učinkovito. Partizani pa napadajo, ne pa samo stražijo!

Z zborom „Srečko Kosovel“

Pesmi smo torej imeli dovolj, le slovenskih partizanskih, ki so na novo nastajale, ni bilo. Zato je teh naših nastopih tudi manjkalo. Borci, ki so prihajali iz Slovenije v morarico ali v letalstvo, so za nove pesmi sicer vedeli, toda kaj hitro jim je zmanjkalo ali napeva ali pa besedila. Tako sem prišel do Pahorjevih in Kozinovih pesmi šele v Beogradu.

Zbor je z mano vred napenjal vse sile, da bi kar najhitreje »shodili«. Treba je bilo ogromno volje, požrtvovalnosti, dela in notranje discipline, da so zdržali to nečloveško »dresuro«. Dnevi pa so neusmiljeno bežali. Strah pred koncertom je naraščal, čeprav še nismo vedeli, kdaj bomo nastopili. Skrbel nas je tudi spored. Skušali smo ga sestaviti tako, da bi bil vsebinsko čist, lepo zaokrožen in po pesmih tako sestavljen, da bi zboru nudil vse možnosti za uspeh. Upoštevati smo morali seveda tudi naše soliste in doseženo zmogljivost zboru.

Koncert v Bariju

Koncert je bil določen za prve dni v septembru. Težave so se začele s sporedom pa tudi zaradi dvorane. Vse so imeli v rokah Angličani in o vsem so odločali. Razmeroma lahko smo dobili gledališko dvorano. To je bil Teatro Piccini, čudovito, akustično, tipično staro italijansko gledališče. V njem so bili vsi gledališki koncerti in operne predstave. V tem gledališču je dva večera nastopila tudi kulturniška skupina vrhovnega štaba. V spored pa so se Angličani temeljito utaknili. Kljub točnemu prevodu besedil so se zanimali še za podrobnosti: kdo je avtor, kje živi, kaj dela, kdaj je pesem nastala in zakaj hočemo izvajati prav predlagano pesem, kdo je avtor besedila. Naša pojasnila jih niso zadovoljila in so predlagali, naj ne pojemo partizanskih niti vojaških, temveč le narodne in kakšne popevke. O pravem zborovskem petju niso imeli pojma. Vse so sodili po prepevanju in dretju njihovih vojakov. Kljub silno bogati angleški tradiciji zborovskega petja in kakovostnih izvedb angleških zborov so ti »razgledani angleški strokovnjaki« pokazali, da so s kulturo sperti.

Srečen slučaj nam je pomagal, da smo po dolgem parlamentiranju lahko sestavili spored, ki je imel neko podobo. Nas seveda ni zadovoljil in še zdaleč ni pokazal našega boja ter razpoloženja zanj na domačih tleh. Neka angleška ali ameriška filmska ekipa, ki je snemala bojne dogodke in prizore iz osvobojenih krajev, je hotela pri-

Janez Jerman, politični komisar kulturniške skupine 10. SNOUB Ljubljanske in zboru »Srečko Kosovel«.

kazati prevoz naših ranjencev iz domovine v naše bolnišnice in taborišča, ki so jih oskrbovali zavezniki. Ker so izvedeli za naš zbor, so ga hoteli uporabiti pri snemanju kot balkanske raztrgance, ki divje plešejo kolo in tulijo, medtem ko jim v taborišču milostno delijo hrano angleški vojaki. V tej ekipi so bili tudi Poljaki, nam do skrajnosti nenaklonjeni in izizzivalni, ki jim je bilo ime partizan še posebno odvratno. Kadar smo se z njimi srečevali v javnih lokalih ali celo na koncertih in v gledališču, smo morali biti oboroženi in skrajno previdni. Zato smo na njihov predlog silno ostro reagirali in v pogovoru z vodjo te ekipe znatno vplivali tudi na spremembo scenarija, ki je naposled dobil takšno vsebino: Nekje v Jugoslaviji čakajo ranjenci, pridejo letala, ranjence vkrajo in pripeljejo prek Jadranskega morja v Italijo, iz letališča pa sledi prevoz v bolnišnice. Slike je vezalo besedi-

Piše: RADO SIMONITI

jo, ki je govorilo o junaškem boju Titovih partizanov. Glasbo za ta žurnal smo izbrali mi in z zborom izvedli pesmi, ki so se nam zdele, da ustrezajo vsebini slik in to so bile: »Hej, brigade« za prizore med čakanjem ranjencev na prevoz, »Kaj ti je, deklica« za prizore ob vkrcanju v avione. »Plovi, plovi« ob preletu prek morja in »Bolen mi leži« ob sprejemanju v bolnišnico. Po montaži in skupnem gledanju filma so ugotovili, da je bil naš predlog pravilen, ustrezala pa sta jim tudi glasba in kakovost izvedbe. Takrat so postali pozorni na naš zbor in to nam je veliko pomagalo, da so sprejeli vsaj deloma za koncert v Bariju tak spored, kot smo ga mi predlagali.

Iz nešteto predloženega sporeda so najprej črtali vse ruske pesmi, potem vse himne in ameriške pesmi. Pesem »Tito« so pa le sprejeli brez ugovora.

Lepak, ki napoveduje koncert zboru »Srečko Kosovel« v Bariju.

Koncert v Bariju je bil 11. septembra 1944 ob 20. uri in 15 minut v nabito polnem gledališču Piccini. Zapeli smo naslednje pesmi: Slovenska zemlja, Mi smo ubežniki, Tam, kjer pisana so polja, Ob večerih uri, Pelin roža, Vasovalec, Mesečina, Talcem, Pomlad, Hej brigade, Bilečanka, Za čašico riže, Good night ladies, Poljuško polje, O jesenske duge noči, Travo zelena, Bolen mi leži, Flosarska, Snubaške in Tito.

Koncert je uspel. Zbor je preizkušnjo prestal, odlično pel in opravičil zaupanje, da je pred zavezniki in svetom prvič nastopil kot zbor NOV Jugoslavije.

Po koncertu in še dolgo potem so govorili smo o zboru in njegovem nenadnem vzponu. Spraševali so, kako nam je to uspelo v tako kratkem času. To nam je nudilo priložnost, da smo povedali svoja stališča. Menili smo, da uniforma in groba vojaška disciplina ne dajeta nikake prednosti ali trajnejše vrednosti in pomembnosti vojaškemu zboru. Zbor je prvič sicer res nastopil v kapah, toda brez »marširanja«, brez pozdravljanja in odzdravljanja, brez ukaza »mirno« ali »voljno«. To, da imajo vsi roke na hrbtu ali ob stegnu ali da stojijo v pozoru, pač ne daje zagotovila, da bo zbor dobro pel. Zaradi takšne togosti ali bolje rečeno preproščine so si nekateri zbori celo lastili pravico do edino izvirno pravilne interpretacije partizanskih pesmi. To je zelo slabo vplivalo na druge zборе. Mi pa smo se odločili, naj zbor nastopa sicer disciplinirano, toda sproščeno in notranje zbrano. Važno je namreč, da je disciplina zavestna in prostovoljna, zakaj le tako lahko dosežemo notranjo disciplino, ki ni nič drugega kot sposobnost za močno koncentracijo. Tak nastop vpliva tudi vero in zaupanje pri poslušalcih in jim pokaže na stopnjo srčne kulture, ki jo izvajalci ne hote izžarevajo. Le s plemenitim in predanim muziciranjem je mogoče doseči tisti fluid, ki spaja izvajalca s poslušalci. Značilno je, da vsak umetniški vodja išče v pevu soustvarjalcu le tisto, kar je v njem dobrega, to potem razvija in ustvari izhodišče ter tako potencira izvajalčovo sposobnost in zmogljivost. V tem se dirigenti tudi ločijo od posameznikov ali celo organizacij, ki delajo nasprotno, pa čeprav imajo opraviti z bitjem, ki se imenuje človek.

(Nadaljevanje prihodnjik)

Srečanje na Zlatem polju

Ko sem nedavno tega krenil v Obrše, hoteč obiskati Karla Burjo, moža, ki je najlepše dni svoje mladosti posvetil revoluciji, sem bil prijetno presenečen nad gostoljubnostjo prebivalcev vasice, potisnjene v prekrasen jelov gozd. Od avtobusne postaje Lukoviča do zaselka Obrše drži vijugasta, kamnita pot, ki vzame človeku dve uri.

Eden izmed zadnjih posnetkov Tomaža Novaka-Sreča

Niti danes, dva meseca po srečanju s Karlom, ne vem, zakaj so ta delček Slovenije imenovali Zlato polje. O rumenkati barvi, ki bi spominjala na žlahtno kovino, namreč ni ne duha ne sluha. Valovite planjave so izžarevale dišečo svežino mlade trave, le tu in tam pokošene, sicer pa polne svežine in puhteče vlage, s katero letošnja deževna spomlad ni skoparila. Da ni kraj dobil naziva po bogastvu oblik, ki mu jih je podarila priroda?

O vlogi športa in rekreacije

Na prvem jugoslovanskem simpoziju o temi: Vloga športa in rekreacije v psihofizični rehabilitaciji invalidov, ki je bil v Beogradu od 8. do 10. novembra so nad 300 udeležencem prebrali 90 referatov. Ob koncu tega simpozija pa so sprejeli vrsto sklepov.

Ob ugotovitvi, da sta šport in rekreacija kot izraz življenjske potrebe po gibanju sestavni del rehabilitacije invalidov, so v sklepih navedli:

■ Šport in rekreacija pomagata invalidu med njegovo rehabilitacijo, da se priredi invalidnosti in okolici.

■ Rehabilitacijo je treba razumeti kot proces trajnega usposabljanja in prilagajanja invalida življenjskim razmeram.

■ V času, ko se invalid vključuje v aktivno življenje, postajata šport in rekreacija njegova življenjska potreba.

Na tej poti me je še posebno navdušil pogled na kopaste griče, kjer stojijo spomeniki padlim v minuli vojni.

Skeleči spomini

Vrh ene izmed mnogih vzpetin, prekritih z leskovim grmičevjem, počiva hišica s strmo streho in z lepimi lesenimi rezbarijami, vdolbinami v še nedokončano pročelje. Okrog nje so brkljali piščanci, medtem ko je majhno, kuštravo ščene naznanjalo gospodarju prihod tujca.

S terase, podobne večini teras v okolici, me je Karlo povabil v sobo, kjer so sedeli drugi člani družine: žena Marija in trije sinovi, katerih najstarejši, Karlo, pravkar služi vojaški rok. Po šilcu žganja, ki pomeni izraz gostoljubja, je Karlo začel pripovedovati:

— Kot vidite, živimo bolj odmaknjeno od sveta, v naravi, in ne verjamem, da bi se še kdaj mogli navaditi mestnega hrupa. Vsaj jaz bi ga več ne znal prenašati. Upokojenec in vlemestni živ-zav — ne, to zares ne gre skupaj. Edini ropot, ki včasih zmoti spokojnost našega doma, povzroča Karlov »fičok«. Lep in bogat je tale košček zemlje, mar ne? Ne pravijo mu zaman Zlato polje. Ampak nekoč je bilo drugače. Še danes me zacekljene rane na nogah in desni roki zaskelijo, če se pripravljajo k dežju; kakor da bi hotele obuditi vojne tegobe.

V dneh vstaje nam zares ni bilo lahko. Alj vidiš tele hiše na okoliških hribčkih? Sleherna od njih je darovala najmanj eno človeško življenje, ponekod pa so izginile cele družine. To je partizanski kot, ki je doživel veliko spopadov.

»Strice! Karlo obmolikne. Debela solza spolzi čez njegov obraz. Nenamerno, želeč zgolj dodobra spoznati sobesednika, želeč zvedeti čimveč o slavni preteklosti prebivalcev Zlatega polja, sem v njem obnovil grenke spomine.

■ Simpozij se zavzema za to, da se ob najširših družbenih dogovorih sprejemajo enotni programi razvoja športa in rekreacije med invalidi.

■ Na vseh šolah in fakultetah, kjer se usposablja strokovnjaki za rehabilitacijo, je treba uvesti predmete, ki se nanašajo na šport in rekreacijo invalidov.

■ V ustanovah za rehabilitacijo invalidov je treba uvesti mesta posebnih pedagogov za šport in rekreacijo. Z zakonskimi določili naj bo zagotovljeno financiranje te dejavnosti.

■ Za trajno uporabo športa in rekreacije pri rehabilitaciji invalidov je potrebno tesno sodelovanje med ustanovami za rehabilitacijo in zvezo društev, ki se ukvarjajo s športom in rekreacijo invalidov.

■ Poskrbeti je treba za sistematično širjenje športa in rekreacije med invalidi.

— Ko si že tu — doda Karlo — ti bom pokazal bližnje pogorišče. Nedaleč stran je, zato prislunhi zgodbi, ki jo šepetajo ožgane razvaline. Vedeti pa moraš, da gre le za kamenček iz mozaika žalostne zgodovine našega kraja.

Stopili smo ven in krenili navzgor po ozki stezici, ki je bila v visoki travi komaj opazna. Petdeset metrov naprej je, zajedena v pobočje, samevala z rastlinjem obrasla gomila zidov. Prisedši tjakaj, sem uzrl prizor, kakršnega sicer srečaš samo še v westernih; osamljen obelisk dela družbo nimim, štrlečim ostankom zgradbe, pozabljene in potopljene v požrešno šibje. Žalostna skulptura v človeku nehoti porodi temne misli na strašne, toda slavne dni naše zgodovine. Zazdelo se mi je, da čutim vročino plamenov in da vonjam dim, ki se vrti iz nekdanj ljubke stavbe s strmo streho, na las podobne Karlovi; kot da čujem vpitje nacistov in jok prestrašenih otrok.

Pred Srečevim spomenikom

Napis ob spomeniku pravi: Tomaž Novak-Sreča, namestnik komandanta udarne brigade Slavko Šlander, padel v bojih z Nemci leta 1944.

Karlov obraz znova ovlažijo solze: — Skupaj sva se vojskovala, skupaj zmrazovala, delila med seboj dobro in zlo — zdaj pa pogledajte, kaj je ostalo od nepozabnega tovariša! Pogorišče njegovega doma, ki so ga zločinci upepelili, in spomin, bledeč v meglici let. Postavili smo mu spomenik, da bi mimoidoče nemo opomnil na heroja. Ljudi njegovega kova pač ne smemo pozabiti. Naš boj je bil mogočen prav zaradi takih ljudi, kakršni so bili Sreča.

Karlo mi je sam od sebe dal odgovor na vprašanje, ki sem si ga zastavil že v avtobusu: od kod toliko spomenikov?

— V partizane sem stopil leta 1941 — nadaljuje. — Sprva sem nosil puško, kasneje pa postal mitraljezec. 1943. leta so me ranili v noge in desno roko. Po okrevanju sem vodil grupo štajerskih kurirjev. Član partije sem od 1942. leta. Imam tudi več odlikovanj: za bratstvo in enotnost, za hrabrost, za zasluge za narod ter priznanje ZZB za sodelovanje in pomoč v razvijanju tradicij NOB. Zdaj sem upokojen, toda preteklost me sila k nadaljnjemu delu. Izvoljen sem bil za predsednika ZB Zlato polje. Svoje otroke vzgajam v zdravem duhu, a najbolj me je razveselil sin Karlo; Tito ga je namreč odlikoval z medaljo za vojaške vrline.

Porumenela fotografija

Vsak dan po končanih drobnih opravkih Karlo Burja vzame iz predala stare, porumenele fotografije, s katerih zrejo vanj nasmejana obličja znancev, ki jih že zdavnaj ni več med živimi. Tiho objokuje tovariša iz mladosti, soborca iz zlatopoljskih gozdov, prijatelja iz štajerskih vasi ... Niti enega imena ni pozabil. Slike ga vračajo v davno preteklost, v čase radosti, ki jih je pretrgala vojna, v čas, ki je neznanega kmetiča, kakršni so bili Karlo, spremenil v junaka.

Borec ostane borec

Bitka je dobljena, toda boj za novo družbo se nadaljuje. Pogumni Karlo uspešno vodi borčevsko organizacijo in je zraven povsod, kjer meni, da bi njegovo delo, njegove izkušnje utegnile vsaj malo koristiti, vedno je bil takšen: vnet, poln elana in samoiniciativnosti. Čeprav so ga leta upognila, se ni dosti spremenil. Borec ostane borec, nemara menja samo način vojskovanja. Tovariša Burja je zato le redko najti doma. Vselej kaj počenja. Ne zdrži, da ne bi brez predaha pomagal boljšati življenja svojim nekdanjim sotrudnikom.

Ob slovesu sem navdušeno ponudil roko prijaznemu domačinu, junaku in neutrudnemu aktivistu z Zlatega polja. Fičok, last Karla mlajšega, je hitel proti Lukoviči, moj sobesednik pa mi je še dolgo mahal v pozdrav.

DRAGOLJUB JANOJLIČ

Uredništvo pripominja: Ta članek — in še več prejšnjih — je napisal vojak, ki je služil v Ljubljani redni vojaški rok. Doma je iz Smederevske Palanke. Pred kratkim se je vrnil domov. Zahvaljujemo, se mu za sodelovanje in mu želimo vse najboljše v civilnem življenju.

Trgovsko podjetje

»MESNINA«

RAVNE NA KOROŠKEM

Vsem potrošnikom toplo priporočamo naše mesne izdelke in specialitete.

Z našimi mesnimi izdelki boste vedno zadovoljni.

Trgovsko podjetje ,POTROŠNIK – IZBIRA‘

s samopostrežno trgovino
nudi potrošniku vse vrste blaga
v veliki izbiri na okusu.

Ob vsakodnevnih nakupih in ob
priliki k
»POTROŠNIK – IZBIRA«

MIRKO VUJAČIĆ:

V ŠPANIJO BREZ POTNEGA LISTA

Ko sem se okopal, nisem mogel prepoznati samega sebe. Vse na meni je bilo lepše, le kosti so se bolj poznale.

Mirno sem stal pred ogledalom in resno obžaloval samega sebe. Ali se bom še kdaj okopal, preden bom prišel v Španijo? Ali pa bosta to storila le rosa in dež?

Bal sem se, da ne bi pustil v kopalnici kakšnih neprijetnih duhov po travi, ki sem jih bil prinesel na svoji koži s potovanjem.

Nekdo je hodil pred kopalnico.

Hitro sem se oblekel. Ta hoja mi je bila sumljiva. Nisem imel časa, da bi užival ob pogledu na belino srajce na svojih prsih. Stopil sem iz kopalnice in opazil sem žensko, ki je šla v kuhinjo.

Ponudila mi je stol, rekoč:

»Veste, utrujeni ste, pa sem se bala, da v kopalnici ...«

Tedaj mi je postalo jasno, kdo je hodil sem in tja pred vrati. Gospodinja se je bila namreč zbalala, da ne bi v kadi utonil.

Na svetu so tudi dobri ljudje!

Legel sem v belo posteljo, ki je dišala po tihem domu in po čistoči. Zlikane rjuhe so šumele, volnene odeje me je božala po obrazu. Bil sem vesel kot otrok. Pa vendar nisem mogel dolgo časa zaspati. Ne vem, zakaj sem se čutil krivega. Morda zaradi te bele postelje ali pa zaradi dišečega perila...

106

Mlečna svetilka je osvetljevala sobo z mehko svetlobo. Po zidu se je sprehajala senca moje roke. Postalo me je strah pred njo.

Španija, zakaj si tako daleč?

Španija, ali ti bom kdaj prinesel to svojo slabotno roko?

Prebudil sem se ob svitanju, kot imajo navedo ptice. V sobi je bilo mračno. Obrnil sem se in mislil sem, da bo okrog mene zašustelo listje. Potem pa me je blazina opomnila, da ležim v postelji.

Toda čudno, počutil sem nisem dobro. Bilo mi je nerodno, da me imajo ljudje na grbi. Grizla me je vest. Ali človek, ki gre v Španijo peš, lahko leži v tako mehki postelji?

Spet sem poskusil zaspati, pa mi ni uspelo. Vstal sem in odprl okno.

V sobo je šinila hladna poletna zora.

Čas je mineval. Bil sem otročje nestrpen. Nikjer ni bilo nobenega glasu. Moja okna so gledala na vrt, ki je bil poln nizkih iglavcev. V sobo je prihajal oster vonj njihovih iglic.

Približno ob devetih je nekdo nalahno potrkal na vrata. Bila je gospodinja. Prinesla mi je pribor za britje. Ko sem se obrnil, sem imel obraz gladek kakor otrok.

Medtem ko sem se bril, sem zaslišal prepir. Napol sem ušesa in spoznal sem gospodinjin glas.

Ko me je poklicala na zajtrk, sem opazil, da je gospodar slabe volje. Zato sem postal nemiren.

Menda ni vmes policija. Kogar je pičila kača, se boji tudi kuščarjev.

Mogoče pa gospodarju ni všeč, da me je njegova žena pogostila. Vsega mi je bilo že dosti. Gospodi-

107

nja je to opazila in prizadevala si je, da bi me razvedrila.

Ko sem ves skrušen sedel v kuhinji, me je iz zaskrbljenih misli predramil pasji glas. Otožno je zavijal, kot bi bil sodni dan.

Stekel sem ven.

Ko me je opazil, je pes skočil in začutil sem njegove šape pod glom.

Poskusil sem iti proč.

»Ne, ne boš šel iz moje hiše, dokler si ne opomoreš! Tega ti ne dovolim. Najprej si boš nabral moči. Bog pomagaj, Francija je daleč. Če bi te pustila tako izžupanega naprej, bi mi bilo vse leto hudo pri duši!«

»Toda jaz moram, gospa, moram iti!«

Ni me hotela poslušati. Potem sem začel pre-mišljati:

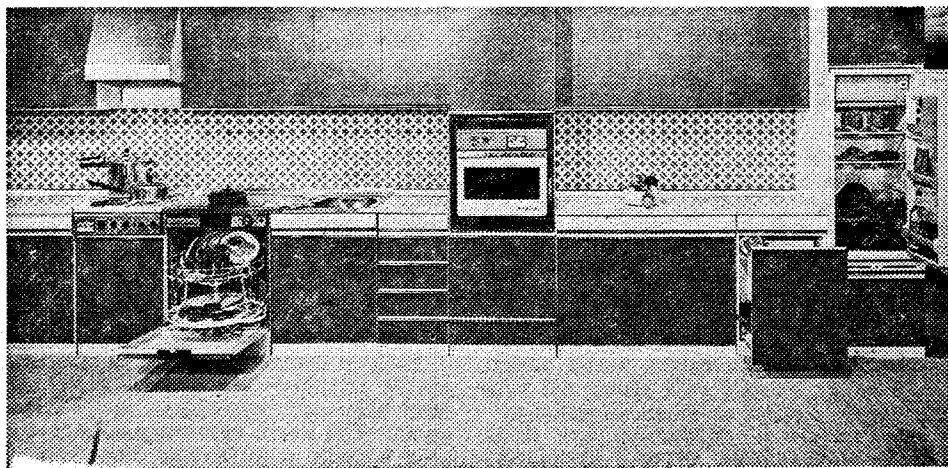
Mar ni pametno, da počivam? Bele rjuhe bodo trikrat poplačale moje potovanje v Španijo. O policiji ni niti govora.

Nisem več mogel prenašati miloščine. Sram je ljudem nujno potreben. Kdor je brez sramu, ni človek.

Popoldne sem se sprehajal po vrtu. Šel sem h gospodarici in jo zaprosil, naj me s čim zaposli. Ni mi hotela ustreči.

Vstopil sem v bližnji vrt in začel pletiti krompir. Do večera sem opele cel vrt in gospodinja se je resnično jezila name. Prizadevajoč si, da se ne bi utrudil, mi je rekla, da je zame v vrtu nevarno, ker bi me lahko opazila policija. To je bilo pametno rečeno, ker je vedela, da sem ilegalni popotnik.

Šel sem z vrta in začel gledati rdeče vrtnice okrog terase, ki je bila tudi neke vrste poletna jedil-

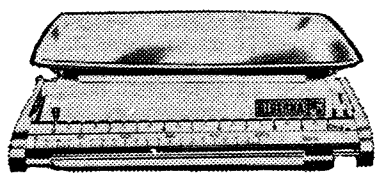

vega 60 brest cerknica

kuhinjska tehtnica

LIBELA-CELJE

DNEVNA SOBA FLORIDA EKSTRA

Zato vam priporočamo naše ekskluzivne udobne dnevne sobe

Florida extra
Aleksandra stereo
Patricia
Daniela
Claudia

Založba

MLADINSKA KNJIGA

RAZNOLIKO — ZANIMIVO — AKTUALNO — IZVIRNO v zbirki
»PRICEVANJA«

Znani politični komentator Janez Stanič je avtor knjige

Bolgarija in Makedonija

Ki je kot zadnja v letošnjem letniku izšla v zbirki Pričevanja. Tako občutljive teme, kot je tako imenovano makedonsko vprašanje, ki je že več desetletij osrednja sporna točka v mednarodnih odnosih med Bolgarijo in Jugoslavijo, se avtor loteva spretno, z nizanjem dokumentiranih argumentov, predvsem pa pogumno. Cena te izredno zanimive knjige je 15 din.

Letos so v Pričevanjih izšla že tri pomembna dela:
V. N. Giap: LJUDSKA VOJNA — LJUDSKA ARMADA (9 din)
(C velikih zmagah vietnamskega ljudstva)
Marcello Argilli: ČRNI OTROCI (9 din)
(Fašizem, kot ga občutijo otroci)
Roger Garandy: VSA RESNICA
Cena te knjige, ki je razburila vrhove zahodnoevropskih in sovjetske partije, je 15 din.

Te, prav tako pa tudi ostale knjige, ki so v zbirki PRICEVANJA izšle v prejšnjih letih, lahko kupite v vseh knjigarnah ali jih naročite pri zastopnikih, poverjenikih in akviziterjih, s priloženo naročilnico pa pri Mladinski knjigi, Direktna prodaja, Ljubljana, Titova 3.

NAROČILNICA

Podpisani(a) _____

Natančen naslov _____

Zaposlen(a) pri _____

Nepreklicno naročam knjige zbirke PRICEVANJA:

Znesek _____ din bom poravnal(a) takoj po prejemu računa in položnice

na tekoči račun Mladinske knjige, Ljubljana, 501-1-30/1.
(VPIŠITE NASLOV IN ZNESEK, na položnici ob vplačilu navedite, prosimo namen vplačila).

Datum:

Podpis:

108

nica. Velike rdeče vrtnice so v lahнем vetru zadržale ob ograjo.

Rdeče vrtnice!

»Kje si, ti moja daljna, rdeča Španija!«

Gospodinja me je poklicala. Hotela mi je nekaj reči. Niti slutiti nisem, za kaj gre. Zadrževala se je in meni se je zdelo, da je tisto, kar mi namerava povedati, zelo tragično. Bila je tiho, kot da bi ji besede zamrzile na ustnicah.

Peljala me je v sobo za goste. Okna so bila zastarta s črnimi zavesami. Ženska jih je odgrnila in v sobi je postalo svetlo. Toda stene so ostale blede.

Na steni je viseela slika. Bil sem presenečen, kajti moški, ki je bil na sliki, mi je bil podoben, vendar je bil mlajši od mene.

»To je moj sin. Edinec je bil!« Ženska je stegnila roko proti sliki. »Ti si tako podoben mojemu sinu! Bog, Jezus Kristus! Ali si morda ti moj sin?«

Bil sem zbehan. Opazoval sem svojega mrtvega dvojnika, od katerega sta ostala le še grob in fotografija.

Negibno sta stala. Ženska je jokala.

Lovila je sapo in se poskušala spomniti vsake še tako majhne podrobnosti o svojem sinu. Zdelo se mi je, da me primerja s sliko na steni.

Naključje je notelo, da sem podoben njenemu mrtvemu sinu. Ta zgodba je resnična, pa čeprav bi lahko kdo mislil, da je izmišljena.

Še en dan sem počival pri tej dobri ženi. Hotela me je še obdržati pri sebi.

Dokler bom živ, ne bom pozabil njene gostoljubnosti.

109

VABA

Nadaljeval sem potovanje. Ravnal sem se po prospektu za kavo, ki sem ga bil shranil.

Po nekajdnevem življenju pri dobri družini: sem šel pripravljen na pot. Pogovori z žensko so mi koristili, ker me je poučila, kako naj potujem do francoske meje. Zapomnil sem si vsa mesta in vse smeri.

V »normalnih razmerah« mi preostane do meje le še kakšnih deset ali dvanajst dni pešačenja... Pes me ni zapustil.

Spet je deževalo. Mokra zemlja in voda sta me ponovno pognali na drevesa.

Spomnil sem se temnice v Budževicah. Pa dveh Nemcev, zaradi katerih sem bil tepen.

Kako tepo me je pogostil rojak s severa! Ko se bom vrnil z Španije, ga bom poiskal na Krku, da mu ne bom ostal dolžan Tega šeta carine na češko-slovaški meji: bom zares poiskal in ga bom pogostil z našim primorskim vinom. Mož se je bil izkazal.

Potoval sem nekaj dni. Spet mi je zrasla brada in spet sem bil tak kot berač. S sopotnikom sva kmalu izpraznila torbo, ki mi jo je bila pripravila Švicarka.

Spet mi je primanjkovalo moči.

Zapustil sem stranske poti in stopil na cesto. Utrujenost in slaba volja sta me naredila hrabrega. Mračilo se je in zvezde so se začele prižgati.

Pod potjo sem zagledal razsvetljena okna. Brez pomisleka sem se napotil proti neki hiši. Pri oknu je stala ženska. S hrbtom je bila obrnjena proč.

Dvignil sem svojo nenavadno glavo, ki je bila podobna strašilu in zaklical s hripavim glasom: »Prosim vas, dajte mi malo kruha.«

Ženska se je zdržnila, ko da bi počilo.

110

Kaj sem res tak volkodlak? Mož je zdržal k vratom, deček pa se je prijel matere za obleko in zajokal.

»Zakaj se bojite, jaz sem navaden človek! Ne bojte se, prosim vas!« sem govoril ženski, ki je bila še vedno prestrašena.

Mož je bil že zunaj. Z ostrim glasom, v katerem je bilo čutiti strah, me je spraševal, kdo sem.

Tisti trenutek je bil neprijeten, ker nihče od naju dveh ni vedel, kaj naj reče.

Potem me je začel mož spraševati, od kod sem. In spet sem ponovil že nešteto povedano zgodbo o Franciji. Opazil sem, da mi ne verjame.

Nenadoma so začeli z menoj drugače ravnati. Ženska me je peljala v sosednjo sobo in mi rekla, naj sedem in počakam, da mi bo prinesla kaj za pod zob. Mož je nekam odšel. Pes se je zunaj pred oknom začel zaganjati kvišku.

Čakal sem. Obljubljene hrane mi ženska še ni prinesla! Začel sem sumiti.

»Zakaj se tako dolgo mudi? Kaj se bo zgodilo?« In zares je po dolgem času prinesla reženj kruha, namazanega z maslom, in kos čokolade.

Potem se je zgodilo tisto, česar sem se že prej bal. Ulovili so me kakor miš na otrobe. Na vratih se je prikazala civilna policija. Bilo jih je kar precej. To so bili pravzaprav oboroženi meščani. S takimi stvarmi še nikdar niso imeli opravka in je bil to prvi uspeh v njihovi policijski karieri.

Veleh so mi, naj dvignem roke. Izpustil sem vabo, na katero sem se bil ujel. Toda zanje sem bil še vedno nevaren. Dolgo časa sem moral molet roke kvišku.

Udeleženci notranjskega procesa »Gerl in drugi« so obiskali Notranjski muzej v Ložu in spomenik padlim borcem na Ulaki. Posnetek je s kraja ob spomeniku, kjer so Italijani streljali talce in aktiviste. Z leve sta najprej Janez Truden iz Šmarate in njegova žena, nato Franc Sterle-Nino, prof. inž. Friderik Gerl, Roman Potočnik, Boris Ziherl in Andrej Benčič z ženo, ki živi in deluje v Italiji.

Srečanje udeležencev notranjskega procesa

V Ložu so se v nedeljo, 14. t. m., srečali Boris Ziherl, prof. ing. Friderik Gerl, Franc Sterle-Nino, Roman Potočnik, Janez Truden, Franc Mele in Andrej Benčič, ki živi in aktivno deluje v Rovigu, Italija. To so vidnejši udeleženci tako imenovanega notranjskega procesa, ki je bil v policijskih arhivih zabeležen pod naslovom »Gerl in drugi«.

O tem procesu je treba na kratko povedati naslednje: Leta 1932 je prišlo do ponovnega, močnega poleta komunističnega gibanja na Notranjskem. Partijske celice so bile ustanovljene od Vrhnike pri Ljubljani prek Logatca in Cerknice do Loške doline. Junija 1933 pa je prišlo do izdaje. Aretiranih je bilo 32 tovarišev, od teh jih je bilo 19 prepeljanih na sojenje v Beograd ter 17 obsojenih na robijo od enega do šestih let. Najhujše kazni sta dobila prof. ing. Friderik Gerl in Andrej Benčič, vsak po 6 let robije. Ta proces je bil v krogih predvojnih komunistov na slabem glasu, ker so se nekateri udeleženci v zaporih klavrno zadržali in marsikaj izdali. Ob tem pa je treba povedati, da se je velika večina junaško obnašala ter z aktivnostjo po prestopu kazni pokazala, da je ostala komunističnemu gibanju zvesta. Posebno junaško se je držal Andrej Benčič, ki je pred sodiščem priznal, da je komunist, obsodil monarhistično diktaturo kralja Aleksandra in napovedal zmago proletariata. Zaradi tega je bil tudi najhujše kaznovan. Poleg šestih let robije v Sremski Mitrovici je bil obsojen tudi na trajno izgubo državljanских pravic in na izgon po prestopu kazni v fašistično Italijo, kjer je poprej zaradi komunizma že odsedel eno leto zapora. Andrej Benčič se je kasneje pridružil italijanskim partizanom in kot komunist še danes aktivno dela v Rovigu.

Udeleženci notranjskega procesa so si najprej ogledali Notranjski muzej v Ložu, kjer je z mnogimi dokumenti plastično prikazan razvoj delavskega gibanja in osvobodilnega boja na Notranjskem. Poseben prostor je posvečen tudi temu procesu. Poleg obsodbe, fotografij Borisa Ziberla, An-

dreja Benčiča, Franca Strleta-Nina je tu tudi fotografija udeleženca procesa Ignaca Voljčca-Frica, ki je za svoj revolucionarni boj prejel najvišje odlikovanje — red narodnega heroja. Muzej je vzorno urejen in zanimiv. Po ogledu muzeja so predvojni notranjski komunisti odšli k spomeniku padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja na Ulaki nad Starim trgom, nato pa na tovarniško srečanje v gostišču »Jelka« na Raketu, kamor sta jih povabila občinski komite ZKS in občinski odbor Zveze združenj borov NOV Cerknica.

Andrej Benčič je povedal, da je muzej v Ložu in spomenik na Ulaki napravil nanj mogočen vtis. Vedel je, kaj vse so počeli italijanski okupatorji v Loški dolini, pa vendar je bil zaprepaden nad grozotami, ki jih je videl na fotografijah, tako da mu je zastala beseda. Nadalje je nanj napravila velik vtis množičnost partizanstva na Notranjskem in veliko število žrtev. Presenečen je bil tudi nad ogromnim gospodarskim razvojem »Notranjske«, kakršno sem zapustil, se ne more primerjati s tem, kar imate sedaj. Tedaj je bila sama revščina, zdaj pa imate nove tovarne, ceste in hiše. Zanimajo me vaš demokratični socializem, za katerega se borimo tudi mi v Italiji,« je dejal Andrej Benčič. Ob tem naj povemo, da je Andrej Benčič predvčerajšnjim zadovoljen zapustil Notranjsko. Posebno počastjen je bil s knjigama Fotografski dokumenti o boju Komunistične partije Slovenije 1. in 2., ki mu jih je izročil predsednik ZKS France Popit.

Srečanje udeležencev notranjskega procesa je minilo v tovariškem obujanju spominov iz predvojnega revolucionarnega delovanja. Sklenili so, da se bodo še večkrat sešli, da bodo pomagali zbirati gradivo za Notranjski muzej, Andrej Benčič pa je tudi obljubil, da bo govoril resnico o našem boju in našem demokratičnem socializmu, ter zagotovil, da se bo v Italiji častno boril za ideale, za kakršne je v matični domovini padlo toliko njegovih rojakov.

S. F.

56 let je imel kroglo v telesu

Dobroslov Jelić iz Titovega Užica je še krepak, čeprav ima že 77 let. V prvi svetovni vojni je bil ranjen in puščina krogla se je polnih 50 let »prehajala« po njegovem telesu. Pred kratikim pa mu je sama prilezla iz rane na nogi.

Jesen leta 1915 je Jelić s skupino 20

srbskih vojakov zašel v zelo kočljiv položaj. In čeprav je na bojišču ostalo 60 mrtvih avstrijskih vojakov, je le s težavo — ranjen odnesel z bojišča celo glavo. Sedaj pa bo kroglo, ki jo je nad pol stoletja nosil v telesu nosil kar v svojem žepu in jo razkazoval znancem.

Milan Babič — 60-letnik

Milan Babič, predvojni komunist in udeleženec NOV od leta 1941, je ta mesec v Izoli, v krogu svoje družine, sorodnikov in prijateljev obhajal svojo šestdesetletnico. Babič sodi v tisti rod primorskih rodoljubov, ki se je bojeval proti fašizmu že pred drugo vojno.

Rodil se je v napredni slovenski družini v Trstu. Njegov oče je bil tovarniški delavec, sodeloval pa je v raznih društvi. Med prvo vojno je bil oče ujet v Rustiji, po njegovi vrnitvi iz ujetništva pa se je družina preselila v Rodik pri Divači. Milan Babič se je izučil za trgovskega pomočnika. Kot narodno zaveden primorski Slovenec ni hotel služiti v italijanski vojski; zato se je umaknil čez mejo na Sušak. Tam je delal do leta 1932, nakar je odpotoval v Maribor v upanju, da bo dobil primernejšo službo. Vendar se je razočaran vrnil na Sušak.

V naprednem delavskem gibanju je začel delovati leta 1935, v KP pa je bil sprejet leta 1940. Ob njegovem sprejemu v vrste komunistov na Sušaku je bil navzoč tudi Rade Končar kot delegat CK KPH. Babič je potem prevzemal pomembne funkcije. Do leta 1941 je bil sekretar partijske celice.

Takoj po napadu Nemčije in Italije na Jugoslavijo leta 1941 se je Babič prijavil kot prostovoljec v jugoslovansko vojsko. Po kapitulaciji stare Jugoslavije se je vrnil na Sušak. Med pripravami na splošno ljudsko vstajo je sodeloval v mestnem komiteju partijske organizacije. Jeseni 1942 je bil aretiran po uspešni dejavnosti, ko je po nalogu mestnega komiteja KP na Sušaku organiziral ljudsko fronto in osvobodilno

gibanje na Rabu. Italijansko vojaško sodišče ga je obsodilo na 10 let težke ječe. Sprva je bil zaprt v Florenci. Sodeloval je pri stavki, zato so ga premestili v Caste-franco d'Emilia. Tam je bil zaprt do januarja 1944. Brž ko se mu je posrečilo priti domov, se je pridružil partizanom. Na istrskem področju je bil potem na raznih položajih, nakar je postal namestnik komandanta baze v Ilirski Bistrici. Potem je bil v vojaški službi v Kopru, Opatici, Crikvenici in Pazinu kot kapetan I. razreda. Od leta 1956 živi v Izoli in kot upokojenec je še zmeraj zelo delaven družbenopolitični delavec. Med drugim je član komisije za zadeve predvojnih komunistov in drugih revolucionarnih delavcev pri komiteju obalne konference ZK, sodeluje v ZB NOV in ZRVS.

Še na mnoga zdrava leta!

ALBERT KLUN

Popravek

V članku »Živahna seja osrednjega odbora prekomorskih brigad« obj. na 4. strani zadnje številke »TV-15«, se stavek od 11. vrstice dalje pravilno glasi: »Slavo Kobe, sekretar komisije za vprašanja borcev NOV skupščine SRŠ, Franc Ključevšek, član zvezne komisije za revizijo zveznih zakonov s področja invalidskega pokojninskega zavarovanja in zdravstva zvezne skupščine...« Izpuščena je bila namreč vrsta, zaradi česar se je spremenil smisel besedila. Napako je povzročil tiskarski škrt.

DOBRO JE, ČE VESTE

ALI BO TREBA OPUSTITI DE-TERGENTE in bomo spet prali z milom? Vprašanje je že resno v razpravi, čeprav so izdelovalci detergentov za zdaj že močno razvita industrijska stroka z velikim kapitalom, takoj nastopili v obrambo svojih izdelkov. Zavrtačajo trditve nekaterih strokovnjakov, ki menijo, da detergenti začenjajo že usodno vplivati na človekovo naravno okolje. To še ni največja nesreča, da so ponekod bolj ali manj gladine rek prekrite s penami detergentov. Ugledni ameriški ekolog dr. Bary Comoner se je obrnil na ameriško vlado, naj zakonsko postopno odpravi v petih letih izdelovanje in uporabo detergentov. Dr. Comoner zatrjuje, da fosfati, ki jih vsebujejo detergenti, v zvezi z nekaterimi prvini v vodi pospešujejo razvoj alg, to pa bi imelo nadaljnje usodne posledice za ljudi, tako da bi človek končno izgubil odpornost proti bakterijam. Vrniti se bo treba na uporabo mila — pravi dr. Comoner.

LJUDEM, KI TRPIJO ZARADI ČREVESNIH ZAJEDAVCEV, SE NI TREBA BATI RAKA. To sklapajo raziskovalci londonskega medicinskega raziskovalnega zavoda na podlagi presenetljive ugotovitve pri poskusih s podganami. Glistavim podganam so namreč vbrizgali celice rakastega tkiva, a živali niso obolele za rakom, kakor se to navadno zgodi pri takšnem presajanju rakastih celic. Zato menijo, da se v živalskem telesu, ki so ga napadli črevesni zajedavci, razvijajo obrambne snovi — protitelesa — ki pa hkrati varujejo telo tudi pred povzročiteljem raka.

NOSEČNICE BI SE MORALE SKRBNOSTI VAROVATI PRED GRIPOM. Finski zdravnik dr. Juka Hakosalo je ugotovil, da gripa v prvih mesecih nosečnosti zapusti posledice pri telesnem plodu — trpita živčevje in ožilje. Ta zdravnik je ugotovil takšne poškodbe med pregledom številnih otrok, ko se je leta 1958 tudi na Finskem razširila epidemija gripe.

ZA PROST SPLAV ALI PROTI so po svetu še zmeraj različnega mnenja. Tako so v Ameriki skušali z večjo anketo ugotoviti, kaj menijo ljudje: ali so za prost splav ali pa zakonsko prepoved ali omejitve splavov. Podobno anketo so razpisali leta 1968, a tedaj so pritegnili le belce, medtem ko črni večinoma živijo v slabših socialnih razmerah in zato tudi čutijo potrebo po prostem splavu. Leta 1968 se je kar 80 odstotkov izprašanih Američanov izreklo proti prostemu splavu, medtem ko jih je bilo letos 49 odstotkov za prost splav. Splav pri zdravih nosečnicah odsvetuje iz zdravstvenih razlogov po vsem svetu večina zdravnikov. To pa tudi vpliva na javno mnenje, zlasti če v novejšem obdobju, ko je uporaba tablet proti zanositvi že skoraj splošno razširjena.

KAJENJE TERJA ŽE VEČ ZRTE VKOT TUBERKULOZA, je opozoril angleški zdravnik Charles Fletcher, predsednik društva zdravnikov, ki raziskujejo škodljivost kajenja. Izjavil je, da danes umira po svetu zaradi škodljivih posledic 11.000 ljudi, kot pa jih je umiralo nekdanj za kolero in jetiko. Angleško društvo zdravnikov raziskovalcev škodljivosti kajenja se obrača na zdravnike, naj pomagajo kadilcem, da se bodo odvadili kajenja, hkrati pa naj izdelajo recepte za izdelovanje kolikor mogoče manj škodljivih vrst cigaret. S pridelovanjem odbranih zvrsti tobaka, ki vsebujejo manj nikotina in drugih škodljivih snovi, ter z izdelovanjem primernejših tobačnih izdelkov bi bilo mogoče že v petih letih doseči, da bi se nevarnost kajenja zmanjšala za 80 odstotkov. V ta namen bi morala tobačna industrija v naslednjih letih redno na'gati večja denarna sredstva za raziskovalno dejavnost.

KAŠEN JE BIL PRVI PISALNI STROJ na svetu, so lahko videli obiskovalci razstave sodobne pisarniške opreme v Berlinu. Na razstavi je bil prikazan ves razvoj pisarniških naprav in pripomočkov, od davnine do sedanjosti z najnovejšimi elektronskimi stroji. Zato so razstavili tudi najstarejši pisalni stroj na svetu — lesen. Izdelal ga je leta 1864 Peter Mieterchofer na Tirolskem.

OBISK V MARIBORU BO
USPEŠEN. če boste obiskali
lepo urejeno in bogato za-
loženo novo blagovnic

zanja
maribor

KUIR
GLAVNI TRG

Vojaški dijaški dom, Franca Rozmana-Staneta

Gojenci vojaškega dijaškega doma Franca Rozmana-Staneta v Ljubljani na poti k športnemu igrišču osnovne šole Toneta Tomšiča. V ozadju pogled na zgradbo na Roški cesti, kjer so začasni prostori doma.

Pravijo, da Slovenci nismo vojaški narod. Da, naše čete res niso nikoli gazile po tujih tleh, pač pa so naši ljudje krvaveli po tujih frontah in za tuje koristi. Le v kmečkih puntih, v bojih za severno mejo in v narodnoosvobodilnem boju se je slovenski človek boril za svoj obstoj in za svoje pravice. V teh vojnah pa smo Slovenci pokazali, da znamo biti vojaki, pa tudi junaki. Povedati je treba tudi, da je iz vrst Slovencev izšlo — sicer v okviru tujih armad — precej zelo sposobnih častnikov; osvobodilni boj pa je spravljal na površje mnoge nadarjene vojskovodje, med katerimi je najpomembnejši Franc Rozman-Stane.

Odpora do vojaškega poklica, ki se je med Slovenci pojavljala po zadnji vojni, ni mogoče pripisati zgolj naši mili in miroljubni naravi, marveč predvsem dejstvu, da so v okviru naše obrambne politike obveljala nekatera zastarela pojmovanja o

ureditvi vojske, pa tudi neupoštevanje narodnostnih posebnosti in pravice do uporabe slovenskega jezika. Ko so bile te zaoblode odpravljene in ko je prevladala zamisel o splošnem ljudskem odporu, se je med Slovenci znova povečalo zanimanje za vojaški poklic. O tem najzgovorneje pričajo letošnje prijave za vojaško gimnazijo v Ljubljani. Prijavilo se je več kot 120 mladih ljudi, od teh jih je bilo na zdravniških in psiholoških pregledih izločenih skoraj petdeset, sprejetih pa 74.

Vojaške gimnazije v Ljubljani še nimamo. Od letošnje jeseni imamo le vojaški dijaški dom, ki začasno gostuje v zasilnih prostorih ene izmed zgradb vojašnice na Roški cesti. Slovesno bo dom odprt šele za dan armade. Dobil bo ime po narodnem heroju Francu Rozmanu-Stanetu. Gojenci, ki so se odločili za častniški poklic, so vpisani kar na štirih ljubljanskih gimnazijah in na več oddelkih srednje tehniške šole.

»To nam zelo otežuje nadzor nad gojenci in vzgojno delo z njimi« je potožil upravnik vojaškega dijaškega doma Lojze Šonc, profesor psihologije, filozofije in pedagogike. »Poleg tega, da so naši gojenci vpisani kar na 8 šolah, so jih ponekod razdelili še v različne oddelke. Tako imajo nekateri pouk dopoldne, drugi popoldne, profesorji za isti predmet zahtevajo različne knjige. Težko je slediti roditeljskim sestankom in prav težko izvem, kateri gojenec ima v šoli težave. Tudi klubsko življenje zaradi tega ne more zaživeti. Seveda nam manjka tudi prostorov, tukaj smo le začasno, toda vseeno menim, da bo po zgraditvi sodobnega dijaškega doma za Bežigradom treba organizirati enotno vojaško gimnazijo v Ljubljani. Le tako bomo lahko zagotovili enotno vzgojo na visoki ravni...«

»Imate že lokacijo?«

»Imamo. Tudi denar za gradnjo je zagotovljen. Tri milijone bo dala republika, 6 pa državni sekretariat za narodno obrambo. To bo sodoben dijaški dom z učilnicami in kljubskimi prostori, s telovadnico in podobno.«

Na Roški cesti imajo sedaj, 19 sob, dva prostora za jedilnico, 2 za shrambo, potem prostore za računovodstvo, materialno knjigovodstvo in finančna vprašanja, sobi za tajništvo in upravnika ter sanitarije. V sobe so namestili enotno pohištvo. Vsak gojenec ima ličen kavč, učno mizico, svetilko in pol omare. Pač pa jim primanjkuje učilnic, klubskih prostorov in telovadnice.

Zdaj v dijaškem domu prebiva 69 gojencev. Od teh eden obiskuje 4. letnik srednje tehniške šole kemijski otelek, 3 hodijo v 2. razred gimnazije, drugi pa v prve razrede gimnazij in tehniških šol. Za pomoč gojencem pri študiju skrbi Ljudmila Berčič, predmetna učiteljica za zgodovino in

zemljepis, nedavno tega pa so pridobili tudi profesorja za telesno kulturo. To je Leopold Toplak, ki zdaj še služi vojaški rok. Tudi instruktorji za tuje jezike so gojencem na voljo. To so: Andrej Sever, študent medicine, prof. Deržičeva za angleščino in profesorica Jelka Kadunc za nemščino.

Seveda imajo kljub sedanjim težavam v vojaškem dijaškem domu Franca Rozmana-Staneta natančno izdelane urnike. Tisti gojenci, ki imajo pouk dopoldne, imajo učne ure od 15. do 19. ure, tisti s popoldanskim poukom pa se učijo od 8. do 12.30. Ob sobotah in nedeljah je obvezno učenje od 8. ure do 10.30, sicer so prosti. Hrano dobijo trikrat na dan. Pripravljajo hotel »Partizan« in toplo dovaža v dom. Strežejo si gojenci sami. Šibkejši gojenci dobivajo tudi dodatek, vojaški dijaški dom pa plača za vsakega gojenca tudi šolsko malico.

»Premagali smo začetne težave,« nadaljuje prof. Lojze Šonc. »Veliko je bilo dela, da smo sobe in sanitarije preuredili, jih opremili, pa dijaške obleke in obuči. Zdaj je to za nami.«

»Kaj vse dobi vaš gojenec?«

»Vse. Obleko, suknjo, jopico, spodnje perilo, trenirko in športne copate, obutev, pripomočke in žepnino. Z eno besedo vse. Plačali smo jim tudi abonmaje v gledališču in operi.«

Profesor Šonc je še povedal, da bodo prihodnje leto sprejeli na novo 60 gojencev, in sicer samo za študij na gimnazijah. V ta namen bodo preuredili še prostore v drugem nadstropju vojašnice, ki jim sedaj rabijo za dijaški dom. Tu bodo ostali do leta 1973.

»Do takrat se bo v dijaškem domu nabralo kakšnih 140 gojencev. Potem bo lažje, ampak brez posebne vojaške gimnazije ne bo šlo. Želimo ustvariti elitno gimnazijo, ki bo dajala zares vsestransko razgledane in sposobne vojaške starešine,« je ob koncu poudaril profesor Šonc.

Zanimalo me je še razpoloženje med gojenci. Obhodila sva nekatere sobe. Gojence sva povsod našla pri delu, saj imajo res dobre možnosti za učenje. Pa še nekaj sem opazil. Nikjer nobenega sledu o kakšnem vojaškem »drillu«, salutiranju, raportiranju

»Kaj najbolj pogrešaš?«

»Prostorov za šport. Če se ne bomo ukvarjali s športom, se tudi učiti ne bomo mogli, čeprav smo z vsem preskrbljeni. Človek se mora sprostiti in razgibati...«

Dušan Vrhovec iz Kamnika je prvi razred vojaške gimnazije končal v Zagrebu. Rad bi šel na letalsko akademijo. Zanimala me je razlika med dijaškim domom v Zagrebu in tem v Ljubljani.

»Sobe so tukaj lepše, tudi hrana je boljša. Učni pogoji so dobri. Edino za športno razvedrilo je bilo tam boljše, morda zato ker je bil tam cel športni center, imeli smo svoje telovadnice, igrišča, to je bil velik športni center.«

»Si že bil kaj v gledališču?«

»Ja imam abonmaje. Gledal sem Pygmalion, predvčerajšnjim pa opero Figarova svatba.«

»Kaj vse dobiš od obleke?«

»Vse. Čisto vse. Jaz sem že lani v Zagrebu dobil dve obleki, zdaj pa so mi dali še poluover in trenirko.«

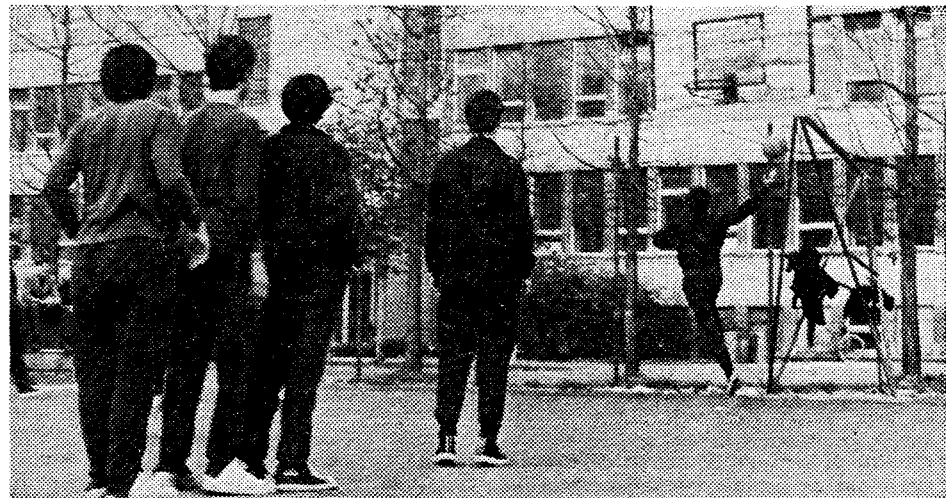
»Kaj pa drugi, so zadovoljni?«

»Kakor vidim, so zadovoljni. Mnogo jih je prišlo na boljše, kot so imeli doma. Mislim, da se nihče ne more pritoževati...«

Tudi Stane Kranjc iz Kamnika in Franc Cigler iz Preborda sta v dom prišla zaradi veselja do vojaškega poklica. Po končani gimnaziji namerava Franc Cigler prestopiti na vojaško inženirsko akademijo. Sobe in hrano sta oba pohvalila.

Stane Kranjc meni, da je za začetek v domu kar dobro urejeno, vendar pripominja, da je življenje preveč enolično in bi ga bilo treba popestriti. Želi več športa in pravi, da bi bilo treba urediti telovadnico. Franc Cigler pa bi se rad poskušal tudi v glasbi.

S prihodom telovadnega učitelja prof. Leopolda Toplaka pred dnevi so ustanovili dijaško športno društvo. Začeli so že z vadbami in tekmami. Najraje igrajo igre z žogo, posebno košarko. Pripravljajo se tudi na proslavo. Prof. Šonc pa je izjavil, da bi dijaški dom nabavil tudi glasbila, če bodo gojenci hoteli ustanoviti kakšen ansambel. Nekdo je v dom prinesel harmoniko. Iz

Najbolj priljubljena igra gojencev vojaškega dijaškega doma je košarka. Na sliki: gojenci pod vodstvom telovadnega učitelja Leopolda Toplaka vadijo met na koš.

in podobnih navlakah preteklosti. In vendar vlada v vojaškem dijaškem domu zgladen red.

Da so pogoji za učenje zares dobri, pričča primer nekaterih gojencev Ljubljancanov, ki raje prebivajo v domu kot doma pri svojih družinah.

»Tu imam mir in se zares lahko posvetim samo učenju. Doma me pa vedno kdo moti,« je povedal eden izmed njih.

Alfonz Ferfolja je bil poprej v dijaškem domu srednje tehniške šole na Vidovdanski cesti. Prejemal je vojaško štipendijo 450 dinarjev mesečno, kar pa ni zadostovalo za hrano. Razliko si je priskrbel tako, da je delal v kuhinji.

»Kaj bi lahko povedal o razliki med prejšnjim in sedanjim dijaškim domom?«

»Ne da se primerjati tam in tukaj, tolikšna razlika je.«

»Zdaj štipendije več ne dobiš, ampak vso oskrbo?«

»Da, vso oskrbo in 150 din žepnine. Četrty letnik dobi trikrat toliko žepnine kot prvi.«

POJASNILO

Zaradi pomanjkanja prostora je žal tudi v današnji številki odpadlo »Partizansko šolstvo na Slovenskem«. Prosimo za razumevanje in sporočamo, da bomo serijo nadaljevali prihodnjč.

TOVARIŠI IZ NOVARE O IZLETU V SLOVENIJO

Kot smo že poročali je zveza italijanskih partizanov (ANPI) za pokrajino Novaro in Valsesio v dneh 24. do 26. septembra letos priredila izlet v Slovenijo za 140 svojih članov in njihovih sorodnikov. O tem izletu pišeta zadnji številki časnikov RESISTENZA UNITA, ki je glasilo Inštituta za antifašizem v Novari, in PATRIA INDEPENDENTE iz Rima. Pravijo, kako prisrčno so bili sprejeti že v Novi Gorici. Obiskali so Trnovo, kjer je operiral IX. korpus, v katerega sta bili vključeni tudi garibalovski brigadi »Triestina« in »Natisone«. Objavljajo tudi sliko bolnišnice »Franja« in povejo, da sta v treh avtobusih zbrali 100 tisoč lir za novo šolo v Cerknem. S posebnim ponosom opisujejo obisk Ljubljane in prisrčnost, na katero so naleteli na vsakem koraku. V zahvalo naštevajo prav vse naše tovariše, ki so jih sprejeli. Vsa imena, tako oseb kot krajevna, so napisana v brezhibni slovenščini. Niso pozabili niti imen nekaterih tovarišev Slovencev, ki so bili partizani pri njih. Silno jim je bilo všeč, da jim je predhodnica naše milice zagotavljala varno pot, kamorkoli so se peljali.

Pravijo, da jim je žal samo nečesa: da ni bilo možno vzeti s seboj v Slovenijo še več ljudi, čeprav je že njihova skupina zahtevala mnogo naporov. Izlet je bil zanje zelo poučen. Bil je prvi izlet njihove organizacije v tujino in izbrali so v ta namen prav Jugoslavijo, ki je bila žrtev fašističnega napada v letu 1941. Članku so posvečeni skoraj dve strani.

NATEČAJ ZA SPOMINSKI DOM BORCEV NOV

Te dni je bil v Delu in drugih večjih dnevnikih Jugoslavije objavljen natečaj za gradnjo spominskega doma borcev NOV in mladine Jugoslavije v Kumrovcu. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: akad. kipar Antun Augustinčić, akad. kipar Belizar Bahorić, arh. ing. Miroslav Begović, pravnik dr. Ljudevit Dežman, inž. arh. Josip Frankol, prof. inž. arh. Josip Seisel, inž. arh. Srdja Seferov, inž. arh. Marjan Tepina, predsednik izvršnega odbora za gradnjo doma Branko Vidović in inž. arh. Fedor Wenzler, referent pa je inž. arh. Ivan Čimek.

Ze sestav te komisije — sama znana imena — govori o pomembnosti akcije, za katero sta dali pobudo tesno povezani združenji borcev NO Vstožice in Kumrovec.

FRANCI STRLE

Nagrajeni prispevek

Mica Adamič - Ambrožič

Pripoveduje Ivančičeva mama

Marija Adamič-Ambrožič se je rodila v Kostanjevici na Dolenjskem. Pozneje se je s starši preselila v Novo mesto, kjer so imeli hišico. Mica — tako so jo klicali — je kot mlada zavedna slovenska žena odšla k partizanom že leta 1942. Svojo šestmesečno hčerko Metko je pustila v varstvu svoje matere. Najprej je bila kurirka, pozneje pa partizanska učiteljica. Njen mož Lado Ambrožič-Novljan je bil partizan že od začetka vojne, med drugim tudi komandant IX. korpusa.

V našo vas so Mico pripeljali decembra leta 1943. Zelo rada sem jo vzela v hišo. »Name si napravila dober vtis, ker vem, da si me sprejela s srcem!« mi je dejala. V Bujah je poučevala otroke. Vedno jih je imela rada in zato se je verjetno tudi odločila za učiteljski poklic.

K nam je prišla hudo izčrpana. Na obrazu so se ji že zarisovale gube, čeprav je imela komaj nekaj čez trideset let. Vse to so bile posledice internacije v Italiji. Leta 1943 so jo bili namreč ujeli Italijani. Ko se je z golimi rokami branila, jo je neki italijanski vojak tako močno udaril pod brado, da ji je izbil tri zobe. Kot partizanki so ji namenili smrt. Sama si je morala skopati grob. Bila je tako pogumna, da ni klonila. Na srečo je prišel mimo neki italijanski časnik, ki jo je poznal. Zahajal je k njim, a ni vedel, da dela Mica za partizane. Rešil jo je smrti. Po tem dogodku so jo odpeljali v Italijo, kjer je ostala nekaj časa v zaporih.

Vedno je bila nasmejanega obraza in vsako zgodbo je znala povedati tako doživeto, da jo je bilo veselje poslušati.

Povedala mi je tudi, kako so jo nekoč lovili Nemci. Pred njimi je zbežala v gozd in zašla med robidovje, kjer je ostala štiri dni brez hrane. Od tam so jo rešili partizani, ki jih je slučajno opazila, ko so se v koloni pomikali skozi gozd.

Mica Adamič-Ambrožičeva je pri nas ostala nekaj mesecev. Nalezla se je neke bolezni in je štirinajst dni ležala. Dvakrat smo poklicali zdravnika, ker sem se za njeno življenje že kar zbal. Nekoga dne, ko me ni bilo doma, so v našo hišo vdrli Nemci. Mica, ki je ležala na postelji, je hitro pomislila, kaj naj stori. Zavila se je v stare cunje ter močno nakremžila že tako blede in utrujeno lice. »Eh, kaj hočemo tej stari bati!« so rekli Nemci in odšli. Ko mi je to pripovedovala, sem se od srca nasmejala.

Prišla pa je tista nesrečna nedelja v mesecu marcu leta 1944, ki je ne bom nikoli pozabila. V mojem srcu je ostal živ spomin, kajti med tistega dne ujetimi je bil tudi moj sin Jože. To so mi povedali šele pozneje... Mica se je odpravila na Staro Sušico, od tam pa naj bi bila nadaljevala pot

šla v nemško koncentracijsko taborišče Ravensbrück. S tvojo teto Ančko sva ji od Buj do Postojne peš nesli paket z obleko. Čeprav je bila na njenem obrazu zarisana izmučenost, je bila najinega obiska vesela. Pozneje mi je povedala, da jo je smrti v krematoriju rešila češka strežnica. Skrila jo je v neko sobo in ji tja prinašala hrano. V taborišču je Mica ostala do leta 1945, ko je zasijala svoboda.

Štirinajst dni pred njeno vrnitvijo v Stražo, kjer so v zadnjem letu vojne živeli Micini starši z malo Metko, ji je umrla mati. Njihovo hišo v Novem mestu so bili Nemci namreč požgali. Preden so se preselili v Stražo, so se skrivali v neki zidnici. Iz teh dni se poleg srečanja s hčerkico rada spominja snidenja z možem. Lado Ambrožič-Novljan je bil hudo ranjen in je ležal v bolnišnici. Mica se je po vrnitvi iz Nemčije kar z bojaznijo napotila k njemu. Postarala se je in močno osivela. Ko je zagledala moža pa se je sladko nasmejala: »Bala sem se stopiti predte, sedaj vidim, da si ti še v slabšem stanju!«

Po osvoboditvi je tovarišica Mica nadaljevala z učiteljevanjem. Nekajkrat sem jo tudi obiskala, na Straži in tudi v Beogradu, kjer so živeli nekaj časa. Leta 1956 je

k svojemu možu. Spremljala jo je tvoja teta Stana. Popoldne so Nemci napadli Staro Sušico. Pobili so nekaj partizanov, nekaj jih je živih zgorelo. Tudi tvoja teta bi jim bila padla v roke, če ne bi bila takoj odšla nazaj proti domu. Zajeli pa so učiteljico Mico in jo skupaj z drugimi ujetniki odpeljali v Sežano, od koder naj bi od-

po hudi bolezni za vedno zatisnila oči. Za njenim pogrebom se je zvrstilo veliko ljudi, vence skoraj ni bilo moč prešteti. V svojem življenju je Marija Adamič-Ambrožičeva mnogo pretrpela, izpolnila pa se ji je želja, da počiva v domači in svobodni grudi.

CVETA BIŠČAK

Na dan mrtvih...

Zgodaj zjutraj je bilo in sprehajala sem se po domačem pokopališču. Mraz je že pustil svoje sledove, cvetje je bilo osmojeno od slane. Le mačhe in kičaste umetne rože so mu kljubovale.

Hodila sem med grobovi, skromnimi in bahaškimi pa lepo negovanimi in zapuščenimi... Ustavila sem se ob gomili Stritofovih. Prižgala sem dve beli svečki. Eno za gospo Stritof (tako sem jo klicala) in drugo za njenega moža Janca. Oba sta bila starejša zakonca, naša nadvse ljuba sosedka, ki sta umrla pred nekaj leti. Minula vojna je tudi njiju trdo preizkusila. S sinom Zlatkom sta bila izseljena v Srbijo, a vrnila sta se sama. Zlatka so ubili ustaši. Nikoli nista dočakala vnukov. Morda sta prav zaradi tega imela tako rada druge otroke. Svečki, ki sem ju prižgala, sta tiho goreli, v mo-

jem srcu pa se je budil topel in lep spomin na pokopnika. Pred osmimi leti sta mi nudila zavetje in ljubezen — takrat, ko se je moja mamica v bolnišnici dolge mesece borila za življenje... Ob devetih uri sem se z drugimi učenci udeležila spominske svečanosti na Šarfovem trgu in na pokopališču v Slovenski Bistrici. Cestni promet je odnašal besede slavnostnega govornika in recitacije šolarjev je preglasil hrup motorjev. Ljudje so drug za drugim prinašali vence in cvetje pred spomenik padlih borcev in prižigali svečke. Tudi jaz sem jo prižgala, v spomin na tiste, ki so padli za svobodo. Ker nisem mogla slediti besedam govornika, sem se v mislih preselila v vojne dni... Čudno, spomnila sem se tudi obiska v ptujskem grajskem muzeju. V vitrini muzeja NOB sem videla čevlji, izkopen iz groba partizana

— vojaka. Kar sem doslej slišala o minuli vojni in trpljenju slovenskega naroda, me ni tako pretreslo in mi tako predločilo tega časa kot prav ta partizanski čevlji. Grobo izdelan je bil, trd, izhojen in preluknjan. Veliko luknj na podplatu je partizan zamašil z neprimerno, nerodno zaplato, ki jo je pritržil z navadnim velikim žebcem. V teh čevljih je hodil, pa zmrzoval, se boril, spal in bežal na svoji zemlji in iz svojega doma pred visokimi, lepo zloženimi škornji okupatorja... Da, o tem partizansem čevlju sem premišljevala na dan mrtvih. »Odpustite, če danes pozabljamo, zakaj ste trpeli in umrli!« sem tiho dahnila, ko sem se tistega mrzlega novembrskega dne s skupino mladih vračala proti domu.

VESNA VREŠ

Pazite, Nemci gredo!

Neke jesenske noči so Nemci vdrl v kmečko hišo in zahtevali od gospodinje vse slovenske knjige. Zena se je sprva upirala, a ko so ji zagrozili s puško, se je počasno odmajala na podstrešje. Takrat sta skozi priprta vrata pokukali dve kuštravi glavici. »Dobro večer!« je vlijudno pozdravil prvi. Nemec ga je pogledal in nekaj zamomljal. Dečka sta tiho zaprla vrata in se vrnila v svojo sobo. »Miha... knjige pobirajo... mislijo, da bodo uničili vsa slovenska dela... ne, ne bodo... dobro, da smo jih že poskrili, še na varnejše mesto jih bomo odnesli...« je starejšemu kar vrelo iz ust. Nato je mirno zaspal, saj je vedel, da bodo Nemci odšli praznih rok. Miha še dolgo ni mogel zaspati. Misli so mu neprestano uhajale k društvu, ki so ga imenovali »Kra-kra«, in v njegovi glavici so se porajali novi načrti. Pred vojno so namreč lovili kokoši in purane. Bili so to poredni dečki, ki so pobirali jajca po gnezdih in tudi na ptičke so streljali. Potem je prišla vojna. Sprva niso vedeli, kdo so Nemci. Ko so spoznali, da jim hočejo vzeti svobodo, niso več tekali za ptičami — mislili so le na to, kako bi jo sovražnikom zagodili.

Miha, Dušan, Profesor in Čibi (takšnale imena so si nadeli!) so drugi dan neprestano hodili okrog kozolca, kjer so imeli skrite knjige. Da nas kdo ne presenet, so modrovali. Šele pozno ponoči so se odpravili na pot v Planinsko vas. Tako so delali nekaj dni. Ko so se tako nekoč vračali proti domu — na smučkah so se peljali — so našli na nemško patroljo. »Kam iti?« jih je vprašal eden izmed njih v popačeni slovenščini. »Smučamo se!« je zajecjal Profesor. »A tako, sedaj pa smučati!« se je drl Nemec. Slednji so jih pustili naprej. »Na kmalu bi nas ujeli in kaj bi potem doma rekli!« je še vedno prestrašen zastokal Čibi. Z akcijo vseeno niso prenehali. Vse do tistega večera, ko je Miha stal na straži in so ga presenetili Nemci s kljukastimi križi na čeladah. Če bi fante glasno opozoril, bi hudiči posumili, je modroval. V smrtnem strahu je stekel za grm in sovražnike le opazoval. Bili so pijani in so se ves čas smejali. Najglasnejši je splezal celo na kozolec. Mihi je srce vse hitreje utripalo. Bal se je za prijatelje in za — slovenske knjige. Vso noč je čepel v grmu, kajti Nemci so sloppe zapustili šele proti jutru. Vse se je dobro končalo. Člani društva »Kra-kra« so bili seveda pošteno prestrašeni. Prava sreča, da je bila večina slovenskih knjig že na varnem!

Pa ne mislite, da je zgodbica izmišljena in da društvo »Kra-kra« ni obstajalo. To so bili pravi fantje, ki so se za svobodo borili na svoj način, in med njimi je bil tudi moj očka.

NUŠI KUKMAN

KRAMLJANJE

Draga Milena!

Najprej vas lepo pozdravljam. Vidite, tokrat sem držala obljubo in vam pošiljam prispevek, ki sem ga zapisala po pripovedovanju Ivančičeve mame. Malo pozno, a kaj morem. Domov pridem šele ob koncu tedna (med poukom stanujem pri stricu v kraju šolanja) in zato se moram pošteno podvizati, da v tako kratkem odmerjenem prostem času opravi vsaj del svojih načrtov.

Obiskala sem našo sosedo Marijo Ivančič. Med vojno sta pri njih stanovali dve partizanski učiteljici: Mica Ambrožič in Marjanca Seme. V vašem časniku »TV-15« z zanimanjem prebiram sestavke o partizanskem šolstvu na Slovenskem. V eni zadnjih števil ste objavili sestavek o Marjanci Seme. Ko sem Ivančičevi materi pokazala sliko časopisa, jo je takoj spoznala. »Kako bi se je ne spomnila, saj sva med vojno marsikatero rekli!« mi je dejala in se nasmejala. Povedala sem ji, da bi rada za mladinsko stran napisala spominski prispevek o Mici Ambrožičevi. Z veseljem mi je odgovarjala na vprašanja in upam, da boste z zapisanim zadovoljni tudi vi.

Veste, tudi Ivančičeve mame sin Jože je bil partizan in je padel v vojni. Danes sem o njem bolj malo napisala. Prihodnjič pa vam bom — če bom je utegnila — povedala kaj več o njegovem junaškem dejanju na Stari Sušici. Morda hrani Ivančičeva mama tudi kakšno njegovo fotografijo, ki jo boste verjetno radi objavili. To je za danes vse, kar sem vam hotela povedati.

Iskreno vas pozdravlja!

CVETA BIŠČAK,
Buje 7,
p. Košana

Tvoja pleča so krvavela od udarcev nemških rabljev. Usoda ti ni prav nič prizanašala. Pogumno si zrla v prihodnost, saj si vedela, da te v domovini čakata otrok in mož. In jaz, ki sem dve leti delila s teboj vse, tudi udarce, te želim ohraniti v prijaznem spominu. Vedno bom vesela, kadarkoli bom slišala tvoj zdrav smeh, ki ti ga niso mogli vzeti.

Do dna prepričani vendar ne bomo smeli reči, da so nam leta za zamreženimi okni in med bodičastimi ograjami samo jemala, kajti bogata so bila takrat naša spoznanja o človeku.

Samo to: le površno sva se poznali med vojno, toda temeljito sem te spoznala po tvojem delu. Zbližal naju je italijanski zapor in zdaj še nemški. Vesela sem, da sem te pobliže spoznala. Želim samo, da se še tesneje združiva: takrat, ko se vrnemo v svobodno domovino in se najini poti strneta pri skupnem delu za novo življenje, za našo zemljo, za našo domovino, za našo skromno, a prelepo Dolenjsko.

(Zapisano sem povzela iz že močno zbledelih črk drobne spominske knjižice, ki jo je Marija Adamič-Ambrožič prinesla iz Ravensbrücka. Knjižico in objavljeno fotografijo pa mi je dala tista Metka, ki je imela ob odhodu svoje mamice v gozdove komaj šest mesecev...)

Lepo pozdravljena!

MILENA

BESEDE IN DEJANJA

PRIHODNOST SFRJ

Strokovnjaki iz konzorcija ekonomskih inštitutov, ki pripravljajo koncepcijo dolgoročnega razvoja Jugoslavije, predvidevajo, da se bo število prebivalstva do leta 1985 vsako leto povečalo za 1 odstotek.

Po njihovih napovedih naj bi se zaposlenost v prihodnjem obdobju povečevala za 2,8 odstotka letno, pri tem pa za 3,5 do 4 odstotke v Makedoniji, BiH in Crni gori, za 2,5 odstotka v ožji Srbiji, Hrvatski in Vojvodini, za 15 odstotkov v Sloveniji, na Kosovu pa za 6,5 odstotka letno. Pričakujejo tudi povečanje števila zaposlenih z visoko, višjo in srednjo šolsko izobrazbo ter zmanjševanje števila delavcev z najnižjo šolsko izobrazbo.

Tovariš — 8. XI. 1971

ŽIVINOREJCI NA BERAŠKI PALICI

Medtem ko izvozniki in ponovni izvozniki uvoženega blaga v Hrvatski in drugih republikah dobro živijo, vladajo na tržišču in se na njem obnašajo tako, kakor to želi najrazličnejši prekupčevalci in nakupovalci, pa so živinorejci iz družbenega in privatnega gospodarstva pognani na beraško palico.

To so ugotovili v četrtek dopoldne na seji sveta za kmetijsko prehrambeno industrijo in sveta za združništvo bjelovarske osnovne gospodarske zbornice.

Vjesnik — 12. XI. 1971

POMLAJEVANJE AVTOMOBILOV

Po stari navadi so pri nas začeli iskati luknje v predpisih, takoj ko so izglasovali zakon o omejenem uvozu avtomobilov. Najbolj domiselni so kmalu začeli "izvažati" stare avtomobile v tujino. Ko so se ta vozila vračala v domovino, so imela pod pokrovi nove motorje ali nove karoserije, oboje pa je bilo prikrito na ta način, da so na nove dele vkovali stare tovarniške številke.

Z obmejnih prehodov je vse več poročil, da so cariniki, ki so poostri nadzor, prišli na sled goljufijam tudi pri vozilih z rdečimi registrskimi tablicami. Večina teh vozil so mercedesi iz leta 1966 in 1967, vozila z okrog 200.000 prevoženimi kilometri, ki so jim menjali motorje v Zahodni Nemčiji. Na vseh teh novih motorjih so imeli stare številke izdelave, vendar to tiho tapcem ni pomagalo, da bi prevarili uspešne carinske organe.

Lanska poostrena kontrola je dala rezultat: cariniki so zaplenili okrog 200 avtomobilov in več kot 16.000 rezervnih delov.

Dnevnik — 8. XI. 1971

ŽALOSTNA BILANCA

V 9 mesecih letos je bilo v Srbiji izvršenih 87.221 kaznivih dejanj. V zadnjem desetletju je število kaznivih dejanj stalno naraščalo, toda lani so zaznamovali njihovo upadanje. Taka tendenca je opazna tudi letos.

Kazensko-pravno varstvo delavcev — organov notranjih zadev ni zadovoljivo. Znano je, da je veliko število delavcev izgubilo življenje pri izvrševanju službe. Pri zaščiti naše družbe, varnosti državljanov in lastnine pred sovražnimi bandami in kriminalci je od osvoboditve do danes zgubilo življenje 465 delavcev, in to 395 miličnikov, 61 operativnih delavcev službe državne varnosti in 9 operativnih delavcev službe javne varnosti. Ranjenih pa je bilo več tisoč uslužbencev.

Politika — 9. XI. 1971

Kitajsko - japonska vojna

(4)

Ko je Pu Ji v strahu pred maščevanjem republikanskih vojakov pobegnil iz cesarske palače v Pekingu, so mu takoj ponudili gostoljubje na japonskem veleposlaništvu. Potem je živel v varnem zavetju japonske nasebine v Tientinu in je v pričakovanju boljših časov pisal pesmi ter igral tenis. Japonski generali so hoteli zvedeti za njegovo pripravljenost tako, da so poslali k njemu nekega visokega oficirja vohunske službe, Doiharo, ki je bil leta 1948 ustreljen kot vojni zločinec. Dohara je Pu Joju ponudil, da se vrne v Mandžurijo, katere neodvisnost bi jamčili Japonci. Ta zgodovinski razgovor opisuje sam Pu Ji v svojih spominih.

»Tedad me je«, pripoveduje Pu Ji, »mučilo samo še eno pomembno vprašanje. Vprašal sem Doiharo, kakšna bi bila nova država po svoji obliki. »Kot sem že rekel, bo to neodvisna in samostojna država, vi pa jo boste vodili. Saj nisem tega spraševal. Rad bi vedel, ali bo republika ali monarhija. Ali bo ali ne bo monarhija?« To vprašanje bomo rešili takrat, ko boste prišli v Mukden. »Ne, sem vztrajal, šel bom tja samo pod pogojem, če pride do obnovitve monarhije. Doihara se je komaj opazno nasmejal in ne da bi spremenil barvo glasu, je odgovoril: »Seveda bo monarhija, o tem ni nobenega dvoma. Izvrstno. Če bo monarhija, sprejemem.«

Dvajset let potem, ko je padlo kitajsko cesarstvo, je nekdanji »Sin neba« tako znova našel prestol, s tem ko je stopil v službo japonskega vzhovnega štaba. V svojem razglasu mandžurskemu ljudstvu je Pu Ji krajevnomu plemstvu takoj priznal fevdalne naslove in pravice in ravno to je bilo najbolj po godu japonskim poveljnikom, ki so si želeli predvsem tega, da ne bi imeli težav z neukrotljivimi »vojnimi gospodi«. Nova država se je imenovala Mandžukuo (dežela Mandžurcev) in je trajala vse do japonskega zloma v drugi svetovni vojni.

Leta 1945 so Pu Jija ujeli sovjetski vojaki, ki so ga izročili Mau, nato pa so ga v kitajskih zaporih »prevzgajali« toliko časa, dokler ni postal komunist. Pomnilo ga je tedanji predsednik Ljudske republike Liu Sao Ci in zagonetni Pu Ji je leta 1967, med kulturno revolucijo, umrl za neko boleznijo v Pekingu.

Tako je bomba, ki se je razpočila sredi železniške proge pri Mukdenu, spremenila tudi usodo poslednjega izmed kitajskih cesarjev. Pred svetom je ostal odgovoren za umetno državno tvorbo, ki naj bi navzven zakrinkala japonsko imperialistično igro.

Toda glede na kasnejši zgodovinski razvoj je incident pri Mukdenu pomenil še nekaj dosti bolj pomembnega: napovedal je začetek Čangkajskega političnega zatona in vzpon Mao Ce Tunga. Komunisti so takoj razglasili, da je boj proti Japoncem njihov poglavitni cilj in prav Lin Piao je med drugo svetovno vojno vodil rdeče divizije v Mandžuriji, ki so se borile za osvoboditev dežele. Kitajska je tako prvič našla svojo nacionalno enotnost v zagrozenem spopadu z Japonsko, ki jo je poprej pol stoletja pustošila in poniževala. Ko se je nato v času Hruščeva razplamtela mrznja do Moskve, jo je deloma podžigal tudi spomin na to, kako ravnodušno križem rok je ostal Stalin med zavojevanjem Mandžurije.

Japonska pa se je z incidentom pri Mukdenu pokazala v pravi luči. Zahodni svet, ki se je sicer omejil le na jalove proteste, je spoznal, da se je na Daljnem vzhodu rodil nov nevarni imperializem. V mednarodni politiki se je začelo novo povezovanje sil, ki se je za Japonsko zaključilo leta 1940, ko je podpisala pakt s Hitlerjem in Mussolinijem. Dve leti po dogodku pri Mukdenu je Tokio uradno razglasil, da politika »odprtih vrat« do Kitajske ne velja več in tako je Japonska prevzela nase vso odgovornost za mir v Aziji. Znotraj same dežele je nacionalistična prenapetost dokončno potegnila za sabo tudi liberalce, ki so jih prevzeli vojaški uspehi v Mandžuriji. Naraščajoča ošabnost generalov se je kazala v celi vrsti zarot, kate-

Japonski vojaki v starodavni prestolnici Mandžurije Mukdenu (danes Šenjang), ki so ga z nekaj streli iz pušk zavzeli maloštevilni pehotni oddelki.

rih cilj je bil uvedba diktature na Japonskem.

Stopiti na kitajska tla se je tedaj zdelo kot izredna vojna dogodovščina, a v resnici je bila to za Japonsko smrtna obsodba. Načrt je predvideval neposredno podjarmljenje vseh področij na Severu tja do Pekinga, z ustanavljanjem cele vrste žepnih držav, ki bi bile odvisne od Tokia. Pri tem so se Japonci zanašali na to, da se vlada v Nankingu ne bo zganila.

Ko pa je Čangkajske pod pritiskom naroda in v strahu, da ne bi ostal ob strani patriotske akcije, ki so jo sprožili komunisti, poostiril svoje stališče do japonskih zahtev, je postalo očitno, da se ne bo moč izogniti totalni vojni. Japonska vojska se je morala bojovati čedalje dlje od svojih oporišč ter se tako spuščala v zavojevalno vojno, za katero nihče v Tokiu ni predvideval, da bo trajala toliko časa. Vojna s Kitajsko je veljala Japonsko leta 1940 štiri milijone dolarjev na dan, v njej pa je sodeloval poldrug milijon vojakov. To je tudi odločilo vojno na Pacifiku.

Štirideset let po incidentu pri Mukdenu

predstavlja Mandžurija še vedno žarišče krize, ki ogroža mir v Aziji. Japonci so sicer zapustili prizorišče, na meji z reko Jalu je komunistična republika Koreja, toda na severu še naprej ostajajo odprta obmejna vprašanja s Sovjetsko zvezo. Ko je pred tremi leti prišlo do puškarjenja na reki Usuri, je znova nastopilo kritično obdobje, ki ga dozdajšnja pogajanja še do danes niso povsem odpravila.

Danes je Mandžurija, razdeljena v tri severovzhodne pokrajine, najbolj razvito in najbolj industrializirano področje Ljudske republike Kitajske. Množičen prihod novih petindvajsetih milijonov kitajskih priseljencev je kitajsko prisotnost v njej še utrdil, na mejah pa jo varuje 35 divizij. Mukden, ki se po novem zdaj imenuje Šenjang, šteje dandanašnji malone tri milijone prebivalcev in je središče mehanične in kemične industrije. Nova kitajska stvarnost se odraža tudi v vojaškem razvoju tega mesta, ki so ga pred štiridesetimi leti z nekaj streli iz pušk zavzeli maloštevilni japonski pehotni oddelki.

(Konec)

„TEGRAD“

gradbeno montažno podjetje

LJUBLJANA, Šmartinska 10

— Inženiring na področju tt kablov in zvez.

— Inženiring na področju omrežnoskupinskih tt kablov in zvez I, II, III, IV, reda.

— Inženiring na področju katodne korozijske zaščite podzemnih instalacij.

— Polaganje in spajanje energetskih kablov.

V Ljubljani, Kranju, Celju, Mariboru, Novem mestu, Postojni, Ajdovščini in Piranu

